

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคม
ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

วิราษ ภูมาศรี และคณะ

2566

รายงานการวิจัย

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคม
ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่
INNOVATION FOR CREATING A PEACEFUL SOCIETY BASED
ON BUDDHIST PRINCIPLES AND SOCIAL CAPITAL
OF ETHNIC COMMUNITIES IN CHIANG MAI

วิราษ ภูมาศรี
สรวิศ พรหมลี
พระครูสังรักษ์ วีรวัฒน์ วีรวิฑูฒโน

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคม
ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

INNOVATION FOR CREATING A PEACEFUL SOCIETY BASED
ON BUDDHIST PRINCIPLES AND SOCIAL CAPITAL
OF ETHNIC COMMUNITIES IN CHIANG MAI

วิรัช ภูมาศรี

สรวิศ พรหมลี

พระครูสังรักษ์ วีรวัฒน์ วีรวิฑฒโน

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สังเคราะห์หลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ 2) สร้างและพัฒนานวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และ 3) นำเสนอแนะนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานพื้นที่ในการวิจัย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักวิชาการ อาจารย์ และผู้นำชุมชน 15 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข ประกอบด้วย (1) มิติด้านกายภาพ ได้แก่ ศิล (2) มิติด้านสังคม ได้แก่ สาราณียธรรม สังคหวัตถุ พรหมวิหาร (3) มิติด้านจิตใจ ได้แก่ สมาธิ (4) มิติด้านปัญญา ได้แก่ ปัญญา ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข ประกอบด้วย (1) ทุนมนุษย์ ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ และขนบธรรมเนียม (2) ทุนเครือข่ายสังคม คือ เครือข่ายความร่วมมือชุมชน (3) ทุนกายภาพ ได้แก่ ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม (4) ทุนธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติ และ (5) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า รูปแบบหลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข ประกอบด้วย (1) ศิล 5 (2) หลักสาราณียธรรม สังคหวัตถุ และพรหมวิหาร (3) หลักไตรสิกขา และ (4) การตระหนักรู้ เข้าใจเหตุและผล ส่วนรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข ประกอบด้วย (1) ขนบธรรมเนียมประเพณี (2) เครือข่ายความร่วมมือ (3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) ทรัพยากรธรรมชาติ และ (5) ความเชื่อ พิธีกรรม ผ่านกิจกรรมและพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

คำสำคัญ : 1. กลุ่มชาติพันธุ์, 2. ทุนทางสังคม, 3. นวัตกรรม, 4. สังคมสันติสุข, 5. หลักพุทธศาสนา

ABSTRACT

The objectives of this research to: 1) synthesize the principles of Buddhism and the social capital of ethnic communities; 2) create and develop innovations for building a peaceful society based on Buddhist principles and the social capital of ethnic communities; and 3) present innovation for creating a peaceful society based on Buddhist principles and social capital of ethnic communities in Chiang Mai. This is a mixed-methods research study. The research area includes the Galyani Vadhana District in Chiang Mai province. The targeting academics, teachers, and community leaders, with 15 individuals. The tools used are In-Depth Interview and Focus Group. Analysis for qualitative data with content analysis.

The results of research found that:

Fundamental Principles of Buddhism for Creating a Peaceful Society: (1) Physical Dimension: This involves Sīla. (2) Social Dimension: This involves Sāraṇīya-dhamma. (3) Mental Dimension: This involves Samādhi. (4) Intellectual Dimension: This involves Paññā. Social Capital of Ethnic Communities for Creating a Peaceful Society: (1) Human Capital: Knowledge, skills, and inherited traditions. (2) Social Network Capital: Collaboration Network of community. (3) Physical Capital: Wisdom, Traditions and culture. (4) Natural Capital: Natural resources and environment. And (5) intellectual and Cultural Capital: Local wisdom, arts and culture.

Innovations for creating a peaceful society based on Buddhist principles and social capital of ethnic communities found that: The primary Buddhist principles for creating a peaceful society include: (1) Practicing the five precepts. (2) Following the principles of Sāraṇīya-dhamma, Saṅkhāru-vatthu, and Brahmavihāra. (3) The Threefold Training. And (4) awareness of reality, understanding the causes and effects. The social capital of ethnic communities for creating a peaceful society includes: (1) Traditions and customs. (2) Collaboration Social Network. (3) Local wisdom. (4) Natural resources. And (5) beliefs, rituals. Through activities and rituals on important Buddhist days and rituals of ethnic communities.

Keywords: 1. Ethnic Communities, 2. Social Capital, 3. Innovation, 4. Peaceful Society, 5. Buddhist Principles

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ ฉบับนี้สำเร็จได้ไปด้วยเนื่องจากได้รับความเมตตาจากพระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ผศ.ดร. รองอธิการบดี วิทยาเขตล้านนา ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญอ่านตรวจงานวิจัยที่ได้ให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องมาโดยตลอด จนโครงการวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย ที่ได้เสียสละเวลาที่มีค่าในการให้คำปรึกษาทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการวิจัย แนวทางการแก้ไขในด้านเครื่องมืองานวิจัย รวมทั้งได้เพิ่มรายละเอียดในการสร้างเครื่องงานวิจัยเพื่อให้ได้คุณภาพของเครื่องมือวิจัย รวมทั้งปรับกรอบแนวคิดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเชิงคุณภาพให้สมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาทุกท่าน และชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่อำเภอภักดีพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ที่กรุณาอนุญาตให้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ประเด็นที่สำคัญต่อการพัฒนางานวิจัย และกลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์ทุกท่านที่เสียสละเวลาในการสะท้อนผลการทดลอง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งและขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างที่ร่วมฟังความคิดเห็น และวิพากษ์เพื่อให้การวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายขอขอบคุณคณะกรรมการวิจัยและผู้ประสานงานทุกท่านที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานการวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จเสร็จสิ้นลุล่วงไปได้ด้วยดี

นายวิรัช ภูมาศรี
หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ
26 กันยายน 2567

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.3 สมมติฐานการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยไปใช้	4
1.7 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้	5
2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติสุขของชุมชน	12
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของสังคมและชุมชนสันติสุข	16
2.4 แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี	26
2.5 แนวคิดที่ว่าด้วยสังคมสันติสุข	27
2.7 แนวคิดทุนทางสังคม	27
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
2.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย	35
3 วิธีดำเนินการวิจัย	36
3.1 การกำหนดพื้นที่การวิจัย	36
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	36
3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	37
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	37
3.5 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	37
3.6 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	38
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล	40

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	41
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	41
4.1.1 ผลการสังเคราะห์หลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของ ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่	41
4.1.2 พัฒนาการวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนา และทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่	44
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	46
5.1 สรุปผลการวิจัย	46
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	48
5.3 ข้อเสนอแนะ	53
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	53
5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	53
บรรณานุกรม	54
ภาคผนวก	60
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย	61
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยและแบบสนทนากลุ่ม	62
ภาคผนวก ค ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย	68
ภาคผนวก ง ภาพการสัมภาษณ์	71
ประวัตินักวิจัย	74

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกลุ่มที่มีความมั่นคงของมนุษย์ต่ำกว่ากลุ่มประชากรอื่น ๆ มาโดยตลอด อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านสิทธิพื้นฐานด้านสถานะบุคคล ประชากรกลุ่มนี้จึงเป็นช่องว่างด้านข้อมูลและมักจะไม่ปรากฏตัวตนในการวิเคราะห์แนวโน้มและสถานการณ์ต่าง ๆ แต่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์จำเป็นต้องให้ความสำคัญ กลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มที่ถูกกระบวนการทางสังคมผลักดันให้ตกอยู่ในสถานะบุคคลชายขอบของสังคม นับจากอดีตจวบจนปัจจุบัน มักถูกลดทอนสิทธิความเป็นมนุษย์สิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าที่เป็นประชากรชายขอบ มีข้อจำกัดด้านสิทธิและสถานะ มีความเสี่ยงรอบด้านในการดำรงชีวิตมาเป็นระยะเวลายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าที่ไม่มีสถานะทางกฎหมาย ความเสี่ยงจากการขาดสิทธิทางวัฒนธรรม และอคติทางชาติพันธุ์ ความเสี่ยงจากการขาดสิทธิในทรัพยากร และความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ แม้ในทศวรรษที่ผ่านมารัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจ และกำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้มีความมั่นคงมากขึ้นในด้าน มีนโยบายรับรองสิทธิความเป็นพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่า รวมทั้งขยายขอบเขตแนวนโยบายคุ้มครองวิถีชีวิตชาวเล และชาวกะเหรี่ยงตามมติ ครม. ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่า หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ได้รับการพัฒนาเพื่อมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งตนเองได้ดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตนเองและได้รับสิทธิทางวัฒนธรรม ได้รับการยอมรับพร้อมก้าวสู่กระบวนการพัฒนาส่วนรวมและก้าวสู่สากล (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558) คุ้มครองสิทธิชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัยบนพื้นที่ต้นน้ำ หรือพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) แต่ก็พบปัญหาในทางปฏิบัติอีกมาก และคาดว่าจะยังเป็นกลุ่มที่มีความมั่นคงน้อยที่สุดในอีกสิบปีข้างหน้า นำไปสู่การร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้เกิดการรับรองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต หรือกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ อันจะทำให้ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มีสิทธิเสรีภาพ มีสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต และการอนุรักษ์วิถีชีวิตของตนเองเกิดสังคมเข้มแข็งและความสันติสุข

จังหวัดเชียงใหม่ถือว่าเป็นเมืองแห่งกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะมีภายในจังหวัดเชียงใหม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จำนวน 10 กลุ่ม กะเหรี่ยง, ม้ง (แม้ว), เมี่ยน (เย้า), ลีซู (ลีซอ), ลาหู่ (มูเซอ), อาข่า (อึ๋ก้อ), ลัวะ, ถิ่น, ขมุ และมลาบรี (ผีตอแหล่) และมีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 269,182 คน (ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพ, 2559) แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชียงใหม่ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มต่างก็มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาเฉพาะตน เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติโดยมีจุดแข็งอยู่ที่สภาพภูมิ

สังคมซึ่งเป็นภูเขาสูง ทักษะภาพสวยงาม อากาศเย็นสบาย มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวต่างชาติในแต่ละปีจำนวนมาก ในปี 2563 เชียงใหม่ ได้รับการจัดอันดับให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ที่สุดในโลก อันดับ 2 (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนหนึ่งมาเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ฉะนั้นการสร้างสังคมสันติสุขในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์โดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ จะทำให้ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงใหม่มีความเข้มแข็งทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2561-2565 (สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2561) ที่กำหนดนโยบายการเสริมสร้างความมั่นคง ความปลอดภัย และความสงบสุขของประชาชน และแผนพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. 2560-2565 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) การพัฒนาภาคเหนือสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการสร้างชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เชียงใหม่ยังคงเป็นเมืองที่น่าอยู่ในระดับนานาชาติ เป็นเมืองที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศ ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ มีความหลากหลายและความเข้มแข็งทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

การสร้างชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดเป็นสังคมสันติสุข สามารถนำไปสู่การพัฒนาความมั่นคงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และความเข้มแข็งแก่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจากงานวิจัยของ ชนาภา ศรีวิสรณ์, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, และชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ (2560) พบว่า มิติการให้ด้วยการรวมกลุ่มกันสร้างกาแพดอยช้างให้มีคุณภาพ แบ่งปันความรู้ ให้โอกาสและกำลังใจ ให้ความยุติธรรม และเสมอภาคมิติการสื่อสารมีการพูดคุยกันแบบตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวง ใช้สัจจะเป็นที่ตั้ง, มิติการบำเพ็ญประโยชน์ ทุกคนมุ่งสร้างทำเพื่อส่วนร่วม ผลประโยชน์ทั้งหมดเป็นของพี่น้องบนดอยทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีมติทำที่การวางตนที่ทำให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือหรือผู้มาเยือนมีความประทับใจเชื่อใจกันด้วยความอบอุ่นเอื้อเฟื้อ และงานวิจัยของ ชวดี โกศล (2560) พบว่า ในการรวมตัวของประชาชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดพลังของกิจกรรมทางด้านการเมืองในการต่อรอง ใช้พลังของการรวมตัวของชาติพันธุ์ ขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐร่วมกับคนในท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ ในทางเศรษฐกิจ ได้ต่อยอดที่มาจากทุนทางสังคม ได้กำหนดขอบเขต นำพื้นที่ทางวัฒนธรรมมารวมกลุ่ม โดยมีเป้าหมาย นำวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางพัฒนาเป็นพื้นฐานต่อยอด ในเรื่องของสังคมคือการสร้างความเข้มแข็ง ความอบอุ่นสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมหล่อหลอม เป็นการสร้างรายได้และสามารถยึดเป็นอาชีพหลักและเสริม ซึ่งนำวัฒนธรรมไปผนวกกับเรื่องเศรษฐกิจสร้างให้เป็นเมืองของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีการวางแผนบริหารจัดการ โดยอาศัย “วัฒนธรรมรากฐาน” (area based approach) นอกจากนั้นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการสร้างสังคมสันติสุข และการเห็นคุณค่าของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน เช่น น้ำตก นาขั้นบันได ฯลฯ ชุมชนมีแนวคิดที่จะต่อยอดสร้างฐานวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนเชื่อมั่นว่าตนเองมีศักยภาพที่จะทำให้เกิดขึ้นจริงในอนาคต และคิดว่าแนวคิดนี้อาจเป็นแนวทางป้องกันอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง นำไปสู่สังคมที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

การวิจัยนี้ จะเกิดผลผลิตที่เป็นองค์ความรู้ คือ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน การสร้างสังคมสันติสุขของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เป็นนวัตกรรม คือ นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึด

หลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนประโยชน์เชิงชุมชนและสังคมนั้น จะทำให้ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เกิดความสันติสุข อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และเสริมพลังเพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคม นอกจากนี้ ข้อมูลและแนวทางที่ได้จากโครงการวิจัยนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้กำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ให้เกิดสังคมสันติสุขได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อสังเคราะห์หลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

1.2.3 เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1.3.2 นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถสร้างสังคมสันติสุขให้แก่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพมุ่งศึกษาและวิเคราะห์หลัก คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย (Scope of Research) ไว้ ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการวิจัยเฉพาะในเรื่องนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

1) พื้นที่วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คือ ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่อำเภอภักดีนิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านเครือข่ายวิจัยชุมชน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประมวลผล และเขียนรายงานการวิจัย

2) พื้นที่ขยายผลและใช้ประโยชน์ ได้แก่ ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และหน่วยงานอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่

1.4.3 ขอบเขตของประชากรกลุ่มเป้าหมาย

1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการมหาวิทยาลัย นักวิชาการชุมชนและท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ นักวิชาการภาครัฐและเอกชน นักวิชาการทางสังคมและวัฒนธรรม รวมจำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ รวมจำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้สูงอายุ ปรากฏชาวบ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระสงฆ์ฆาธิการ ผู้บริหารสถานศึกษา และสมาชิกภาคีเครือข่าย ชุมชน รวมจำนวน 5 รูป/คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการทำวิจัยเรื่องนี้ ใช้เวลา 1 ปี ตามปีงบประมาณ (ระหว่าง 1 ตุลาคม 2565 ถึง 30 กันยายน 2566) รวมระยะเวลา ดำเนินการวิจัย 12 เดือน

1.5 นิยามศัพท์

นวัตกรรม หมายถึง แนวคิดหรือกระบวนการที่นำหลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคม มาใช้เป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างพื้นที่แห่งความสุขอย่างสร้างสรรค์และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เกิดพลังขับเคลื่อนการสร้างเสริมให้เกิดสันติสุขในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์

สังคมสันติสุข หมายถึง สังคมที่มีความสงบสุข เป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรม ดำรงชีวิตเป็นสุข มีสมานฉันท์ต่อกันเป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกันโดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นฐานะ มีความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

หลักพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้สร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างสังคมสันติสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่อำเภอภักขนิวัตนา ในจังหวัดเชียงใหม่

ทุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมที่เราสามารถเรียกเอาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากมันได้ ตัวอย่างของทุนทางสังคมที่มักถูกกล่าวถึงคือ ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) เครือข่าย (Network) สถาบัน (Institution) ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมนั้นเป็นทุนทางสังคมนั้น

ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอภักขนิวัตนา จังหวัดเชียงใหม่ มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีวิถีการดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติและมีความสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่น สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน มีลักษณะทางชีวภาพและเชื้อชาติเหมือนกัน มีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคล

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1.6.1 ได้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการสร้างสังคมสันติสุขของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

1.6.2 ได้เครือข่ายที่สามารถร่วมกันคิดและร่วมกันสร้างนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการวิจัยเป็นสำคัญ

1.6.3 เกิดการบูรณาการประสานงานทั้งด้านวิชาการและการดำเนินงานวิจัยระดับพื้นที่ชุมชน โดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จะสามารถองค์ความรู้นำไปใช้

ประโยชน์ในการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ต่อยอดการพัฒนา และสร้างความเข้มแข็ง ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6.4 นำผลการวิจัยไปสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

1.6.5 เผยแพร่นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

1.6.6 นำผลการวิจัยไปเขียนบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ในเวทีวิชาการต่อไป

1.7 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

1.7.1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.7.2 ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

1.7.3 หน่วยงานภาคประชาชน ภาครัฐ คณะสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคม ปกาเกอญอเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานอื่นๆ ในจังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ คณะวิจัยได้รวบรวมหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติสุขของชุมชน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของสังคมและชุมชนสันติสุข
- 2.4 แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี
- 2.5 แนวคิดว่าด้วยสังคมสันติสุข
- 2.7 แนวคิดทุนทางสังคม
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม

2.1.1 ความหมายของนวัตกรรม

คำว่า “นวัตกรรม” เป็นคำที่ค่อนข้างจะใหม่ในวงการการศึกษาของไทย คำนี้เป็นศัพท์บัญญัติของคณะกรรมการพิจารณาศัพท์วิชาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มาจากภาษาอังกฤษว่า Innovation มาจากคำกริยาว่า innovate แปลว่า ทำใหม่ เปลี่ยนแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ ในภาษาไทยเดิมใช้คำว่า “นวกรรม” ต่อมาพบว่าคำนี้มีความหมายคลาดเคลื่อน จึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า นวัตกรรม (อ่านว่า นะ วัด ตะก่า) หมายถึงการนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมจากวิธีการที่ทำอยู่เดิม เพื่อให้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น(สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2553: 21) ดังนั้น ไม่ว่าจะวงการหรือกิจการใด ๆ ก็ตาม เมื่อมีการนำเอาความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆเข้ามาใช้เพื่อปรับปรุงงานให้ดีขึ้นกว่าเดิมก็เรียกได้ว่าเป็น นวัตกรรมของวงการนั้น ๆ เช่นในวงการศึกษา นำเอามาใช้ ก็เรียกว่า “นวัตกรรมการศึกษา” (Educational Innovation) สำหรับผู้ที่กระทำหรือนำความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ มาใช้นี้ เรียกว่าเป็น “นวัตกร” (Innovator)

“นวัตกรรม” (Innovation) มีรากศัพท์มาจาก Innovare ในภาษาละติน แปลว่า ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา ความหมายของนวัตกรรมในเชิงเศรษฐศาสตร์ คือ การนำแนวความคิดใหม่หรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือการทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (Change) ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราให้กลายมาเป็นโอกาส (Opportunity) และถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม แนวคิดนี้ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยจะเห็นได้จากแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์หลายคน เช่น ผลงานของ Joseph Schumpeter ใน The Theory of Economic Development (1934) โดยจะเน้นไปที่การสร้างสรรค การวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่การได้มาซึ่ง

นวัตกรรมทางเทคโนโลยี (Technological Innovation) เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เป็นหลักนวัตกรรมยังหมายถึงความสามารถในการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้จริงอีกด้วย (พันธุอาจ ชัยรัตน์ 2547: 1) สอดคล้องกับ Everette M. Rogers (1983: 29) ได้ให้ความหมายของคำว่า นวัตกรรม (Innovation) ว่า นวัตกรรมคือ ความคิด การกระทำ หรือวัตถุใหม่ ๆ ซึ่งถูกรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวบุคคลแต่ละคนหรือหน่วยอื่น ๆ ของการยอมรับในสังคม ดังนั้น นวัตกรรมอาจหมายถึงสิ่งใหม่ ๆ ดังต่อไปนี้ (1) สิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อนเลย (2) สิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่ได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ (3) สิ่งใหม่ที่มีการพัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม

นพดล เหลืองภิรมย์(2557 : 11-14) ได้อธิบายไว้ว่า นวัตกรรมเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของมนุษย์จนแยกกันไม่ออก เป็นที่ยอมรับว่านวัตกรรมมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน นวัตกรรมยังมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลต่อโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิตและการบริการ ตลอดจนโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากนวัตกรรมใหม่ ๆ ปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง กลุ่มประเทศที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้ใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองระดับโลกได้อย่างชัดเจน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า นวัตกรรมมีส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเพิ่มพูนความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

สรุป นวัตกรรม หมายถึง แนวคิด วิธีการ กระบวนการแนวทางที่สามารถเปลี่ยนแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ การนำสิ่งที่อยู่มาปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้เพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนและประหยัดเวลา

2.1.2 องค์ประกอบของนวัตกรรม

จากความหมายของคำว่านวัตกรรมดังที่ได้กล่าวถึงมาแล้วข้างต้น สามารถอธิบายได้ว่า นวัตกรรมประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ความใหม่ ความใหม่ของนวัตกรรมแบ่งออกเป็น 2 มุมมอง ตามเหตุผลทางวิชาการและการนำไปประยุกต์ใช้ได้แก่

1.1) ความใหม่ในมุมมองของลูกค้า พิจารณาจากคุณลักษณะของนวัตกรรมความเสี่ยงในการนำมาใช้ และระดับของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเชิงพฤติกรรมที่มีผลต่อลูกค้า

1.2) ความใหม่ในมุมมองขององค์กร พิจารณาจากความสอดคล้องระหว่างองค์กรกับสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น เทคโนโลยี การตลาด

นอกจากนี้ความใหม่ (Newness) อาจขึ้นอยู่กับระยะเวลาด้วย “สิ่งใหม่” ตามความหมายของนวัตกรรมอาจไม่จำเป็นต้องใหม่จริง ๆ แต่หมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นความคิดหรือการปฏิบัติที่เคยทำกันมาแล้วแต่ได้หยุดไประยะเวลาหนึ่ง ต่อมาได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาทำใหม่ เนื่องจากเห็นว่าสามารถช่วยแก้ไขปัญหาในสภาพการณ์ใหม่นั้นได้ ก็นับว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งใหม่ได้ เช่น Tablet Computer เคยมีมานานแล้ว แต่ไม่ประสบความสำเร็จในด้านการใช้งานและการขาย จนกระทั่ง Steve Job ได้ออก IPAD และสามารถตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันได้ IPAD ก็ถือเป็น นวัตกรรมเพราะมีความใหม่ในตัวเอง ทั้งที่ IPAD ก็คือ Tablet Computer นั่นเอง

ในขณะที่ Hughes (1987: 17) ได้ให้พินัยมไว้ว่า นวัตกรรมเป็นการนำวิธีการใหม่ ๆ มาปฏิบัติหลังผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้น ๆ แล้ว โดยมีขั้นตอน ดังนี้ (1) การคิดค้น (Invention) (2) การพัฒนา (Development) (3) การนำไปปฏิบัติจริง (Implementation) ซึ่งมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมที่เคยทำมา นวัตกรรมเป็นความใหม่และความแตกต่าง โดยอาจอยู่ในรูปลักษณะการปฏิบัติ เทคนิค หรือเรื่องราวที่ใหม่ และแตกต่างจากสิ่งที่มีอยู่เดิม การจะนำไปเกิดสิ่งใหม่ ๆ องค์กรความรู้ใหม่ ๆ เน้นไปที่การสร้างสรรค การวิจัย และการพัฒนา อันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งนวัตกรรม

2) การใช้ได้จริง นวัตกรรมต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งเป็นลักษณะที่ทำให้ นวัตกรรมแตกต่างจากการประดิษฐ์ โดยในบางครั้งสิ่งประดิษฐ์อาจไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ในทางปฏิบัติ ในขณะที่นวัตกรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลการดำเนินงานขององค์กรได้

3) ประโยชน์ที่เกิดขึ้น นวัตกรรมเกิดขึ้นในสังคมเนื่องจากความพยายามของมนุษย์ที่จะแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานหรือการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้น การยอมรับนวัตกรรมจึงเป็นการที่บุคคลได้นำเอาความรู้ ความคิด วิธีการ หรือสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ปรับปรุงการประกอบอาชีพหรือการดำรงชีวิตให้ดียิ่งขึ้น สร้างให้เกิดความสุข สุขใจ มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ หรือสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับสังคม เมื่อคนหลายๆ คนพัฒนา “นวัตกรรม” ได้เพิ่มมากขึ้นจะเกิดการพัฒนาลงสู่การเป็น “องค์การนวัตกรรม” และเมื่อองค์การหลายๆ องค์การมีการพัฒนานวัตกรรมได้เพิ่มมากขึ้นจะเกิดการพัฒนาก้าวไปสู่ “ประเทศนวัตกรรม” ซึ่งประเทศนี้ จะมีการเปลี่ยนแปลงจากการสร้างรายได้บนพื้นฐานของการผลิตไปสู่การสร้างรายได้บนพื้นฐานของเศรษฐกิจฐานความรู้ และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างให้เกิดการพัฒนาและความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

ดังนั้น หัวใจหลักที่สำคัญที่ทำให้การนำนวัตกรรมมาใช้ประสบความสำเร็จ ต้องเกิดจากการให้คำมั่นสัญญาร่วมกันระหว่างคนที่เกี่ยวข้องในการนำนวัตกรรมมาใช้ โดยทุกคนต้องมีความตั้งใจที่จะนำมาใช้อย่างจริงจังจึงให้เกิดความมั่นคงร่วมกัน

สรุป องค์ประกอบของนวัตกรรม คือ ความใหม่ ของสิ่งที่เกิดขึ้น สามารถนำไปใช้ได้จริง สามารถใช้แก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานหรือการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้

2.1.3 ประเภทของนวัตกรรม

การจำแนกประเภทของนวัตกรรม แบ่งได้หลายประเภทตามลักษณะขอบเขต และวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ การจำแนกที่พบบ่อยและมีการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงการวิจัย สามารถสรุป และอธิบายรายละเอียดของการจำแนกประเภทของนวัตกรรมในแต่ละลักษณะ ได้ดังนี้ (Bessant, J. R., & Tidd, J, 2007 และ Schilling, M. A., 2008)

1) การจำแนกตามเป้าหมายนวัตกรรม

1.1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (product innovation) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์คือ การพัฒนาและนำผลิตภัณฑ์ใหม่ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยีหรือวิธีการใช้ รวมไปถึงการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ถือเป็นผลิตผล (outputs) ขององค์กร โดยอาจจะอยู่ในรูปของตัวสินค้า (goods) หรือการบริการ (service) ก็ได้ ตัวแปรหลักที่สำคัญของการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์มี 2 ตัวแปร ได้แก่ (1) โอกาสทางด้านเทคโนโลยีหมายถึง องค์กรความรู้ทางด้าน

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ และกระบวนการที่จะทำให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นได้ และ (2) ความต้องการของตลาด หมายถึง ความต้องการของผู้ใช้ที่มีความต้องการในผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ นั้นและพร้อมที่จะซื้อหรือใช้ และส่งผลทำให้ผู้เป็นเจ้าของนวัตกรรมได้รับประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจหรือสังคม

1.2) นวัตกรรมกระบวนการ (process innovation) นวัตกรรมกระบวนการ หมายถึง การประยุกต์ใช้แนวคิด วิธีการ หรือกระบวนการใหม่ ๆ ที่ส่งผลให้กระบวนการผลิตและการทำงานโดยรวม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ในการออกแบบกระบวนการผลิตใหม่ เป็นต้น

นวัตกรรมกระบวนการเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในองค์การ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือกรรมวิธีการผลิต การจัดจำหน่ายหรือรูปแบบการจัดองค์การ ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายที่นำไปสู่การพัฒนาวัตกรรมการผลิตภัณฑ์ให้ไปถึงมือผู้บริโภค หรือผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์การมากที่สุด แม้ว่านวัตกรรมผลิตภัณฑ์จะถูกมองเห็นได้ชัดเจนมากกว่า แต่นวัตกรรมกระบวนการก็มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน ในการที่จะทำให้องค์การหรือธุรกิจมีความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันทางธุรกิจ โดยนวัตกรรมกระบวนการส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปในเรื่องของการควบคุมคุณภาพ (quality control) การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงกิจกรรมหรือกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในระบบกลไกคือปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลิตผล (output)

2) การจำแนกตามระดับของการเปลี่ยนแปลง

2.1) นวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน (radical innovation) เป็นนวัตกรรมที่มีระดับความใหม่ ในลักษณะที่มีความแตกต่างจากกรรมวิธีและแนวคิดเดิมไปอย่างสิ้นเชิง หรือเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคน ดังนั้น นวัตกรรมที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบเฉียบพลัน จึงมีนัยสำคัญมากกว่าการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิม แต่เป็นการออกแบบและใช้แนวคิดใหม่ทั้งหมดในการพัฒนาวัตกรรมการ นอกจากนั้นหากพิจารณาการให้ความหมายของนวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน (radical innovation) จะทำให้เกิดการออกแบบที่เป็นต้นแบบใหม่ของนวัตกรรม (new dominant design) รวมถึงแนวคิดของการออกแบบและรายละเอียดขององค์ประกอบและโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมด้วยนวัตกรรมที่มีลักษณะเฉียบพลันจะมีเพียง 10% ของนวัตกรรมทั้งหมด ตัวอย่างนวัตกรรมที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน (radical innovation) เช่น กล้องถ่ายรูปแบบดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงมาจากกล้องถ่ายรูปที่ใช้ฟิล์ม โทรศัพท์ที่เกิดขึ้นแทนการส่งข้อความด้วยจดหมายหรือบันทึกข้อความ เป็นต้น

2.2) นวัตกรรมลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (incremental innovation) นวัตกรรมประเภทนี้เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจำนวนมาก และมีความถี่ในการเกิดบ่อยมากกว่านวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน โดยมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นค่อยไป มีการปรับปรุงระบบให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นทีละเล็กละน้อยจากเทคโนโลยีหรือสิ่งที่มีอยู่เดิม นวัตกรรมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (incremental innovation) เป็นนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงจากความเชี่ยวชาญขององค์การหรือธุรกิจ ในเรื่องของเทคโนโลยีภายใต้โครงสร้างหรือสถาปัตยกรรมเดิม เช่น เครื่องซักผ้าที่มีการเปลี่ยนระบบการหมุนและประสิทธิภาพในการซักให้มีคุณภาพมากขึ้น หรือเครื่องปรับอากาศที่มีการ

ปรับปรุงระบบการฟอกอากาศ และการทำงานให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น ทั้งนี้เป็นตัวอย่างของนวัตกรรมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน

3) การจำแนกตามขอบเขตของผลกระทบ

3.1) นวัตกรรมทางเทคโนโลยี (technological innovation) เป็นนวัตกรรมที่มีพื้นฐานหรือขอบเขตของการพัฒนามาจากเทคโนโลยี โดยปัจจุบันการพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีมีบทบาทและความสำคัญต่อหลาย ๆ อุตสาหกรรม ทั้งนี้เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยทำให้การพัฒนานวัตกรรมสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าหรือผู้บริโภค และสร้างรายได้เปรียบในเชิงการแข่งขันได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นนวัตกรรมที่มีแรงผลักดันที่สำคัญของความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชากร นวัตกรรมทางเทคโนโลยีจึงเป็นได้ทั้งนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมที่มีลักษณะเฉียบพลัน และนวัตกรรมที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ถ้าการพัฒนาพัฒนานวัตกรรมนั้นอยู่บนพื้นฐานของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเปลี่ยนแปลง

3.2) นวัตกรรมทางการบริหาร (administrative innovation) นวัตกรรมทางการบริหารเป็นเรื่องของการคิดค้นและเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการ ตลอดจนกระบวนการจัดการองค์การใหม่ที่ส่งผลให้ระบบการทำงาน การผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการให้บริการขององค์การมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น เช่น การบริหารองค์การในลักษณะโครงสร้างองค์การแบบเมตริกซ์ การใช้แนวคิด balanced score card ในการวางแผนและประเมินผลงานขององค์การ การพัฒนารูปแบบการดำเนินธุรกิจ ลักษณะที่เป็น open business models เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนานวัตกรรมแบบเปิด (open innovation) ก็จัดได้ว่าเป็นลักษณะของนวัตกรรมทางการบริหาร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินงานขององค์การ หรือธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ หรือประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น

สรุป การจำแนกประเภทของนวัตกรรมมีหลายมิติ หากจำแนกตามเป้าหมายของนวัตกรรม เป็นเรื่องผลิตภัณฑ์และกระบวนการ ถ้าจำแนกตามระดับของการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยนวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน และลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งหากจำแนกตามขอบเขตของผลกระทบ ประกอบด้วยเทคโนโลยี การบริหารจัดการ

2.1.4 กระบวนการพัฒนานวัตกรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550: 12-15) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนานวัตกรรมเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของบุคลากรหลาย ๆ ฝ่ายในโรงเรียน ทั้งผู้บริหาร ครูและนักเรียนรวมถึงชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาอย่างเป็นระบบประกอบด้วย

1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ สำรวจ วิเคราะห์สภาพปัญหา จุดเด่น จุดด้อยและความต้องการในการพัฒนาการจัดการ การจัดการเรียนการสอนและคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

2) ออกแบบนวัตกรรม นวัตกรรมการศึกษาที่มักได้รับความสนใจและยอมรับนำไปใช้อย่างกว้างขวาง โดยทั่วไปมีลักษณะดังนี้

2.1) คิดจินตนาการ สร้างฝันในสิ่งที่คาดหวังที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหรือแก้ไข ปัญหาปรับปรุงตามสภาพปัญหาและความต้องการ

2.2) จัดลำดับความคิด สรุปล่าจะทำอะไร ทำอย่างไรที่ สามารถนำมาใช้ในการพัฒนา หรือแก้ไข ปรับปรุงได้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการ

3) สร้างหรือพัฒนานวัตกรรม ประกอบด้วย

3.1) จัดเตรียมทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็นและจัดหางบประมาณในการ พัฒนานวัตกรรม

3.2) ดำเนินการสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมตามขั้นตอนที่กำหนด

3.3) ตรวจสอบนวัตกรรมที่สร้างหรือพัฒนาในแต่ละขั้นตอน

3.4) สังเคราะห์ผลการตรวจสอบและปรับปรุงนวัตกรรมที่สร้างหรือพัฒนา

3.5) กำหนดเกณฑ์การประเมินคุณค่าความเป็นนวัตกรรม

4) ทดลองใช้ ประกอบด้วย

4.1) สร้างเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูลผลการทดลองใช้

4.2) นำนวัตกรรมไปทดลองใช้ (try out)

4.3) ประเมินผล การทดลองใช้และปรับปรุงนวัตกรรม

5) สรุป รายงานและเผยแพร่ ประกอบด้วย

5.1) สรุป รายงานผลการสร้างหรือพัฒนานวัตกรรม

5.2) เผยแพร่นวัตกรรม

จากการศึกษากระบวนการพัฒนานวัตกรรมที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนานวัตกรรม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การสำรวจ วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) หรือการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา ความต้องการเกี่ยวกับนวัตกรรม รวมทั้งลักษณะที่เหมาะสมของนวัตกรรมที่ต้องการให้พัฒนา ผล การดำเนินการในขั้นตอนนี้จะทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนานวัตกรรมได้สอดคล้องเหมาะสมกับความ ต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

2) การออกแบบพัฒนานวัตกรรม เป็นการดำเนินการโดยการนำความรู้และผลการวิจัยที่ได้จาก ขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนานวัตกรรม ซึ่งจะเริ่มจากการวางแผนพัฒนานวัตกรรม โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ เฉพาะของการพัฒนานวัตกรรม การกำหนดวิธีที่จะพัฒนานวัตกรรม ตลอดจนทรัพยากรเพื่อการพัฒนา นวัตกรรมทั้งในด้านกำลังคน งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ และระยะเวลา หลังจากนั้นจึงดำเนินการพัฒนา นวัตกรรมให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นวัตกรรมที่จะพัฒนามีลักษณะ ใด ๆ หรือส่วนประกอบของนวัตกรรมมีอะไรบ้างจะขึ้นอยู่กับชนิดของนวัตกรรมนั้น ๆ ในขั้นตอนของ การพัฒนานวัตกรรมนี้จะต้องใช้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสร้างนวัตกรรม

3) การทดลองใช้นวัตกรรม เมื่อสร้างนวัตกรรมเสร็จแล้วจะต้องนำไปตรวจสอบความเหมาะสม และประสิทธิภาพของนวัตกรรม ถ้าหากผลการตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพยังไม่เป็นที่พึง พอใจหรือมีบางส่วนที่ไม่สมบูรณ์ จะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจนกระทั่งนวัตกรรม มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด การทดลองใช้นวัตกรรมจะดำเนินการ ดังนี้

3.1) การทดลองกับกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็ก เป็นการทดลองเบื้องต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมผลการประเมินเชิงคุณภาพเบื้องต้นของนวัตกรรม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการสอบถาม แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงรูปแบบของนวัตกรรม

3.2) การทดลองกับกลุ่มเป้าหมายขนาดใหญ่ เป็นการนำนวัตกรรมไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายที่มีขนาดใหญ่ หรือเรียกว่ากลุ่มนำร่อง (pilot group) มีการทดสอบก่อนและหลังการใช้นวัตกรรม ผลที่ได้ประเมินโดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์หรือกลุ่มควบคุมที่เหมาะสม วัตถุประสงค์หลักของการทดลองใช้นวัตกรรมในกลุ่มขนาดใหญ่คือต้องการจะบ่งชี้ว่า นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหรือไม่ ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการดำเนินการของขั้นตอนนี้จะใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงทดลอง (experimental design) แล้ว นำผลการวิจัยมาแก้ไขปรับปรุงนวัตกรรม

3.3) การทดลองความพร้อมนำไปใช้ หลังจากปรับปรุงรูปแบบนวัตกรรมจนมีความมั่นใจในด้านคุณภาพ ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรนำรูปแบบไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบความพร้อมสู่การปฏิบัติ รวบรวมข้อมูลโดยการสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต เพื่อตรวจสอบว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความพร้อมที่จะนำไปใช้ได้โดยไม่ต้องมีผู้วิจัยหรือผู้พัฒนาหรือไม่เพียงใด แล้วนำสารสนเทศที่ได้จากขั้นตอนนี้มาแก้ไขปรับปรุง เช่น คู่มือในการใช้นวัตกรรมมีความชัดเจนหรือไม่เพียงใด เป็นต้น การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็น การประเมินผลการใช้นวัตกรรมในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งจะประเมินทั้งตัวนวัตกรรม กระบวนการใช้นวัตกรรม ผลที่ได้รับจากการใช้นวัตกรรม ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นต้น ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงพัฒนานวัตกรรมนั้น ๆ ถ้าหากพิจารณาแล้วพบว่าไม่คุ้มค่าหรือเสี่ยงอันตรายก็จะยุติการใช้นวัตกรรมนั้น แต่ถ้าหากผลการประเมินพบว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดีก็จะนำไปสู่การดำเนินการขั้นต่อไปคือการจดลิขสิทธิ์การเผยแพร่ และการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง

4) การเผยแพร่ นวัตกรรม การนำผลการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมไปเผยแพร่ เช่น การนำเสนอในที่ประชุมสัมมนาทางวิชาการหรือวิชาชีพ การส่งไปลงเผยแพร่ในวารสารทางวิชาการ การติดต่อกับหน่วยงานเพื่อจัดทำนวัตกรรมเผยแพร่ไปยังชุมชนต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม เมื่อนวัตกรรมได้เผยแพร่และนำไปใช้ในวงกว้างแล้ว อาจพบปัญหาหรือผู้ใช้มีความต้องการเพิ่มเติม ผู้วิจัยจะนำสารสนเทศดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในการออกแบบนวัตกรรมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จากนั้นจึงดำเนินการนำนวัตกรรมไปทดลอง และเผยแพร่ นวัตกรรมต่อไป ซึ่งเป็นไปตามวงจรการวิจัยและพัฒนาตามที่กล่าวมา

สรุป กระบวนการพัฒนานวัตกรรม คือ การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ แล้วออกแบบนวัตกรรม เพื่อสร้างหรือพัฒนานวัตกรรม นำไปทดลองใช้ และมีการเผยแพร่ นวัตกรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติสุขของชุมชน

แนวคิดว่าด้วยชุมชน มีเงื่อนไขที่สำคัญ 2 อย่าง คือ ด้านกายภาพ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ด้านกายภาพส่วนมากจะพิจารณาจากลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นสำคัญ ส่วนด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนพิจารณาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน กล่าวโดยรวม คือ โครงสร้างแบบเครือญาติได้แก่ ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะแบบญาติพี่น้องโดยมีการพึ่งพาอาศัยหรือเกื้อหนุนกันแบบใกล้ชิด และโครงสร้างแบบอุปถัมภ์ โดยฝ่ายหนึ่งให้ความ

ช่วยเหลือเชิงเศรษฐกิจหรือสังคมแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และฝ่ายได้รับความช่วยเหลือได้ตอบแทนฝ่ายช่วยเหลือโดยการรับใช้ ยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขของฝ่ายช่วยเหลือ อันเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่มีอิทธิพลเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง นอกจากนี้ ยังรวมความถึงลักษณะความสัมพันธ์แบบตัวใครตัวมันไม่แน่นอน ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์และเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดว่าด้วยการพัฒนาชุมชนจะต้องพัฒนาทั้งวัฒนธรรม วิถีชีวิต และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน เพราะนั่นคือหัวใจของการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป (ประเวศ วะสี และคณะ 2539, หน้า 49.)

กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ของชุมชนเป็นแนวคิดของการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกคนในสังคมต้องร่วมมือกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาควิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชน ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเพื่อชุมชน ซึ่งต้องพัฒนาให้ครบทั้งด้านสุขภาพ ด้านศักยภาพ ด้านมาตรฐานการครองชีพในมิติทางเศรษฐกิจ จะสะท้อนมิติสังคมได้ 2 มิติ ได้แก่ มิติความปลอดภัยจากภาวะคุกคาม (Freedom from Fear) การมีเสรีภาพหรือปลอดภัยจากความขาดแคลน (Freedom from want) การได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน (Equal opportunities) ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนาน เช่น ความหิวโหย โรคภัยไข้เจ็บและการกดขี่ปราบปราม และมิติการได้รับการปกป้องคุ้มครอง กล่าวโดยรวมชุมชนสันติสุขมุ่งส่งเสริมพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่

1. ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) ได้แก่ รายได้ขั้นพื้นฐานเงินอุดหนุนจากภาครัฐ การจ้างงาน การมีที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งเงินทุน การมีที่อยู่อาศัย และความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ
2. ด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร (Food Security) ได้แก่ ระบบการกระจายอาหาร การเข้าถึงแหล่งอาหาร
3. ด้านความมั่นคงทางด้านสุขภาพ (Health Security) ได้แก่ ความเท่าเทียมในการบริการสาธารณสุข
4. ด้านความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Security) ได้แก่ มลภาวะทางอากาศ
5. ด้านความมั่นคงส่วนบุคคล (Personal Security) ได้แก่ ความมั่นคงจากรัฐ จากอุบัติเหตุ การจลาจล
6. ด้านความมั่นคงของชุมชน (Communities Security) ได้แก่ การไม่ใช้แรงงานเด็ก ความไม่ขัดแย้งภายในชุมชน
7. ด้านความมั่นคงทางการเมือง (Political Security) ได้แก่ การไม่กดขี่ทางการเมือง การมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

สรุป กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ของชุมชน เป็นการจัดการบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิพึงมีพึงได้ สร้างโอกาสให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง เสริมสร้างความมั่นคงให้คนยากจน มุ่งสนับสนุนการสร้างสังคมสวัสดิการ เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้น สร้างค่านิยมใหม่ที่ยอมรับร่วมกันบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน ซึ่งทุกคนในสังคมต้องให้ความร่วมมือกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

1) ความหมายของสันติสุข

ชุมชนสันติสุขเป็นสังคมที่สื่อถึงคำว่า “สันติ” ซึ่งแปลว่า ความสงบ ความสงบสุข ตรงกับพระไตรปิฎกที่ว่า “นตฺถิสนฺติปร สุข ฯ สุขยํกฺว่าความสงบไม่มี” (ขุ.ธ. (บาลี) 25/202/52.) เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับการสงบระงับของกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ การที่บุคคลหรือกลุ่มไม่ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ด้วยอำนาจของทิฐิหรือการยึดมั่นถือมั่น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, หน้า 466) นอกจากนี้ ยังหมายถึงสันติสุขภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง ดังตัวอย่างนักวิชาการที่ให้คานานิยามของคำว่าสันติสุขไว้ว่า “สันติสุขจะมีขึ้นไม่ได้ตราบเท่าที่คนเรายังอยากและกระหายที่จะเอาชนะและปราบปรามเพื่อนบ้านของเราอยู่ ฉะนั้น สันติภาพที่แท้จริงจะมีขึ้นได้ก็แต่เฉพาะในบรรยากาศแห่งความเมตตา มิตรภาพ ปราศจากความกลัว ความระแวง และอันตราย” (Walpola Sri Rahula, What The Buddha Taught, 2540, p. 160-165) สันติสุขหรือสันติภาพย่อมเป็นเอกภาพและความสอดคล้องประสาน กลมเกลียว ความเสรีภาพ และความยุติธรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสังคม และสันติที่แท้จริง จะเป็นพื้นฐานของสันติเชิงสังคมก็คือ สันติภายใน (PhraMedhi Dhammaporn (Prayoon Mererk), 1994, p. 19) สันติสุขเป็นองค์รวมเรื่องสันติภาพที่ต้องกล่าวไว้สมบูรณ์ในภาวะ ที่สงบ ราบรื่น ผู้คนดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน (พระไพศาล วิสาโล, 2530, หน้า 23) เป็นสภาพสังคมอันเป็นอุดมคติซึ่งมนุษย์ไม่ทำความรุนแรงต่อตนเองต่อเพื่อนมนุษย์ต่อสิ่งมีชีวิตและต่อธรรมชาติแวดล้อมสันติสุขหรือสันติภาพจึงเป็นทั้งเป้าหมาย (Goal) ตัวบ่งชี้ปัญหา (Indicator) และกระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง (Process)

กล่าวโดยสรุปชุมชนสันติสุข หมายถึง ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุขเป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรมดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน เป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันอยู่เป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผน การดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกัน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมร่วมกันเป็นพื้นฐานชุมชนมีการพัฒนาความรู้ความสามารถ จากความรู้เดิม ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือปรีชาญาณท้องถิ่นผสมผสานเข้ากับกลวิธีที่สำคัญในการพัฒนาอย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ รวมตัวกันเป็นกลุ่มและองค์กรย่อย ๆ เพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกแต่ละคนโดยพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ต่อการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความสมานสามัคคีมีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกันโดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ฐานะ มีความสามารถที่พึ่งตนเอง อย่างมีศักดิ์ศรีมีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

สรุป ชุมชนสันติสุข หมายถึง ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุขเป็นเอกภาพ มีเสรีภาพ มีความยุติธรรม ดำรงชีวิตเป็นสุข มีความรู้สึกผูกพันกัน สมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน มีภูมิปัญญาเพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิก ทุกคนมีส่วนร่วมช่วยเหลือกันที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน สามารถที่พึ่งตนเอง มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2) ลักษณะของชุมชนสันติสุข

ลักษณะของชุมชนสันติสุขนั้นจะมีลักษณะที่โดดเด่น คือ ลักษณะแห่งสันติสุขภายใน (Inner Peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน หมายถึง ความรู้สึก สภาวะที่สุข สงบเย็น ภายในจิตใจและ

ลักษณะสันติสุขภายนอก (External Peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนสังคม หมายถึง สภาวะที่บุคคล สังคม หรือโลก ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก สามัคคีมีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน โดยมีความสงบสุขที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดี (การคืนดี) เช่น การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ลักษณะของชุมชนสันติสุขดังกล่าว คือ สภาวะที่เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นทั้งทางกายหรือทางวัตถุ การบีบคั้นทางสังคม การบีบคั้นทางจิต และบีบคั้นทางปัญญา (ประเวศ วัชชี, 2538) ลักษณะภายนอกที่สะท้อนความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย (อำภา จันทราภาศ, 2543, น. 11-12)

1. ชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่นอย่างแน่นแฟ้นในทางกายภาพหรือรูปธรรมคือ สมาชิกของชุมชนมีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรม การพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ฯลฯ ในทางจิตวิญญาณ คือ สมาชิกของชุมชนมีค่านิยม ความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนและสมาชิกในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน

2. ชุมชนมีศักยภาพที่พึ่งพิงตนเองได้ในระดับที่สูง โดยที่ทุนแรงงานทรัพยากร เพื่อการยังชีพ พื้นของของครอบครัวตนเอง แม้จะมีการพึ่งพิงภายนอกก็อยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรรการตัดสินใจต่อส่วนรวมสูง ไม่ว่าจะด้านอาชีพ การศึกษา การกินอยู่ ประเพณี การรักษาพยาบาล

3. ชุมชนที่สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยอำนาจ ความรู้และกลไกภายในชุมชน กำหนดแนวทางของการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือภายในชุมชนเป็นหลัก ไม่ว่าจะปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

4. ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การครองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ฯลฯ มีผลให้ชุมชนมีความรู้ความสามารถที่พัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยานงค์, 2540, หน้า 9-10.)

กล่าวโดยรวม ก็คือชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะที่สำคัญดังนี้คือ สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน และชุมชนที่จะแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองสมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจน เป็นวิถีของชุมชนภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมไปรงใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมคิดตัดสินใจดำเนินงานติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชนสมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชนมีแผนของชุมชน ที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน การพึ่งความช่วยเหลือ จากภายนอกเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช้การพึ่งพาตลอดไป มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้านชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่นภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ ที่เท่าเทียมกัน (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยานงค์, 2540) ชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนในการ

ที่จะแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน มีความมุ่งหมายในเรื่องการพึ่งตนเอง และเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน มีพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สรุป ลักษณะของชุมชนสันติสุข คือ ลักษณะแห่งสันติสุขภายใน (Inner Peace) เป็นชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่นอย่างแน่นแฟ้นในทางกายภาพหรือรูปธรรม มีศักยภาพที่พึ่งพิงตนเองได้ในระดับที่สูง สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของสังคมและชุมชนสันติสุข

สังคม คือ กลุ่มคนอย่างน้อยสองคนขึ้นไปมาอาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งคนเหล่านี้มีความสัมพันธ์หรืออยู่ร่วมกันและกัน มีความสัมพันธ์ทางตรง เช่น การพูดจาทักทาย การทำงานร่วมกัน การซื้อของขายของ และให้ความเอื้ออาทรต่อกัน สำหรับความสัมพันธ์ทางอ้อม ได้แก่ การเดินผ่านผู้คนที่เราไม่รู้จัก แต่เขาก็เป็นคนเชื้อชาติเดียวกัน หรือภาษาเดียวกัน ซึ่งนักปราชญ์หลายท่านได้กล่าวถึงการอยู่ร่วมในสังคมไว้อย่างน่าคิดเช่น อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีกได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social animal) ซึ่งหมายถึง มนุษย์มีชีวิตโดยการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่าเป็นพรรคเป็นพวก มีความเกี่ยวข้องกันและกัน และมีความสัมพันธ์กันในกลุ่มชนของตน มีภาษาสื่อกันได้หรือมีเอกลักษณ์ของตนเอง และเนื่องจากมนุษย์มีการสร้างวัฒนธรรมของตนเองส่งผ่านวัฒนธรรมไปสู่ชนรุ่นหลัง เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และยังมีวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น ต้องการความรัก ความอบอุ่น การจัดระเบียบทางสังคม ความเชื่อ ศาสนา ศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น เห็นได้ว่าการมีวัฒนธรรม ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งอยู่รวมกลุ่มคล้ายคลึงกับการเป็นสังคมก็ตาม เพราะมนุษย์จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางชีวภาพและความต้องการทางวัฒนธรรม มนุษย์ยังมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้สร้างแบบแผนของสังคมขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่มนุษย์อุบัติขึ้นบนโลกเป็นครั้งแรกจนกระทั่งปัจจุบันได้สร้างวัฒนธรรมไว้มากมาย จึงทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ ตลอดจนการดูแลสมาชิกในสังคมของตนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สร้างความเป็นธรรมด้วยการประสานผลสร้างกฎเกณฑ์ให้เกิดขึ้นในสังคมตนเองเพื่อประโยชน์ของสมาชิกและให้ทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างลงตัว ก่อให้เกิดการคิดอย่างสร้างสรรค์ และประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมตลอดจนการสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคมร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนเองและส่งผ่านไปยังอนุชนรุ่นหลังได้ประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เป็นสมบัติที่ดั่งามของสังคม (Bam Nattamon Pornmaha, ออนไลน์)

กล่าวได้ว่า สังคมจะเกิดสันติสุขได้ต้องอาศัยองค์ประกอบของความสุขที่สำคัญมี 2 อย่าง คือ สังคมสันติสุข กับสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กันโดยใกล้ชิดจนเกิดเป็นสังคมของมนุษย์ซึ่งสามารถเปรียบได้กับร่างกาย มีอวัยวะน้อยใหญ่ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งทุกส่วนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนอย่างมีสมดุล ถ้าอวัยวะใดบกพร่องเจ็บป่วย ก็ส่งผลกระทบต่อไปยังทั่วร่างกาย สังคมก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งเกิดความผิดปกติสังคมทั้งหมดย่อมได้รับผลกระทบตามไปด้วยจนก่อให้เกิดความหวาดระแวง ไม่มีความสุข แต่หากทุก

อย่างสมบูรณ์ย่อมสร้างสังคมให้มีความสุข ดังนั้นการพัฒนาสังคมไทยให้ได้ผลนั้น จะต้องใช้ความผิดพลาดจากสิ่งที่เกิดขึ้นอดีตเป็นบทเรียนเพื่อก้าวต่อไปอย่างมั่นคงในอนาคต ในอดีตที่ผ่านมาเราพัฒนาโดยยึดเอาวัตถุเป็นศูนย์กลาง ผลที่เกิดขึ้นก็คือ การมุ่งสร้างวัตถุต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เป็นสังคมวัตถุนิยมที่มนุษย์ไม่มีความสุข หากต้องการพัฒนาในครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดความเหมาะสมขึ้นในสังคม ก็คือการพัฒนาสังคมที่ใช้ศีลธรรมเป็นศูนย์กลาง หรือเรียกว่าสังคมศีลธรรม ซึ่งหมายถึงสังคมที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ หรือความถูกต้องทางวัตถุ ทางสังคม ทางจิตใจและทางภูมิปัญญาโดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือสังคมแห่งศีลธรรม

การพัฒนาในทางวัตถุก็เพื่อทุกคนมีพออยู่พอกิน มีวัตถุให้ครอบครองเท่าที่จำเป็น มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีสุขภาพที่ดี มีการกระจายทรัพยากรทุกอย่างด้วยความยุติธรรมหรือเรียกว่าอย่างพอเพียงไม่แก่งแย่งกันในทางสังคม มีสร้างสถาบันพื้นฐานทางสังคม คือการสร้างสถาบันครอบครัวและสถาบันชุมชนที่เป็นปึกแผ่นมีความสามัคคี เพื่อให้เกิดความปกติสุขในทางสังคมและศีลธรรม มีประชาธิปไตย มีสันติธรรม มีการกระจายอำนาจ มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสังคมอื่น ๆ ไม่ก่อให้เกิดการแตกแยก จำเป็นต้องสร้างสังคมทางจิตใจ ซึ่งจะต้องเป็นสังคมที่สร้างคนให้มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์รักธรรมชาติ มองเห็นคุณค่าความรัก ความดีของเพื่อนมนุษย์และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขที่แท้จริง มีการพัฒนาทางจิตวิญญาณ คือความเชื่อในทางบวก ตลอดจนการพัฒนาทางปัญญา สังคมไทยจะต้องเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของการแสวงหาความจริง ตลอดจนการมีวิธีการคิดที่ถูกต้อง โดยการใช้โยนิโสมนสิการนาพฤติกรรม สามารถเรียนรู้ ปรับตัว แก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องไม่เพียงเท่านั้นเราจำเป็นต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ถือว่าเป็นองค์ประกอบเสริมในการเสริมสร้างสันติสุขซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในสังคมที่มีความสำคัญอีกส่วนหนึ่ง

ดังนั้น สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการก่อเกิดสังคมสันติสุขให้แก่สังคม ซึ่งความคิดในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องเกิดจากการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและปรัชญาในการดำเนินชีวิตจำเป็นต้องทำการปรับจิตใจเข้าสู่ตุลของธรรมชาติ มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมและมีความรักที่สามารถแพร่ขยายไปอย่างกว้างขวางสร้างจิตสำนึกในเรื่องสิ่งแวดล้อม และถ่ายทอดไปยังบุคคลรอบข้างรวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนให้ปฏิบัติตาม จนก่อเกิดเป็นกลุ่มพลังทางสังคมที่เข้มแข็งกลุ่มพลังที่ดีทางสังคมก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนให้กับสังคมสืบไป

การสร้างสันติสุขในสังคมที่กล่าวถึงองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบเสริม จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นจากบุคคล จากกลุ่มชนหรือองค์กรของชุมชน เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ศูนย์กลางของสันติสุขของบุคคลและสังคม จะต้องเกิดจากการมีชุมชนที่เข้มแข็งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด ถ้าชุมชนอ่อนแอสันติสุขย่อมบังเกิดขึ้นไม่ได้แน่นอนเพราะสิ่งที่เฝ้าหวงจะเข้ามา สังคมวัตถุจะกลับมายึดครองต่อไปอีก ดังนั้น การสร้างวัฒนธรรมและความเชื่อก็เป็นอีกทางในองค์ประกอบของสังคมสันติสุข (พระทศพล เขมาภิรโต, 2552, ออนไลน์)

สรุป สังคมสันติสุข คือ สังคมที่ทุกคนมีพออยู่พอกิน มีวัตถุให้ครอบครองเท่าที่จำเป็น มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีสุขภาพที่ดี มีการกระจายทรัพยากรอย่างยุติธรรมและพอเพียงไม่แก่งแย่งกันในทาง

สังคม สถาบันครอบครัวและสถาบันชุมชนที่เป็นปึกแผ่นมีความสามัคคี มีความสงบสุขและมีศีลธรรม มีประชาธิปไตย มีสันติธรรม มีการกระจายอำนาจ และความสัมพันธ์ที่ดีกับสังคมอื่น ๆ

2.3.1 ทักษะเกี่ยวกับสังคมสันติสุขของนักวิชาการ

การสร้างสันติภาพ (Peace Building) ความจริง (Truth) ความยุติธรรม (Justice) อภัยทาน (Forgiveness) สมานฉันท์ (Reconciliation) Fact คือ ความจริง Feeling คือ ความรู้สึกเป้าหมาย (Goal) วิธีการ (Produce) ความสัมพันธ์ (Relationship) มุ่งมั่นเป้าหมาย แต่ใส่ใจวิธีการและความสัมพันธ์ นักสันติภาพต้องเน้นดังกล่าว อย่าผลักมิตรไปเป็นศัตรู จงนำศัตรูมาเป็นมิตร “นุ่มนวลในคน แต่แข็งในประเด็นปัญหา” อำนาจที่ยิ่งใหญ่มาพร้อมกับความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่ ศิล 5 มีไว้ป้องกันไม่ให้คนกลัว กล่าวคือ 1. ไม่โหดร้าย 2. ไม่มีมือไว 3. ไม่ใจเร็ว 4. ไม่พูดปด 5. ไม่หมดสติ เป็นบทสรุปของศิลปะ 5 กับสันติวิธีตามทัศนะของพระมหาพรหมชา ธรรมมหาโส (พระมหาพรหมชา ธรรมมหาโส, 2558, น. 165-168.)

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการ ได้แสดงทักษะเกี่ยวกับสังคมสันติสุขที่แตกต่างหลากหลายไว้ ดังนี้ ศุภณัฐ ดอนจันทร์ กล่าวว่า สังคมจะเกิดสันติสุขได้ด้วยกระบวนการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม แต่กระนั้นก็ตามการสร้างสันติภาพมีหลากหลายวิธีและหลายระดับตั้งแต่ระดับบุคคลจนไปถึงระดับโลก สำหรับในระดับประเทศหากสามารถบริหารจัดการดำเนินงานด้านการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในประเทศอย่างเกิดผลเป็นระบบและมีแนวทางที่ชัดเจน การสร้างแนวร่วมให้เป็นเครือข่ายนักสร้างสันติภาพจำเป็นต้องมองสังคมให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ความสามัคคี ความเสียสละความเข้าใจ ความร่วมมือต่าง ๆ นั้น มันมีปัญหาและอุปสรรคที่เป็นช่องว่างอยู่ ณ จุดใด ส่วนหนึ่งที่ยังเป็นช่องว่างของการสร้างสันติภาพ ก็คือ ความแตกต่างด้านโอกาสทางการศึกษาในระบบ สังคมกำลังกำหนดให้การศึกษาในระบบตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีมานานหลายสิบปีเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับและยกย่องซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดี เพราะสังคมจะอยู่ดีมีระเบียบนั้นก็ต้องมีหลักการและระเบียบการของการปฏิบัติเพื่อจะนำไปใช้บริหารจัดการได้อย่างยาวนานของผู้ปฏิบัติในรุ่นต่อ ๆ ไปแต่มีคนในสังคมของนานาประเทศ มิได้ใส่ใจในการศึกษาในระบบ แต่กลับทุ่มเทศึกษาเรียนรู้ตามวิถีธรรมชาติโดยอาศัยการประกอบอาชีพ การสร้างอาชีพ หรือการทำงานเพื่อสังคม ซึ่งเริ่มต้นจากกิจกรรมเล็ก ๆ ไปสู่กิจกรรมที่ใหญ่ขึ้นจนกลายเป็นองค์กรทางการพัฒนาช่วยเหลือสังคม และองค์กรทางภาคธุรกิจ ซึ่งก่อให้เกิดงานเกิดอาชีพ และขยายผลในวิธีการปฏิบัติไปสู่สังคมในวงกว้าง ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องช่วยกันแสวงหาแนวทางในการสร้างสันติภาพให้แก่มวลมนุษยชาติ (ศุภณัฐ ดอนจันทร์, 2013, ออนไลน์)

Dabusvin Kasempimonporn (2010) มองว่า การสร้างกระแสความคิดในการรักษาสันติภาพ คือ การเผยแพร่อุดมการณ์ในด้านสันติภาพและต่อต้านความรุนแรงทุกรูปแบบ ดังเช่นที่จังหวัดอิโรชิม่าและนางาซากิจ ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นเมืองที่ถูกทิ้งระเบิดปรมาณูในสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นในทุก ๆ ปี จะมีชาวญี่ปุ่นและชาวต่างชาติเดินทางมาชุมนุมที่อนุสรณ์สถาน เพื่อระลึกถึงวันที่เมืองนี้ถูกทิ้งระเบิด การแสดงออกของคนเหล่านั้นไม่ใช่เป็นการเคียดแค้นที่เมืองถูกทิ้งระเบิด แต่เป็นการชุมนุมเพื่อต่อต้านสงครามและสนับสนุนการรักษาสันติภาพ และยังเป็นการส่งเสริมให้ประชาชาติยอมรับในความหลากหลาย ความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม โดยพื้นฐานมักเกิดจากความคิดที่ไม่ยอมรับหรือกีดกันผู้อื่น (exclusivism) เพราะคิดว่าเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมของตนดีที่สุด จึงไม่ยอมรับคนที่มีเชื้อชาติ นับถือศาสนาและมีวัฒนธรรมของคนอื่นที่แตกต่างจากตน

ซึ่งอาจก่อให้เกิดสงครามขึ้นได้ ดังเช่น สงครามคูเซต หรือการที่ อดอฟ ฮิตเลอร์ ผู้นำเยอรมนีสั่งให้สังหารชาวยิว เพราะความเกลียดชังและหลงผิด คิดว่าเชื้อชาติอารยันของตนมีความเจริญกว่าเชื้อชาติอื่น แต่ถ้าได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนติยอมรับในความหลากหลายที่รวมไปถึงเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม ย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ทำให้สามารถร่วมมือกับผู้อื่นเพื่อรักษาสันติสุขให้แก่โลก แนวความคิดในเรื่องการยอมรับความหลากหลายนี้ ทำได้โดยการฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความสุขให้กับตนเองของสังคม เพราะเราไม่สามารถจะทำให้ผู้อื่นเป็นเหมือนตัวเราได้อย่างที่เราต้องการเช่นเดียวกับที่ผู้อื่นไม่อาจทำให้เราเหมือนกับเขาดังที่เขาต้องการ การสร้างความเข้าใจผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากเราจึงเป็นแนวทางสำคัญในการแสวงหาสันติภาพ (Dabusvin Kasempimonporn, 2010)

อย่างไรก็ตาม การนำหลักธรรมทางศาสนามาปฏิบัติสามารถสร้างสังคมสันติสุขได้ เพราะศาสนาสำคัญในโลกล้วนมีพื้นฐานสร้างสังคมให้มีความสงบสุข ดังนั้น ศาสนาสำคัญของโลกต่าง ๆ ได้เห็นคุณค่าของสันติภาพ ดังเช่น พระพุทธศาสนาได้สอนเรื่องการมองคนในสังคมนว่าเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ มีการเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งสิ้น ผู้คนจึงควรมีเมตตาและมีขันติธรรมในการอยู่ร่วมกัน โดยพุทธศาสนาจะสอนว่า (เดชปญโญ ภิกขุ, 2551, ออนไลน์)

ทุกสิ่งเกิดขึ้นมาจากเหตุ ดังนั้นปัญหาก็ต้องมาจากเหตุและการแก้ปัญหา ก็ต้องมาแก้ที่เหตุของปัญหา จึงจะทำให้ปัญหาหมดสิ้นไปได้จริง ซึ่งปัญหาทั้งหลายของโลกนี้ พุทธศาสนาสอนว่ามันมีเหตุมาจากการเบียดเบียนกันของมนุษย์ (หรือการเอารัดเอาเปรียบกัน) คือเพราะมนุษย์มีการเบียดเบียนกันเอง เบียดเบียนสัตว์ และเบียดเบียนป่าไม้ผู้มีพระคุณของโลกมากจนเกินไป จึงส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งหลายเหล่านี้ขึ้นมา ถ้ามนุษย์จะไม่มีการเบียดเบียนกัน โลกก็จะมีสันติภาพ ส่วนการเบียดเบียนกันนั้น พุทธศาสนาสอนว่ามันมีเหตุมาจาก “ความโลภ” (ความอยากได้สิ่งของ ๆ ผู้อื่น เอามาเป็นของตัวเอง) ของมนุษย์โดยรวม นั่นเอง คือเพราะมนุษย์ส่วนมากมีความโลภในวัตถุนิยมมากเกินไป จึงส่งผลให้เกิดการเบียดเบียนกันในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในทางที่ถูกต้องและผิดกฎหมาย รวมทั้งในทางที่ผิดศีลธรรมขึ้นมา

ความโลภ มีเหตุมาจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ คือ เพราะมีความเห็นแก่ตัว จึงทำให้เกิดความโลภขึ้นมา ถ้าใครมีความเห็นแก่ตัวมาก ก็จะมี ความโลภมาก และจะทำ ความชั่วหรือเบียดเบียนผู้อื่น ที่เรียกว่าเป็นคนชั่ว ซึ่งคนชัวย่อมที่จะทำผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม อันเป็นสาเหตุให้สังคมเดือดร้อนวุ่นวาย จนส่งผลให้สังคมไม่สงบสุขและโลกไม่มีสันติภาพ แต่ถ้าใครมีความเห็นแก่ตัวน้อย ก็จะมี ความโลภน้อย และจะไม่ทำผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม แต่จะทำความดี หรือช่วยเหลือผู้อื่น ที่เรียกว่าเป็นคนดี ที่จะช่วยให้สังคมสงบสุขและช่วยให้โลกมีสันติภาพ

ความเห็นแก่ตัว มีเหตุมาจากความยึดถือว่ามีตนเอง คือ เมื่อมนุษย์มีความยึดถือว่ามีตนเอง จึงทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวขึ้นมา หรือทำอะไรเพื่อตัวเองขึ้นมา ถ้าใครยึดถือว่ามีตัวเองเข้มขันก็จะทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวมาก แต่ถ้าใครมีความยึดถือว่ามีตัวเองเบาบาง ก็จะทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวน้อย ส่วนความยึดถือว่ามีตนเองก็มีเหตุมาจากความเข้าใจว่ามีตัวเอง คือเมื่อมีความเข้าใจว่ามีตัวเอง จึงทำให้เกิดความยึดถือว่ามีตนเองขึ้นมา ถ้าใครมีความเข้าใจว่ามีตัวเองมาก ก็จะทำให้เกิดความยึดถือว่ามีตนเองเข้มขัน แต่ถ้าใครมีความเข้าใจว่ามีตัวเองน้อย ก็จะทำให้เกิดความยึดถือว่ามีตนเองเบาบางส่วนความเข้าใจว่ามีตัวเอง ก็มีเหตุมาจากความรู้ว่ามีตัวเอง ซึ่งความรู้ว่ามีตัวเองนี้ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจว่ามี

ตัวเองขึ้นมาอีกทีหนึ่ง ถ้าใครมีความรู้ว่ามีตัวเองมาก ก็จะเกิดความเข้าใจว่ามีตัวเองมาก แต่ถ้าใครมีความรู้ว่ามีตัวเองน้อย ก็จะเกิดความเข้าใจว่ามีตัวเองน้อย ความรู้ว่ามีตัวเองนี้ก็คือ ความรู้ที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์เราทุกคน ที่รู้นี้คือตัวเรา หรือรู้อารมณ์ร่างกายและจิตใจนี้คือเรา รวมทั้งรู้อาชีพมีชื่อนี้ นามสกุลนี้ มีรูปร่างเป็นชายหรือหญิง มีสีผิวเช่นนี้ มีเสียงเช่นนี้ และมีคนนั้นคนนี้เป็นพ่อเป็นแม่ มีสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นของเรา เป็นต้น เท่าที่เราจะได้มาตลอดทั้งชีวิต ซึ่งความรู้นี้ขณะเมื่อยังเป็นเด็กที่เพิ่งเกิดมาใหม่ๆนั้นมันจะยังไม่มี แต่เมื่อระบบประสาท ตา หู จมูก ลิ้น และร่างกายของเราได้รับรู้อะไรต่าง ๆ ของโลกมากขึ้น และใคร ๆ ก็สอนให้เรารู้แต่เรื่องว่ามี ตัวเรา-ของเรา ให้ได้ยินอยู่เสมอ ๆ จึงทำให้เกิดความรู้ว่ามีตัวเรานี้ขึ้นมาและมันก็ได้ค่อยๆสั่งสมความเคยชินเอาไว้ในจิตใจได้สนิท ยิ่งนานวันมันก็จะยิ่งมีความเคยชินมากขึ้น และเมื่อโตขึ้นมันก็ได้กลายมาเป็นนิสัยที่แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ยากไปที่สุดในที่สุด ซึ่งความรู้ว่ามีตัวเรานี้ทางพุทธศาสนาจะเรียกว่าเป็น อวิชชา ที่หมายถึง ความไม่รู้จริงหรือ ความรู้ผิด หรือ ความโง่สูงสุดของมนุษย์ เพราะมันเป็นต้นเหตุ (เหตุที่เป็นต้นกำเนิด) ที่ทำให้มนุษย์เกิดความทุกข์และปัญหาทั้งหลายขึ้นมา

ความรู้ว่ามีตัวเองนี้สมัยใหม่เรียกว่าเป็น “สัญชาตญาณว่ามีตัวเอง” ที่จิตใต้สำนึกของมนุษย์เราทุกคนมีอยู่ ซึ่งสัญชาตญาณว่ามีตัวเองก็หมายถึง “ความรู้ว่ามีตัวเอง” ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับชีวิต โดยไม่มีใครมาสอน คือเมื่อเกิดชีวิตขึ้นมา ทุกชีวิตก็จะมีความรู้ว่ามีตัวเองเกิดขึ้นมาด้วยเสมอ ซึ่งมันก็จะฝังอยู่ในจิตใต้สำนึกของทุกชีวิต ซึ่งเป็นจิตส่วนลึกที่ควบคุมได้ยาก แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ยาก โดยมันก็จะคอยกระตุ้นให้จิตเกิดความรู้ว่ามีตัวเอง, เกิดความเข้าใจว่ามีตัวเอง, เกิดความยึดถือว่ามีตัวเอง, เกิดความเห็นแก่ตัว, และเกิดความโลภ, รวมทั้งเกิดการเบียดเบียนกันขึ้นมาในที่สุด เมื่อก้าวโดยสรุปก็คือ เมื่อจิตใต้สำนึกของเรามีความรู้ว่ามีตัวเอง มันก็จะปรุงแต่งหรือผลักดันกันต่อ ๆ ไปจนเกิดความเห็นแก่ตัว ความโลภ และการเบียดเบียนกันขึ้นมาในที่สุด แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าจิตใต้สำนึกของเรา “ไม่มีความรู้ว่ามีตัวเอง” เสียอย่างเดียว ทั้งความเข้าใจว่ามีตัวเอง, ความยึดถือว่ามีตัวเอง, ความเห็นแก่ตัว, ความโลภ, และการเบียดเบียนกันเหล่านี้ก็จะไม่เกิดขึ้น ถ้าจิตใต้สำนึกเรามีความรู้ว่ามีตัวเองในจิตใต้สำนึกเบาบาง จิตนั้นก็จะเป็นจิตที่ดี หรือเป็นคนดี แต่ถ้าจิตใต้สำนึกเรามีความรู้ว่ามีตัวเองในจิตใต้สำนึกเข้มข้น จิตนั้นก็จะเป็นจิตที่ชั่วหรือเลว หรือเป็นคนชั่วหรือเลว แต่ถ้าจิตใต้สำนึกเรามีความรู้ว่ามีตัวเองในจิตใต้สำนึกเลย จิตนั้นก็จะเป็นจิตที่หลุดพ้น (คือเหนือดีเหนือชั่ว) โดยทั่วไปแล้วเรามักเชื่อกันว่า เราไม่สามารถที่จะเปลี่ยนนิสัยหรือจิตใต้สำนึกของเราได้ เพราะมันมาจากสัญชาตญาณที่สั่งสมไว้อย่างมากมายตลอดชีวิต (เดชปัญญา ภิกขุ, 2551)

เราจึงมักเชื่อกันว่า พฤติกรรมของคนเรานี้ไม่มีทางจะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ คือ เมื่อใครบังเอิญได้รับการสั่งสอนอบรมให้เป็นคนดีมาก่อน ก็จะเป็นคนดีเรื่อยไป จะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ หรือใครที่บังเอิญได้รับการสั่งสอนอบรมให้เป็นคนชั่วมาก่อน ก็จะเป็นคนชั่วเรื่อยไป จะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ดังนั้น เมื่อโลกเรามีแต่คนชั่วมากกว่าคนดี เราจึงมักเชื่อกันว่าโลกคงจะไม่มีสันติภาพเป็นแน่ แต่พุทธศาสนาจะสอนว่า “ทุกสิ่งที่เกิดขึ้น จะต้องเกิดเหตุและปัจจัย (สิ่งสนับสนุนหรือเหตุย่อย ๆ) มาปรุงแต่งหรือทำให้เกิดขึ้น คือ พุทธศาสนาจะสอนว่า ทุกสิ่งจะเป็นไปตามเหตุปัจจัยเมื่อเหตุปัจจัยของมันเป็นเช่นไร มันก็ย่อมที่จะเป็นไปตามเหตุปัจจัยนั้น เมื่อเหตุปัจจัยของมันเปลี่ยนแปลงไป มันก็ย่อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยของมันเสมอ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้จิตใต้สำนึกหรือนิสัยของมนุษย์เรา ที่มีนิสัยสั่งสมความรู้ว่ามีตัวเองเอาไว้อย่างเข้มข้นหรือหนาแน่นนี้ มันก็สามารถที่จะ

เปลี่ยนแปลงได้ ถ้ามันเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ก็คงไม่เกิดพระพุทธรูปขึ้นมาเป็นแน่ ซึ่งการที่พระพุทธรูปทรงอุปติขึ้นมา ก็เพื่อมาสอนให้มนุษย์รู้วิธีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากชั่วมาเป็นดีและจากดีมาเป็นหลุดพ้น แล้วมาช่วยกันสร้างสันติภาพให้แก่โลก

วิธีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของจิตมนุษย์โดยสรุปก็คือ สร้างความรู้ใหม่ที่จะมาทำลายความรู้ว่ามีตัวเอง ที่จิตใต้สำนึกของเรามีอยู่นั้น ให้ค่อย ๆ เลือนหายไป ซึ่งความรู้ใหม่ที่จะมาทำลายความรู้ว่ามีตัวเองนั้นก็คือความรู้ที่ตรงข้ามกัน อันได้แก่ความรู้ว่า แท้จริงแล้วมันไม่มีสิ่งใดหรือสภาวะใดที่จะมาเป็นเราหรือตัวเราได้ (หรือไม่มีตัวเองอยู่จริง) ซึ่งวิธีการสร้างความรู้ว่า ไม่มีเราอยู่จริง เราจะต้องใช้หลักวิทยาศาสตร์ (คือมีเหตุผล ศึกษาจากของจริง และเชื่อจากการที่ได้พิสูจน์จนเห็นผลอย่างแน่ชัดแล้วเท่านั้น) เท่านั้นมาสร้างขึ้น เราจึงจะเกิดความเข้าใจว่าไม่มีเราอยู่จริง ได้อย่างแท้จริง ซึ่งหลักการของวิทยาศาสตร์นั้น เป็นวิธีการค้นหาความจริงของธรรมชาติ ที่ได้ผลถูกต้องแน่นอนที่สุด และผู้มีปัญญาทั้งหลายทั่วโลกก็ยอมรับ วิธีการโดยสรุปในการสร้างความรู้ว่ามันไม่มีเราอยู่จริง นั่นก็คือ เราจะต้องมาศึกษาถึงความจริงของธรรมชาติที่เกิดขึ้นให้เราได้พบเห็นจริง ๆ ว่ามันมี “กฎสูงสุดของธรรมชาติ” ที่ควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างเอาไว้ ซึ่งมันเป็นกฎง่าย ๆ หรือธรรมดา ๆ ที่เราทุกคนก็รู้ ๆ กันอยู่แล้ว แม้คนที่มีความน้อยก็ยอมรับ ถ้าใครไม่ยอมรับก็แสดงว่าโง่มากเกินไปหน่อย

กฎสูงสุดนี้มีใจความโดยสรุปว่า “ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นมา จะต้องอาศัยและเหตุปัจจัยเพื่อมาปรุงแต่งหรือสร้างขึ้นมาจากสิ่ง” คือกฎนี้จะบังคับทุกสิ่งเอาไว้ว่า “ไม่มีสิ่งใดที่จะเกิดขึ้นมาได้เองลอย ๆ โดยไม่มีเหตุปัจจัย” ดังนั้นวัตถุหรือสิ่งของทั้งหลายทั้งในและนอกโลก จึงไม่ได้มีตัวตนที่แท้จริงเป็นของตัวเอง แม้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายมนุษย์เรา ก็เกิดมาจากการปรุงแต่งหรือสร้างขึ้นมาจากสิ่งพื้นฐานทั้ง 4 กล่าวคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เหมือนกัน ดังนั้นนี่ก็แสดงถึงความจริงที่ลึกซึ้งว่า สิ่งที่เป็นตัวตนของร่างกายของเรานั้นจริง ๆ แล้วไม่มี ส่วนร่างกายที่มีอยู่นั้นก็เป็นเพียงสิ่งที่ถูกปรุงแต่งหรือสร้างขึ้นมาจากชั่วคราวเท่านั้น ดังนั้นมันจึงมีสภาวะที่ไม่เที่ยงแท้ถาวร (หรือไม่เป็นอมตะ) เพราะสุดท้ายไม่ช้าก็เร็ว มันก็จะต้องตายหรือแตกสลายหายไปอย่างแน่นอน (สมมติว่าร่างกายจะมีตัวตนที่แท้จริงเป็นของตัวเองแล้ว มันจะไม่อาศัยอาหาร น้ำ ความร้อนและอากาศมาปรุงแต่งขึ้นมา รวมทั้งมันจะเป็นอมตะหรือจะไม่ตายอย่างเด็ดขาด ไม่ว่าจะมโหระทึกมาทำลายก็ตาม หรือไม่ว่ากาลเวลาจะผ่านไปสักเท่าใดก็ตาม) ซึ่งเรื่องวัตถุและร่างกายไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงนี้ ยังเป็นเรื่องง่าย ๆ ที่พอจะเข้าใจและยอมรับกันอยู่แล้ว เพราะมันมีหลักฐานมายืนยันให้ได้พบเห็นกันจนเป็นของธรรมดาอยู่แล้ว ถ้าใครไม่ยอมรับก็แสดงว่า ถ้าไม่โง่จนเกินไป ก็คงเป็นคนบ้าอย่างสุด ๆ แม้ร่างกายนั้นเราจะเข้าใจว่า “มันไม่มีร่างกายที่แท้จริงที่จะมาเป็นร่างกายของเราได้” ก็ตาม แต่ว่าเรามักจะถูกสั่งสอนมาว่า “จิตใจนั้นเป็นเรา” คือเรามักจะถูกสอนมาว่า เมื่อร่างกายตายไป จิตหรือใจที่เป็นตัวเราจะยังอยู่ ยังไม่ตายเหมือนร่างกาย และจะสามารถไปเกิดใหม่ได้ (ตามความเชื่อจากศาสนาในระดับศีลธรรม) ซึ่งแม้เราเองก็รู้สึกเช่นนั้นจริง ๆ คือเราทุกคนก็ยอมรับที่จะมีความรู้สึกรู้ว่ามีตัวเราอยู่จริง ๆ ในโลก ตามสัญชาตญาณของสิ่งที่มีชีวิตแล้วก็เลยทำให้เกิด “ความเชื่อ” ขึ้นมาอย่างเหนียวแน่นว่า จะยังมีเราอยู่ต่อไปเมื่อตายไปแล้ว แม้จะยังไม่มีใครสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้เลยก็ตาม ซึ่งนี่คือสาเหตุที่ทำให้ความรู้ว่ามีตัวเราได้รับการสืบทอดมาอย่างมั่นคงจนทุกวันนี้

เมื่อเราเกิดความเข้าใจว่าแท้จริงแล้วไม่มีสิ่งใดหรือสภาวะใดเลยที่จะมาเป็นเราหรือใคร ๆ ได้จริง ซึ่งในขั้นต้น ความเข้าใจนี้จะทำให้เรา (ตามที่สมมติเรียก) ลดความเห็นแก่ตัวและความโลภลง

ได้อย่างมาก เพราะมองไม่เห็นว่าจะเห็นแก่ตัวและโลกไปเพื่อใคร แล้วการเบียดเบียนผู้อื่นก็จะไม่เกิดขึ้น และถ้าเราสามารถเผยแพร่ความรู้นี้สู่มวลมนุษยชน จนทำให้มนุษยชนส่วนมาก มีความเข้าใจถึงความจริงนี้แล้ว โลกก็จะเกิดสันติภาพขึ้นมาได้ ซึ่งนี่คือประโยชน์ในระดับโลกสำหรับการเกิดความเข้าใจว่า “มันไม่มีเราอยู่จริง” ส่วนประโยชน์ระดับบุคคลจากการเกิดความเข้าใจว่า “มันไม่มีเราอยู่จริง” นั่นก็คือ เมื่อเราเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแล้วว่า “ไม่มีสิ่งใดหรือสภาวะใด ที่จะมาเป็นเราหรือของเราหรือแม่ของใคร ๆ ได้อย่างแท้จริง” เราก็นำเอาความเข้าใจนี้มาเพ่งพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะในร่างกายและจิตใจที่สมมติเรียกว่าเป็นเราและของเราอย่างตั้งใจที่สุด (ความตั้งใจนี้ก็คือสมาธิ) ซึ่งความเข้าใจ (หรือปัญญา) และสมาธินี้เอง ที่จะมาดับทุกข์ของจิตใจเราที่กำลังเกิดอยู่ในปัจจุบัน ให้ระงับหรือดับลงอย่างชั่วคราวได้ อีกทั้งปัญญากับสมาธินี้ ยังเข้าไปแก้ไขเปลี่ยนแปลงจิตใจใต้สำนึกที่โง่เขลา ให้อ่อน ๆ เปลี่ยนเป็นจิตใจใต้สำนึกที่มีปัญญามากขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดความโง่สูงสุดที่จิตใจใต้สำนึกมีอยู่ ก็จะหมดสิ้นไปได้อย่างถาวร แล้วจิตของเราก็จะหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างถาวร (ทางพุทธศาสนาเรียกว่านิพพาน) ได้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ (เตชปญฺญ โภทฺท, 2551)

กล่าวได้ว่า ในยุคของการแข่งขันด้านเศรษฐกิจภายใต้กระแสทุนนิยม และความมั่งคั่งพรั่งพร้อมทางด้านวัตถุ และกระแสการแข่งขันนั้นความเป็นไปของอารยธรรม กลับมีปัญหาในทุกระดับ กล่าวคือ ระดับบุคคล ภายในใจของบุคคลกำลังเรียกร้องหาโมตรจิตมิตรภาพ ระดับสังคมกำลังเรียกร้องหาสันติภาพและความปลอดภัยพ้นจากการหลังเลือดในสมรภูมิรบ และระดับโลกหรือสภาพแวดล้อมกำลังต้องการเยียวยาแผลร้ายที่ถูกทำลายโดยฝีมือมนุษย์ที่เรียกกันว่า “ผู้เจริญ” หรือผู้อยู่ในยุคแห่งความเจริญของวิทยาศาสตร์ สรุปว่า ทุกระดับกำลังเรียกร้องหาสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ตนและโลกนี้ทั้งหมด พระพุทธศาสนาเป็นความหวังสุดท้ายที่จะพาไปสู่การพัฒนาสันติภาพ โดยเริ่มที่การพัฒนาบุคคล ให้อยู่กับด้วยหลักเว้นจากการเบียดเบียนกันด้วยกายวาจา มีท่าทีปรารถนาดีต่อกัน ด้วยโมตรจิตมิตรภาพ มีความมุ่งมั่นสู้ปัญหา และมีปัญญาใคร่ครวญไตร่ตรองให้รอบด้านในการที่จะทำการทั้งหลาย โดยตระหนักว่าไม่ทำลายตน สังคม และสภาพแวดล้อม ผลในทางปฏิบัติผู้ที่กำลังโยเยหาสันติภาพต้องยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลและธรรมชาติฝ่ายร้ายของมนุษย์ คือ การมีความหวงแหน คับแคบ ตระหนี่ (พระมหาภุชณะ ตรฺโณ, 2551)

สรุป การสร้างสังคมเกิดสันติสุข ต้องสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม ส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม การนำหลักธรรมทางศาสนาสามารถสร้างสังคมสันติสุข นอกจากนั้น การพัฒนาบุคคลให้เว้นจากการเบียดเบียนกัน มีท่าทีปรารถนาดีต่อกัน ด้วยโมตรจิตมิตรภาพ ไม่ผลักรังแกไปเป็นศัตรู แต่นำศัตรูมาเป็นมิตร จะทำให้สังคมเกิดสันติสุข

2.3.2 องค์ประกอบของชุมชนสันติสุข

องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาโดยเน้นชุมชน (บัณฑิต อ่อนดา และวิริยา น้อยวงศ์, 2533, น. 34) ภูมิปัญญาและความรู้สืบทอดและประยุกต์ให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก องค์การชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มและจัดระเบียบให้ชุมชน เวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการบูรณาการจากภายนอกมีการรักษาสืบทอดภูมิปัญญาความรู้ที่สืบทอดและประยุกต์ให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกองค์การชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา มีเวทีการเรียนรู้

และกระบวนการเรียนรู้ที่เท่ากันต่อการเปลี่ยนแปลงและการบูรณาการจากภายนอก (อเนก นาคะบุตร, 2536, น. 6)

ชุมชนสันติสุข คือ ความเข้มแข็งของชุมชนเปรียบประดุจภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งมี ส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ เข้ามาผนวกกัน ได้แก่ การจัดการ การเรียนรู้และธรรมะ ซึ่งทำน ประเวศ วะสี ได้เสนอแนวทางปฏิบัติ ไว้ว่าจะต้องมีการสำรวจชุมชนและเครือข่าย มีการส่งเสริมและ ขยายตัวของเครือข่ายชุมชน สร้างศูนย์วิชาการเบ็ดเสร็จ เชื่อมต่อการค้าขาย สื่อเพื่อสังคม ปรับวิธีการ งบประมาณและตั้งกองทุนเพื่อชุมชน ออกกฎหมาย การฝึกอบรม การวิจัยและประเมินผล และทั้งนี้ ยังต้องจิตใจมีธรรมะ ขยัน หมั่นเพียร และสันโดษ แบบแผนการผลิตเป็นผลิตแบบเพื่อตนเอง เป็น เกษตรกรรมผสมผสาน สมดุลกับธรรมชาติแวดล้อม พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ไม่ต้องพึ่งพาทภายนอกมีวิถี ชุมชนมีสถาบันครอบครัวและวัด และวัฒนธรรมชุมชนแห่งการช่วยเหลือพึ่งพากัน (ประเวศ วะสี, 2540, น. 36-37)

กล่าวได้ว่า ชุมชนสันติสุข มีองค์ประกอบคือ ภูมิปัญญาประยุกต์ให้สอดคล้องต่อการ เปลี่ยนแปลงจากภายนอก องค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรม มีการจัดตั้งกลุ่มและจัดระเบียบให้ ชุมชน มีเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งเปรียบ ประดุจภูมิคุ้มกันทางสังคม

2.3.3 ลักษณะและองค์ประกอบของชุมชนสันติสุข

ลักษณะของชุมชนสันติสุขนั้นจะมีลักษณะสภาวะที่บุคคล สังคม หรือโลก ไม่มีความ เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก สามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน โดยมีความสงบสุขที่ เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดี (การคืนดี) เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นทั้งทางกายหรือทางวัตถุ การบีบคั้น ทางจิต และบีบคั้นทางปัญญา (ประเวศ วะสี, 2538) กล่าวคือชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่น อย่างแน่นแฟ้นในทางกายภาพหรือรูปธรรม ชุมชน มีศักยภาพที่พึ่งพิงตนเองได้ในระดับที่สูง ชุมชนที่ สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของ ตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยานงค์, 2540, น. 9-10)

องค์ประกอบของชุมชนสันติสุขในเชิงวิชาการประกอบด้วยการมีความเป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้น มีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง เป็นสังคมที่สามารถ พึ่งตนเองได้ มีความเป็นอยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง จิตใจร่าเริง ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรืองฟุ้งเฟื่อง ไม่พลาญพลา สรุ่ยสรุ่ย มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสละแจกจ่าย ไม่มี อาชญากรรม ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม มีความพร้อมเพรียง สามัคคี อบอุ่นและเป็นเอกภาพเป็น สังคมที่สร้าง “ทุนทางสังคม” คือการเสียสละอย่างแท้จริง เป็นชุมชนอุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสมกักตุน หรือกอบโกย เป็นชุมชนมีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละอย่างมีความสุข (โกวิทย์ พวงงาม, 2553, น. 23) เป็นสังคมที่เกิดการเรียนรู้ให้ระดับตนเองและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการเคารพในสิทธิของบุคคล

องค์ประกอบของชุมชนสันติสุขในมิติของพระพุทธศาสนา พบได้จากหลักความสุขในวิถีแห่ง ของผู้ครองเรือน ได้แก่ 1. อติสุข การมีความสุขที่เกิดจากความมีทรัพย์มีความภูมิใจเอิบอิมใจว่า ตน มีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตนและโดยชอบธรรม 2. โภคสุข ความที่ สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ด้วยความภูมิใจเอิบอิมใจว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้นเลี้ยงชีพเลี้ยง

ผู้ควรเลี้ยงและบาเพ็ญประโยชน์ 3. อดทน สุข การมีความสุขที่เกิดจากความไม่เป็นหนี้การมีความสุขภูมิใจ เอื้ออ้อมใจว่าตนเป็นไทไม่มีหนี้สินติดค้างใคร 4. อดวิชชสุข ความสุขที่เกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ ความภูมิใจเอื้ออ้อมใจว่าตนมีความประพฤติสุจริตไม่บกพร่องเสียหายใคร ๆ ตีเตียนไม่ได้ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551, น. 147)

นอกจากนี้ องค์ประกอบของชุมชนสันติสุข สามารถหาเกณฑ์ชี้วัดได้หรือเห็นสะท้อนได้จาก หลักสัปปายะ 7 กล่าวคือ (1) อาवास บางแห่งเรียก เสนาสนะ ที่อยู่ที่พักอาศัยเหมาะสม (2) โจร หมู่บ้านหรือท้องถื่นที่หาอาหาร ที่เที่ยวไปสะดวกสบาย (3) ภัตตาคาร บางแห่งเรียก ภัตตาคาร การ พุดคัย การสื่อสาร หรือถ้อยคำที่เหมาะสม (4) บุคคล บุคคลที่อยู่ร่วมกันหรือมีการสนทนาปราศรัยกัน บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัย (5) โภชนะ บางแห่งเรียกอาหาระ อาหารและเครื่องบริโภคนที่ ถูกใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ เป็นที่สมควรแก่การบริโภค (6) ฤดู ดินฟ้า อากาศ ธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น (7) อิริยาบถ กิจกรรม โครงการ อาการหรือการเคลื่อนไหวอยู่ในกิริยาท่าทางเหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551, น. 286)

2.3.4 หลักการพื้นฐานการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักวิชาการ

แนวคิดชุมชนสันติสุขมีเงื่อนไข 2 อย่าง คือ ด้านกายภาพ ลักษณะการตั้งบ้านเรือน และด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจะสะท้อนมิติ ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) ความมั่นคงทางด้านอาหาร (Food Security) ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ (Health Security) ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Security) ความมั่นคงส่วนบุคคล (Personal Security) ความมั่นคงของชุมชน (Communities Security) ความมั่นคงทางการเมือง (Political Security) แนวคิดชุมชนสันติสุขเป็นการจัดบริการทาง สังคมให้ทุกคนตามสิทธิพึงมีพึงได้ สร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้แต่ละกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทาง สังคมที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง มุ่งสนับสนุนการสร้างสังคมสวัสดิการเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ทั้งนี้ ความเป็นชุมชนจะต้องมีขอบเขตพื้นที่ที่แน่นอน และมีความสนใจร่วมกัน โดยมีความรู้สึกร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาเดียวกัน ทำให้แต่ละ บุคคลมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ” (สุวิทย์ ยิงวรพันธ์, 2512, น. 51) โดยสรุปชุมชนสันติ สุขประกอบด้วยประชากร (People) ดินแดน หรือ ถิ่นที่อยู่แน่นอน (Place) การแบ่งงาน และ ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ (Interaction) การมีความสนใจร่วมกัน มีลักษณะเฉพาะร่วมกัน (Identity) อยู่ภายใต้ระบบสังคมหนึ่ง (Social system) มีระบบวัฒนธรรมเดียวกัน (Common culture) ในพจนานุกรมศัพท์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (สุวิทย์ ยิงวรพันธ์, 2512, น. 51) ได้ให้หลักการ ไว้ว่า ชุมชนต้องมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกันร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน (สนธยา พลศรี, 2545, น. 22) ชุมชนสันติสุขเป็นสังคมที่สื่อถึงความสงบ ไม่ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ด้วยอา นาจของทิว หรือการยึดมั่นถือมั่น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557, น. 466) ชุมชนมีความสามาน สามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ฐานะ มีความสามารถ ที่พึ่งตนเอง อย่างมีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2.3.5 เกณฑ์ชีวิตที่สะท้อนชุมชนสันติสุข

เกณฑ์ชีวิตของชุมชนนับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งต่อการเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขในชุมชนอย่างยิ่ง มีความเป็นปึกแผ่น แน่นแฟ้น มีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดในลักษณะของคนมีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม มีศีล เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เป็นภาระผู้อื่นเพราะว่า เราเป็นคนมีสัมมาอาชีพ มีงาน มีกิจการที่มั่นคงชยัน สร้างสรรค์ ขวนขวาย กระตือรือร้น กล่าวโดยรวมก็คือ

1. อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง จิตใจร่าเริง ก็คือ ความหมั่นหมอง ความเครียดน้อยลง แจ่มใส ไม่เศร้า ไม่หดหู่ ไม่เครียด ไม่เซ็ง ถ้าใครยังเครียด เซ็ง มีด ๆ มั่ว ๆ หม่น ๆ หมอง ๆ นั้นผิดทางแล้ว

2. ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรืองฟุ้งเฟื่อง ไม่ผลาญเปล่า สรุ่ยสร่าย โลกทุกวันนี้มันเฟ้อ อยากได้มา แสวงหาเกินความจำเป็น มาบาเรอตน์ มาสะสม

3. มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสละแจกจ่าย ละเอียดลออ ประหยัด สิ่งไหนนำมาซ่อมแซมใช้ได้ใหม่ก็นำมาใช้อีก

4. ไม่มีอาชญากรรม ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม

5. มีความพร้อมเพรียง สามัคคี อบอุ่นและเป็นเอกภาพพร้อมเพรียงกันทำงาน งานที่เป็นกุศล เป็นภาพรวมของความสามัคคี สัมผัสได้ในความเป็นปึกแผ่นแน่นหนาของความเป็นภราดรเป็นชุมชนที่แข็งแรง มั่นคง ยืนหยัด ยั่งยืน หมายถึงความไม่เปลี่ยนแปลงง่าย ไม่คลอนแคลน เป็นความยั่งยืนคงทน มั่นคงแข็งแรง

6. เป็นสังคมที่สร้าง “ทุนทางสังคม” มีประโยชน์คุณค่าต่อผู้อื่นและสังคมทั่วไปในวงกว้าง “ทุนทางสังคม” คือการเสียสละอย่างแท้จริง เราเสียสละให้คนคนหนึ่ง “ทุน” คือ การสั่งสม เราเสียสละ 5 หน่วย ก็เป็นบุญของเรา 5 หน่วย มันเป็นนามธรรมที่ได้เสียสละให้กับสังคม คนที่มีประโยชน์มีคุณค่าต่อผู้อื่นนั่นแหละ คือ “ทุนทางสังคม” มีคุณธรรมที่แท้จริง มีศีลธรรมที่เป็นผู้เสียสละให้แก่ทางสังคม

7. เป็นชุมชนอุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม กักตุน หรือกอบโกย

8. เป็นชุมชนมีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละอย่างมีความสุข (โกวิทย์ พวงงาม, 2553, น. 20.)

สรุปก็คือ สังคมชุมชนที่เอื้อปัจจัยหลักสำคัญในการพัฒนาชีวิตให้เป็นสุข เป็นสังคมที่จะช่วยให้บุคคลมีคุณสมบัติพร้อมที่จะดำเนินชีวิตแห่งปัญญาเพื่อความดีงาม หรือเรียกสั้น ๆ ว่าพัฒนาให้เป็นบัณฑิตผู้สามารถนาชีวิตและสังคมไปสู่สันติสุข ชักจูงและส่งเสริมประชาชนให้มีความรู้สึกกระตือรือร้นสนใจที่จะเข้าร่วมดำเนินการปรับปรุงการทามาหากิน และสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น มีการมุ่งวางแผนเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มประชาชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม การศึกษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเอื้อส่งเสริมความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เกิดการเรียนรู้ให้ระดับตนเอง และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการเคารพในสิทธิของบุคคล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วยิ่งขึ้นขณะเดียวกันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ก็เป็นการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยองค์การเพื่อส่งเสริมสนับสนุน และปรับปรุงให้บุคลากรมีความรู้ทักษะและความสามารถในการ

การทำงานที่เหมาะสมมีการเปลี่ยนแปลงเจริญเติบโตทางจิตใจและบุคลิกภาพที่ดีขึ้น ทั้งในงานปัจจุบันและเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับงานในอนาคต

กล่าวโดยสรุป เกณฑ์ชีวิตที่สะท้อนชุมชนสันติสุข คือ ชุมชนที่อยู่กันอย่างผาสุก คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง มีความประหยัด เอื้อเพื่อเอื้ออารกัน ปราศจากอาชญากรรม มีความพร้อมเพรียง สามัคคี อบอุ่นและเป็นเอกภาพ เป็นชุมชนที่แข็งแรง มีการสร้างทุนทางสังคม มีประโยชน์คุณค่าต่อผู้อื่นและสังคมทั่วไป อุดมสมบูรณ์ มีน้ำใจและเสียสละ

2.4 แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี

แนวคิดชุมชนสันติสุขเป็นแนวคิดของการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยรวม ได้แก่ มิติความปลอดภัยจากภาวะคุกคาม (Freedom from Fear) การมีเสรีภาพหรือปลอดภัยจากความขาดแคลน (Freedom from Want) การได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน (Equal opportunities) ที่กล่าวโดยรวมคือ ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงทางอาหาร ด้านความมั่นคงทางสุขภาพ อีกนัยยะหนึ่งชุมชนสันติสุขเป็นสังคมที่สื่อถึงการสงบระงับของกิเลส การไม่ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง บรรยากาศแห่งความเมตตา มิตรภาพ ปราศจากความมีอันตราย เป็นเอกภาพและความสอดคล้องประสานกลมเกลียว ความเสรีภาพ และความยุติธรรมของบุคคล (Phra Medhidhammaporn Prayoon Mererk, 1994)

ชุมชนสันติสุข หมายถึง ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุข เป็นเอกภาพและความสอดคล้องประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรม ดำรงชีวิตเป็นสุข มีสมานฉันท์ต่อกันเป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันอยู่เป็นสังคมนานาชาติ อาศัยในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผน การดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกัน มีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความสมานสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกันโดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ฐานะ มีความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีองค์ประกอบและเกณฑ์ชีวิตที่สะท้อนชุมชนสันติสุข ได้แก่ มีการรักษาสิบทอดภูมิปัญญาความรู้ที่สืบสานและประยุกต์ได้สอดคล้อง เป็นปีกแผ่น สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดในลักษณะของคน

มีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม มีสัมมาอาชีพ มีกิจการที่มั่นคง ขยัน สร้างสรรค์ ขวนขวาย กระตือรือร้น กล่าวโดยรวมคือ อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรือง ไม่ผลาญพลา มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเพื่อสละแจกจ่ายละเอียดตลอด ประหยัด ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม มีความพร้อมเพรียง สามัคคี อบอุ่นและเป็นเอกภาพพร้อมเพรียงกันทำงาน เป็นชุมชนที่แข็งแรง มั่นคง ยืนหยัด เป็นชุมชนอุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม กักตุน หรือกอบโกย เป็นชุมชนมีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละอย่างเป็นสุข (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

กล่าวโดยสรุป การสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี คือ การสร้างชุมชนที่มีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม มีสัมมาอาชีพ มีกิจการที่มั่นคง ขยัน สร้างสรรค์ ไม่มีความขัดแย้ง มีเมตตา มิตรภาพ เป็นเอกภาพและความสอดคล้องประสานกลมเกลียว ความเสรีภาพ และความยุติธรรม

2.5 แนวคิดที่ว่าด้วยสังคมสันติสุข

โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung, 1969 : 43) ได้กล่าวถึงเรื่อง ของสันติภาพว่ากระบวนการสันติภาพคือ ลำดับของช่วงเวลา ขั้นตอน และกิจกรรมทางการเมืองและสังคม ในหลายระดับ (ซึ่งมักจะเรียกกันว่า ‘เส้นทาง’ หรือ ‘แพทริค’ ที่ 1, 2 และ 3) ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อยุติ ความรุนแรงทางการเมือง (สันติภาพเชิงลบ) และเพื่อแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งยึดเยื้อเรื้อรังไปสู่สันติภาพ ที่ยุติธรรมและยั่งยืน (สันติภาพเชิงบวก) (นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส, 2556)

ในงานของชลัท ประเทืองรัตนา (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ดัชนีสันติภาพโลกและสถานการณ์สันติภาพในสังคมไทย ได้กล่าวถึงความหมายของสันติภาพเชิงบวก ว่าเป็นทัศนคติ (Attitude) สถาบัน (Institutions) และโครงสร้าง (Structures) ในการทำให้สังคมมีสันติภาพ ที่ยั่งยืน และให้สภาพแวดล้อมในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ จากความหมายสันติภาพในเชิงบวกที่ระบุมา มีความหมายกว้างที่ครอบคลุมถึงทัศนคติและความคิดเห็นของคนที่ไม่นับความเกลียดชังซึ่งกันและกัน รวมถึง สถาบันกลไกและโครงสร้างในสังคมที่ไม่ตัดสินใจรวมศูนย์อำนาจ อันจะส่งผลให้สังคมเกิดสันติภาพได้ สันติภาพเชิงบวกกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่เห็นชัดเจนเหมือนสันติภาพเชิงลบ ที่เป็นเรื่องของปราศจากความรุนแรงหรือปราศจากต่อความกลัวต่อความรุนแรง (The Absence of Fear of Violence The Absence of Violence ไม่มีสงคราม ไม่มีการสู้รบและไม่มีความรุนแรงในทางกายภาพ ความรุนแรงดังกล่าวมา) มารถสัมผัสหรือมองเห็น ได้อย่างชัดเจน

ในงานของสุชาติ เศรษฐมาลินี (2559) ได้ศึกษาถึงการอยู่ร่วมกันของชุมชนที่มีความเป็นพหุลักษณะ ทางศาสนาและชาติพันธุ์ และศึกษาถึงสันติภาพเชิงบวกในพื้นที่ชุมชน โดยสุชาติได้ให้ความหมายถึงสันติภาพ เชิงบวกในงานที่ศึกษาว่า เป็นสภาวะทางจิตใจและสังคมสมานฉันท์กลมเกลียว มีความยุติธรรม และเท่าเทียมกัน และเกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนความเห็นอกเห็นใจกันและกัน ในทางเดียวกันนักวิชาการหลายคน มองว่าสังคมที่มีสันติภาพเชิงบวกจะเป็นสภาวะที่สังคมมีความสงบสุข ปราศจากความรุนแรง ผู้คนมีสิทธิ และ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับความเคารพ ปราศจากการเอาเปรียบ มีความยุติธรรม และสมดุลทาง ธรรมชาติ ซึ่งสภาวะสันติภาพเชิงบวกนี้จะนำมาซึ่งสังคมที่มีสันติสุข ซึ่งในคำกล่าวของ สันติภาพเชิงบวกนั้นจำเป็นต้องก่อสร้างความสัมพันธ์

UNESCO มองว่า การสร้างสันติทางสังคมที่ยั่งยืนและเสริมสร้างความแข็งแกร่งของสังคม ให้เปิดกว้างให้ประชาชนทุกคนใช้ชีวิตได้อย่างมีเกียรติภูมิ (Symonides, J, & Singh, K. 1996)

กล่าวโดยสรุป สังคมสันติสุข คือ สังคมที่มีการเปลี่ยนความขัดแย้งไปสู่สันติภาพที่ยุติธรรมและยั่งยืน การสร้างสังคมสมานฉันท์กลมเกลียว มีความยุติธรรม เท่าเทียม และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน มีการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของสังคม

2.7 แนวคิดทุนทางสังคม

Coleman, J. (1988) ได้นิยามทุนทางสังคมโดยใช้เกณฑ์หน้าที่ (By Function) ว่าเป็นความหลากหลายของหน่วยทางสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบรวม 2 ประการ คือ มิติด้านโครงสร้างสังคมและมิติด้านการเอื้อหรือหนุนเสริมให้เกิดการกระทำโดยผู้กระทำทั้งจากตัวบุคคลและจากองค์กร รวมทั้งอธิบายถึงรูปแบบของทุนทางสังคมว่า ทุนทางสังคมเหมือนกับทุนในรูปแบบอื่น ๆ สามารถสร้างผลผลิต และสร้างโอกาสในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ ทุนทางสังคมเหมือนกับทุนกายภาพและทุน

มนุษย์ แต่อาจจะไม่สามารถทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์และอาจใช้ได้กับงานบางอย่าง และทุนทางสังคมไม่เหมือนกับทุนกายภาพและทุนมนุษย์ คือ ทุนทางสังคมจะอยู่ในรูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำด้วยตัวเอง โดยทุนทางสังคมจับต้องไม่ได้ และไม่ใช้คุณสมบัติส่วนบุคคล เช่น การศึกษา ทักษะเป็นต้น

Putnam, R. D, Leonardi, R. and Nanetti, R. Y. (1993). ได้นิยามทุนทางสังคม ว่า เป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม โดยการส่งเสริม เกื้อหนุน การร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเกิดของทุนทางสังคมนั้น เริ่มจากประชาชนในสังคมมีระบบคิด และค่านิยมที่ตีร่วมกัน ดังนั้น ทุนทางสังคมในรูปเครือข่ายส่งผลให้ 1) เพิ่มศักยภาพในการทำงานและช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าการทำงานแบบปัจเจกชน 2) เกิดจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับกับการพึ่งพาอาศัยกันหรือต่างตอบแทน ทำให้องค์กรชุมชนแข็งแกร่งและมีพลังมากขึ้น 3) เกิดความไว้วางใจระหว่างกันของคนในเครือข่าย ทำให้การติดต่อและระบบข้อมูลข่าวสารมีความสะดวก รวดเร็ว และ 4) มีการนำความสำเร็จร่วมกันในอดีตมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความร่วมมือในอนาคต

World Bank (1999) ระบุถึงสถาบัน ระบบความสัมพันธ์และบรรทัดฐานที่ช่วยหล่อหลอมการมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงสังคมเข้าด้วยกัน รวมทั้งได้กล่าวถึงทุนทางสังคมและนำแนวคิดทุนทางสังคมไปใช้ในรูปของทุนแบบหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาโดยพยายามที่จะตอบคำถามว่าอะไรเป็นทุนทางสังคมและจะทำไมอย่างใดเพื่อที่จะเกิดการพัฒนายั่งยืนที่สุดต่อประเทศหรือชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดการสร้างองค์กรที่เป็นประโยชน์หมายถึงการเพิ่มขึ้นของความยึดเหนี่ยวกันในสังคม สามารถนำไปพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

สถาบันเพื่อการศึกษาวิจัยและนวัตกรรม (Canter for Education, Research and Innovation) ขององค์กรความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) สรุปว่า ทุนทางสังคมคือการสร้างเครือข่ายและกระบวนการต่าง ๆ ที่มีบรรทัดฐานการปฏิบัติ (Norm) ค่านิยม (Value) และความเข้าใจร่วมกัน (Understanding) ในการเกื้อหนุนความร่วมมือภายในและระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม

Bain and Hicks (1998, p.34-44) ได้แบ่งทุนทางสังคมเป็น 2 ระดับคือระดับมหภาคกับระดับจุลภาค โดย ระดับมหภาค (Macro) จะครอบคลุมบริบทขององค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างแบบเป็นทางการ อาทิ รูปแบบของการปกครอง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกฎหมาย และระดับของการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นเสมือนสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อระดับจุลภาค และระดับจุลภาค (Micro) ถือเป็นศักยภาพของการรวมตัวขององค์กรในแนวนอนรวมทั้งเครือข่ายในการพัฒนา ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ 1) สารหรือวิถีคิด (Cognitive) ความเข้าใจและการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ของประชาชน เป็นสิ่งที่จับต้องยาก เพราะอยู่ในรูปของการให้คุณค่า (values) ความเชื่อ (beliefs) ทศนคติ (attitudes) พฤติกรรม (behaviour) และบรรทัดฐานของสังคม (social norms) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้คุณค่า ซึ่งประกอบด้วยความไว้วางใจ (trust) ความสามัคคี (solidarity) และการต่างตอบแทน (reciprocity) คุณค่าเหล่านี้ถือเป็นค่านิยมร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน และเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ส่วนรวมมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และ 2) โครงสร้าง (Structural) จะสะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบและระดับการปฏิบัติของสถาบัน

ท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่สามารถสนองต่อการพัฒนาชุมชน จึงมักจะเกิดในองค์กรเนวราบและมีความเป็นเครือข่าย

สรุป ทูทางสังคม คือ ทูด้านโครงสร้างทางสังคม และตัวบุคคลและชุมชนเอง ทูทางสังคมสามารถสร้างผลิตภาพ และสร้างโอกาสในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้ นอกจากนี้ ทูทางสังคม คือ ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน เครือข่าย และความเข้าใจร่วมกัน สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม โดยการส่งเสริม เกื้อหนุน การร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนาภา ศรีวิสรณ์, พระมหาดวงเด่น ฉัฐญาโณ, และชันทอง วัฒนประดิษฐ์. (2560) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้าง พบว่า มิติการให้ด้วยการรวมกลุ่มกันสร้างกาแพดอยช้างให้มีคุณภาพ แบ่งปันความรู้ ให้โอกาสและกำลังใจ ให้ความยุติธรรมและเสมอภาคมิติการสื่อสารมีการพูดคุยกันแบบตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวง ใช้สัจจะเป็นที่ตั้ง, มิติการบำเพ็ญประโยชน์ ทุกคนมุ่งสร้างทำเพื่อส่วนร่วม ผลประโยชน์ทั้งหมดเป็นของพี่น้องบนดอยทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน และมิติเท่าที่การวางตนที่ทำให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือหรือผู้มาเยือนมีความประทับใจเชื่อถือใจกันด้วยความอบอุ่นเอื้อเพื่อ

ชวดี โกศล (2560) ได้ศึกษาเรื่อง เรื่องการบริหารจัดการทูทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า ในการรวมตัวของประชาชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดพลังของกิจกรรมทางด้านการเมืองในการต่อรอง ใช้พลังของการรวมตัวของชาติพันธุ์ ขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐร่วมกับคนในท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ ในทางเศรษฐกิจ ได้ต่อยอดที่มาจากทูทางสังคมได้กำหนดขอบเขต นำพื้นที่ทางวัฒนธรรมมารวมกลุ่ม โดยมีเป้าหมาย นำวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางพัฒนาเป็นพื้นฐานต่อยอดในเรื่องของสังคม คือการสร้างความเข้มแข็ง ความอบอุ่นสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมหล่อหลอม เป็นการสร้างรายได้และสามารถยึดเป็นอาชีพหลักและเสริม ซึ่งนำวัฒนธรรมไปผนวกกับเรื่องเศรษฐกิจ สร้างให้เป็นเมืองของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีการวางแผนบริหารจัดการโดยอาศัย “วัฒนธรรมรากฐาน” (area based approach)

ชันทอง วัฒนประดิษฐ์ (2560) ศึกษาเรื่อง ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 : ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง การศึกษาถอดบทเรียนจากชุมชนทั้ง 3 ทำให้พบองค์ความรู้ 5 มิติสำคัญในกระบวนการสันติภาพและสันติสุขในชุมชน ได้แก่ มิติด้านกายภาพ มิติด้านสังคม มิติด้านจิตใจ มิติด้านปัญญา มิติด้านผู้นำ ที่นำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 ประกอบด้วย หลักการสำคัญ คือ การใช้พลังอ่อนนุ่มที่มาจาก 2 ตัวประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ธรรมะ คือ ความเชื่อความศรัทธาในศาสนาเป็นรากฐานนำพาให้เข้าถึงสันติสุข 2) อุดมการณ์และความเชื่อมั่นในกระบวนการสันติวิธี ทั้งสองหลักการนี้เป็นเป้าหมายของตัวบุคคล ที่เป็นแกนกลางของการพัฒนาชุมชนสันติสุข ได้แก่ ผู้นำสมาชิกชุมชนและเครือข่ายทางสังคมทำให้ได้ภาพสะท้อน เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงการพัฒนาทางกายภาพและ การพัฒนาคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม ผู้วิจัยนำเสนอเป็นองค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า สมการสร้างชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 คือ $D \& P (LINE) = 2 D$

พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์) (2562) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข เป็นแนวทางการสื่อสารด้วย

หลักสัมมาวาจาซึ่งเป็นทางสายกลางในมรรคมืองค์ 8 คือ วจีสุจริต 4 อย่าง 1) เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 2) เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด 3) เจตนางดเว้นจากการพูดหยาบ 4) เจตนางดเว้นจากการพูดเพื่อแฉ้อ และหลักวาจาสุภาสิต คือ 1) พูดถูกกาล 2) พูดคำจริง 3) พูดคำอ่อนหวาน 4) พูดคำมีประโยชน์ และ 5) พูดด้วยเมตตาธรรมไม่มีอคติ ในขณะเดียวกัน พระพุทธเจ้าในฐานะผู้สื่อสารถือได้ว่าเป็นสุดยอดอัจฉริยะบุคคลที่รู้จักกาลเทศะ บุคคล และกลุ่มบุคคล อย่างแท้จริง ผู้รับสารที่มีสติปัญญาจึงศรัทธารับฟังจนบรรลุเป้าหมายที่เป็นสันติสุขในชีวิต การศึกษาสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย พบว่า มีการสื่อสารที่ประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ 1) สื่อสารด้วยวาจาเท็จ 2) สื่อสารด้วยวาจาส่อเสียด 3) สื่อสารด้วยวาจาหยาบ 4) สื่อสารด้วยวาจาเพื่อแฉ้อ ทางสื่อออนไลน์อันเป็นสาเหตุให้เกิดคำว่า “Hate speech” ก็คือวจีสุจริต 4 ซึ่งเป็นการพูดหรือการเขียนที่สร้างความเกลียดชังต่อกัน เป็นบ่อเกิดแห่งสงครามที่หักล้างผลประโยชน์กันทางสังคมการเมือง และการดำเนินชีวิตปกติของคนในสังคมไทยและสังคมโลกในขณะนี้ แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรนำหลักวจีสุจริต 4 ประการ ร่วมกับสารณียธรรม 6 ประการ คือ ธรรม 6 ประการนี้ มีคุณ ทำให้เป็นที่ระลึก ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและจะเกิดความสันติสุขในสังคมได้

ฉัตรวัฒน์ ชัชชนฐาภักดิ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ทิศทางภาครัฐกับการบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย พบว่า แนวทางการกำหนดทิศทางของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ของภาครัฐคือ ภาครัฐปฏิบัติตามแนวยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี อันได้แก่ 1) ภาครัฐจะเร่งการส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายที่มากขึ้นของชาติพันธุ์ ศาสนา และวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ 2) ภาครัฐส่งเสริมความตระหนักในสิทธิมนุษยชน สร้างความเท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกลุ่มชาติพันธุ์ 3) ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชนสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าของคนในท้องถิ่น

พระมหาอำนาจ อัจฉริยะเมธี, พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, พระมหาสุนันท์ สุนนโท (2563) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเสริมสร้างความปรองดองเพื่อสังคมสันติสุขโดยพระสังฆาธิการจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เริ่มมีการสนใจในหลักธรรมคำสอน ได้ศึกษาหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปสอนให้บุคคลในครอบครัวและสนับสนุนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่วัด และชุมชนภายในหมู่บ้าน จึงเป็นการสร้างความสามัคคีปรองดองกัน 2. พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างความปรองดองเพื่อสังคมสันติสุขโดยพระสังฆาธิการจังหวัดปทุมธานี โดยมีภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3. การพัฒนาการเสริมสร้างความปรองดองเพื่อสังคมสันติสุข โดยพระสังฆาธิการ จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ (1) พระสังฆาธิการปฏิบัติตามหน้าที่ตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด (2) มีการปลูกฝังคุณธรรมร่วมกับการปฏิบัติธรรม (3) ปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์ทั้งทางด้านกาย วาจา ใจ มีความจริงใจต่อกัน (4) ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเที่ยงธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติ (5) มีความโอปอ้อมอารีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (6) เสียสละมีจิตใจที่เสียสละไม่เห็นแก่ตัว

พระมหาคำพันธ์ รัตนชัย, พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทนต์ (2563) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาวิถีทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันตก พบว่า มีลักษณะเป็นกิจกรรมเครือข่ายอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชุมชนชาติพันธุ์เศรษฐกิจพอเพียง ในรูปแบบของกิจกรรมจิตอาสาที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วยกิจกรรมเชิงวิชาการ

เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์เน้นความพอดี ภายใต้เงื่อนไข ความรู้และคุณธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเผยแพร่แนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นพื้นฐานของการสร้างศักยภาพชุมชนชาติพันธุ์ให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานราก ของการพัฒนาประเทศ ซึ่งจากผลการประเมินรายตัวชี้วัด พบว่า ด้านบริบท อยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัย นำเข้า อยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก และด้านผลผลิต อยู่ในระดับมาก

ชนากา ศรีวิสรณ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิง บูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า บริบทสภาพปัญหาด้านความสัมพันธ์ ของชุมชน คือ การไม่ยอมฟังซึ่งกันและกันในชุมชนดอยช้าง แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นคือ 1. การมีอคติ กับฝ่ายตรงข้าม 2. ยึดมั่นในอุดมการณ์หรือความเชื่อของตนเอง 3. ไม่ยอมรับความเป็นจริง 4. มีนิสัยที่ ชอบแสดงความคิดเห็นเป็นชีวิตจิตใจ แนวคิดการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนดอยช้าง คือชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างเข้มแข็งและแบ่งปันได้ทั้งระหว่างคนกับคน ระหว่างคนกับป่า ระหว่างคนกับ ธรรมชาติและการยืนหยัดด้วยตัวเอง มีพื้นที่อยู่อาศัยที่มีจุดแข็งจุดเด่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศที่ เอื้อต่อการแสดงศักยภาพพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและ กัน ชุมชนอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ซึ่งต่างก็ เคารพและร่วมในกิจกรรมตามประเพณีในโอกาสต่าง ๆ ของกันและกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2) กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีพบว่า หลักสารานิยธรรม 6 สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนดอยช้างได้เพราะจะทำให้สมาชิกใน ชุมชนไม่ว่าจะมีความเชื่อหรือศาสนาที่แตกต่างกัน หรือมีความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์จากการทำธุรกิจ กาแพดอยช้างสามารถอยู่ร่วมกันได้เพราะเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความระลึกถึงกัน ปฏิบัติต่อกัน อย่างเหมาะสม มีความเคารพในสิทธิและเงื่อนไขข้อจำกัดของกันและกัน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ร่วมกับ กระบวนการพุทธสานเสวนา (Buddhist dialogue) โดยเน้นการเปิดใจ รับฟังความรู้สึกและความ ต้องการของกันและกันอย่างลึกซึ้ง ความบาดหมางที่แต่ละคนมีต่อกันก็แปลงเปลี่ยนมาเป็นความเข้าใจ ซึ่งกันและกัน

3) กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการ เป็นกระบวนการที่อยู่ ภายใต้อำนาจ 6 คือ 1. การแบ่งปัน 2. การให้กำลังใจ 3. ความหวังดี 4. การให้ความช่วยเหลือ 5. การ ไม่เบียดเบียน 6. การยึดมั่นในข้อตกลง อันนำไปสู่ผลลัพธ์ 3 ประการ ที่เห็นเป็นรูปธรรมของการทำ กิจกรรมร่วมกันคือ 1. เกิดกิจกรรมตามประเพณีที่ช่วยเหลือกัน 2. เกิดชุมชนแห่งการแบ่งปันเป็น กิจวัตรและ 3. เกิดกิจกรรมการสานเสวนาและประชุมชี้แจงกฎ กติกา มารยาท โดยกระบวนการสร้าง สันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติบูรณาการของชุมชนดอยช้างมีทั้งหมด 8 ขั้นตอน ที่ได้สะท้อนถึงวิธีการ ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อันนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีที่เรียกว่า DOI CHANG MODEL อัน ได้แก่ D = Deep Listening รับฟัง O = Open mindedness เปิดใจ I = Interest ร่วมรับผลประโยชน์ C = Culture พื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมที่ดั่งงาม H = Humanity เคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ A = Awareness ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ N = Nature รักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม G = Gratitude กตัญญูต่อ ดอยช้าง โดยขับเคลื่อนภายใต้กรอบของการคิดดีทำดีพูดดีคือการมีพฤติกรรมทางใจ ทางกาย และทาง วาจาที่ประกอบด้วยเมตตา

รุ่งสุริยา หอมวัน ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์ พระมหากษัตริย์ วิจารณ์ อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์ และภักุชวัชร สุขเสน (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยในการสร้างชุมชนสันติสุขท่ามกลางพหุวัฒนธรรมในอีสานใต้ ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพบริบททางสังคมของชุมชนกลุ่มเป้าหมายทั้ง ๔ แห่งนั้น เป็นชุมชนเก่าแก่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมโบราณ มีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น เคารพบูชาดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ และปฏิบัติตามประเพณีสิบสองเดือนของภาคอีสาน ส่วนการแต่งกายนั้นเปลี่ยนแปลงไปยุคสมัย แต่เมื่อเวลาที่ชุมชนมีกิจกรรมก็จะแต่งกายให้เหมาะสมกับประเพณีนั้น ๆ ส่วนภาษาพูดยังคงอนุรักษ์ภาษาถิ่นในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี และผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถในการนำพาชุมชนไปสู่การพัฒนา 2. ปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างชุมชนสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม พบว่า 1) ผู้นำชุมชนจะไกล่เกลี่ยความขัดแย้งด้วยความเป็นธรรม 2) หน่วยงานภาครัฐจะระงับเหตุขัดแย้งเบื้องต้น ด้วยการจัดให้มีกฎกติกาของหมู่บ้าน 3) กิจกรรมที่ก่อให้เกิดชุมชนสันติสุขคือการไปวัด ไปร่วมงานขึ้นบ้านใหม่ ไปร่วมงานศพ และไปพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน 4) ปัจจัยที่ทำให้เกิดสันติสุขในชุมชน คือ ภูมิปัญญาหรือผญาคำสอนโบราณ หลักธรรมคำสอนของพระสงฆ์ และผู้นำชุมชน

พระมหากษัตริย์ วิจารณ์ และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสันติสุขในสังคมไทย ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวคิดและหลักการในการสร้างสังคมสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนกลุ่มเป้าหมายมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันประชาชนและนำวิถีปฏิบัติที่สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นเหตุทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง เพราะเกิดกิจกรรม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามมาหลากหลายกิจกรรม 2) ปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างชุมชนสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม พบว่า วิธีการบริหารความขัดแย้งของชุมชนในอดีต ผู้นำชุมชนจะไกล่เกลี่ยให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณี โดยไม่ให้ความขัดแย้งไปถึงเจ้าหน้าที่ในระดับที่เหนือขึ้นไป ด้วยอาศัยความร่วมมือกัน ความรัก ความสามัคคี ของคนในชุมชน 3) การสร้างชุมชนสันติสุขในอีสานใต้ท่ามกลางพหุวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม พบว่าการสร้างชุมชนสันติสุขในอีสานใต้ของชุมชนทั้ง 4 ต้องอาศัยพลังบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/หน่วยราชการ) 3 องค์การหลักในการสร้างชุมชนแบบมีส่วนร่วม 4) การเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสันติสุขในอีสานใต้พบว่าเครือข่ายสังคมสันติสุขในอีสานใต้ ชุมชนในพื้นที่ทั้งสี่ชุมชนใช้รูปแบบพลัง (บวร.) ในการสร้างเครือข่าย องค์การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ในการประสานเครือข่ายข้างนอก และสร้างความร่วมมือในภาครัฐและเอกชน วัดมีหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมเครือข่ายชุมชนคอยให้คำชี้แนะและขัดเกลาชุมชน สถานศึกษา

ชนกานต์ กุลด้วง, พระมหามิตร ฐิตปญโญ และพระโสภณพัฒนบัณฑิต (2564) ได้ศึกษาวิเคราะห์การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า มีความเข้มแข็งในการบริหารงาน ได้มีใช้หลักทานคือการให้ การเสียสละแก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใช้หลักปิยวาจา แก้ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ ใช้หลักอัตถจริยา แก้ปัญหาการขาดความเสียสละ โดยการสงเคราะห์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ใช้หลักสมานัตตตา แก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยการวางตนเหมาะสม

จันทร์รุ่ง เขียวบุญจันทร์ พระครูโกศลอรธกิจ และอุทัย เอกสะพัง (2563) ได้ศึกษา ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนคลองขวาง ตำบลคลองขวาง อำเภอนาหว้า จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนคลองขวางได้นำหลักสังคหวัตถุไปปรับใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน สังคม และวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในชุมชนจึงต้องช่วยเหลือ

กันตามหลักสังคมสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ 4 คือ 1) การสงเคราะห์กันด้วยทาน 2) การสงเคราะห์กันด้วยปิยวาจา 3) การสงเคราะห์กันด้วยอรรถจริยา และ 4) การสงเคราะห์กันด้วยสมานัตตตา

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2563) ได้ศึกษา หลักพุทธธรรมแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย พบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยได้แก่ ศีล, สังคหวัตถุ, และ พรหมวิหาร การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยเพื่อให้บรรลุผล คือ การสร้างจิตสำนึกตระหนักรู้คุณค่า/ความสำคัญของการนำไปประยุกต์ใช้มีความพยายามศึกษาทำความเข้าใจการนำไปใช้ปฏิบัติอย่างถูกต้องและถ่ายทอดแบ่งปันชักชวนให้ปฏิบัติตามแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย ประกอบด้วย 4 แนววิถี ได้แก่ แนววิถีที่ 1 คือ การศรัทธาในพระพุทธศาสนา แนววิถีที่ 2 คือ การแสดงออกเชิงวัฒนธรรม แนววิถีที่ 3 คือการมีเป้าหมายที่ชัดเจน และแนววิถีที่ 4 คือ แนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการดำเนินชีวิตที่ดีงามในทุกระดับตามแบบวิถีวัฒนธรรมของชาวพุทธในสังคมไทยเพื่อความผาสุกของสังคมทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

พระครูสมุทรวชิราวุธ พระปิฎกโกศล และพระครูธรรมธรไพบูลย์ ญาณวิบูล (2565) ได้ศึกษา การพัฒนาการสร้างความปลอดภัยของชุมชน ตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า กระบวนการสร้างความปลอดภัยของชุมชน โดยยึดหลักนิติธรรม หลักยุติธรรม หลักเมตตาธรรม มีการตกลงในการอยู่ร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรง สร้างความเชื่อมั่นและความเชื่อใจกันเพื่อสร้างสังคมในชุมชนให้เกิดความรัก ความปรองดอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการปรองดอง เช่น หลักอปริหานิยธรรม สังคหวัตถุ พรหมวิหาร 4 เป็นต้น ด้านการพัฒนากิจกรรมสร้างความปลอดภัยของชุมชนตามแนววิถีพุทธชุมชน พบว่า แนวทางการปฏิบัติตนของประชาชนในชุมชน การใช้หลักศีล 5 เป็นพื้นฐานในการจัดระเบียบควบคุมพฤติกรรม ด้านการเสนอนโยบาย การพัฒนาสร้างความปลอดภัยของชุมชนตามแนววิถีพุทธ พบว่า สถาบันต่าง ๆ ควรมีบทบาทสำคัญเป็นพลังในการขับเคลื่อน สร้างความปลอดภัยของชุมชน ประกอบด้วย สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการปกครอง สถาบันการศึกษา นอกจากนี้ ผู้นำของชุมชน ควรสร้างแรงจูงใจของคนในชุมชนให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม และเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการดำเนินชีวิตของโครงการสร้างความปลอดภัยของชุมชนตามแนววิถีพุทธ พบว่า ชุมชนได้ใช้หลักบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นแนวทางในการปฏิบัติ มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ทำให้เกิดพฤติกรรมการพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของคนในชุมชน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น

พูนชัย ปันธิยะ (2563) ได้ศึกษา ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา : วิถีชีวิตและการประยุกต์ใช้ของชุมชนชายขอบ ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) ในด้านวิถีชีวิตของชุมชนไทใหญ่ นั้น ไทใหญ่หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่บริเวณตะเข็บชายแดนห่างไกลจากสังคมเมืองไม่ได้รับการดูแล การบริการหรือความคุ้มครองจากรัฐอย่างกลุ่มคนอื่นกลุ่มคนไทใหญ่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่กันแบบครอบครัวใหญ่มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันเป็นพื้นฐาน 2) ในด้านกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา นั้นกลุ่มไทใหญ่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา มีจิตสำนึกต่อตนเองและสังคมเคารพกฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน ระเบียบ ข้อบังคับ ประเพณีวัฒนธรรมทำกิจกรรมสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ตามเทศกาล ตลอดปี 3) ด้านวิเคราะห์ผลการนำภูมิปัญญาพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ

ของชุมชนไทใหญ่ พบว่า ชุมชนไทใหญ่ได้อบรมตนเอง พัฒนาชีวิต ตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ส่งผลให้ชุมชนไทใหญ่ เป็นชุมชนที่อยู่กันอย่างสันติ เอื้อเพื่อแบ่งปัน ปฏิบัติตามจารีตประเพณี ที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษอย่างตั้งใจ

พระมหาคำพันธ์ุ รัตนชโย และ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตโต (2563) ได้ศึกษา การพัฒนาโลกทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันตก พบว่า มีลักษณะเป็นกิจกรรมเครือข่ายอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชุมชนชาติพันธุ์เศรษฐกิจพอเพียง ในรูปแบบของกิจกรรมจิตอาสาที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย กิจกรรมเชิงวิชาการเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์เน้นความพอดี ภายใต้เงื่อนไขความรู้ และคุณธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นพื้นฐานของการสร้างศักยภาพชุมชนชาติพันธุ์ให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ

พระครูอัมพวันพิทักษ์ (2565) ได้ศึกษา รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า จังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำธรรมนุญ 9 ดี มาพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์เรียกว่ารูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี โดยมีเครื่องมือในการวางแผนพัฒนาที่เรียกว่า BCM Model โดยกำหนดเป้าหมายสูงสุด บุรีรัมย์สันติสุข บนความพอเพียง ซึ่งมีปัจจัยความสำเร็จ 9 ประการ คือ เป็นคนดี มีปัญญา รายได้สมดุล สุขภาพแข็งแรง สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ สังคมอบอุ่น หลุดพ้นอาชญากรรม จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน หลักพุทธธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข มี 3 หมวดคือ (1) หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเป็นโซ่ทองคล้องใจ (2) หลักพรหมวิหาร 4 สำหรับผู้ใหญ่ปกครองผู้น้อย (3) หลักศีล 5 เป็นหลักประกันชีวิตให้เกิดความสุขแบบยั่งยืน รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้นำธรรมนุญ 9 ดี มาผสมผสานกับหลักพุทธธรรม 3 หมวด ผ่านการวิเคราะห์สังเคราะห์และสัมภาษณ์จนได้รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และ พรหมวิหาร 4 ด้วยองค์ความรู้ หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา MSH โดย M (Man/rules of Morality) หมายถึงคนดี มีปัญญา สุขภาพแข็งแรง มีศีล 5, S (Social/Social Solidarity) หมายถึงสังคมดี มีรายได้สมดุล สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ มีสังคหวัตถุธรรม และ H (Happy/ Holy abidings) หมายถึง ความสุขที่ยั่งยืน หลุดพ้นอาชญากรรม จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง และสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีพรหมวิหารธรรม

พูนศักดิ์ กมล และ พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (2566) ได้ศึกษาเรื่อง อุดมการณ์และกระบวนการเสริมสร้างสังคมสู่วิถีชีวิตใหม่ตามหลักพุทธธรรมของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า มีกระบวนการในการนำหลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้าง สังคมสู่วิถีชีวิตใหม่ของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิใช้ ศีล 5 คือ การนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นสัญญาประชาคมในกลุ่มจิตอาสา และสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตในสังคมเพื่อให้สังคมในสถานการณ์ปัจจุบันเกิดความสงบสุข มีสารานุกรมธรรม 6 คือ การปฏิบัติตน ประพฤติสุจริตในสิ่งที่ตั้งงามอย่างสม่ำเสมอ มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และใช้อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางสำหรับการใช้ชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ด้วยกระบวนการเสริมสร้างสังคมสู่วิถีชีวิตใหม่ตามหลักพุทธธรรมของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิ ก่อให้เกิดเป็นชุมชนแนวใหม่ขึ้นมา เพื่อให้เป็นแบบอย่างด้านการพัฒนาคน พัฒนาชุมชนและพัฒนาสังคมให้อยู่อย่างสันติสุข

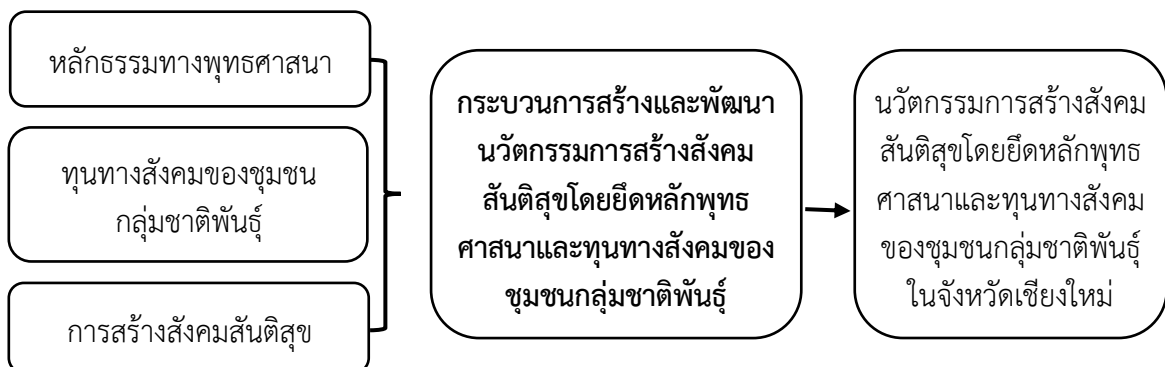
ด้วยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติให้มีความสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ด้วยสติ สัมปชัญญะพร้อมมีจิตอาสาให้ความร่วมมือกับสังคม

ชุตินันต์ สะสอง นิพนธ์ คำพา และสัญญา สะสอง (2562) ได้ศึกษา การบูรณาการทุนทางสังคมเชื่อมโยงเส้นทางการค้าชายแดนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเด็นทุนทางสังคม ได้แบ่งทุนทางสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะยาบ้านดอยแสงออก คือ 1) มิติทางศาสนา ชาวดอยแสงมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผี และมีประเพณีพิธีกรรมตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีอย่างต่อเนื่อง 2) มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านดอยแสงมีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ สวยงาม เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงอนุรักษ์ 3) มิติทางวัฒนธรรม ชาวดอยแสง มีการรักษาวิถีวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านประเพณีและพิธีกรรมสืบทอดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง แต่มีบางวัฒนธรรมที่เริ่มเลือนหายไป เช่น การทอผ้ากะเหรี่ยง ซึ่งภาครัฐควรเข้ามาช่วยฟื้นฟู เพื่อให้ชุมชนรักและหวงแหนในวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่า

สรุปความว่า จากศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การสร้างสังคมสันติสุข มีมิติทางศาสนา พระพุทธศาสนามีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญในการสร้างสังคมสันติสุข เช่น หลักสาราณียธรรม หลักไตรสิกขา ศิล สังคหวัตถุ และใช้อธิบาท เป็นต้น และต้องอาศัยพลังบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/หน่วยราชการ) อีกด้วย มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ และยังเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมที่สร้างความสามัคคีสร้างจิตสำนึกหังแหนป่าไม้และความเสียสละ และมีมิติทางวัฒนธรรม ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มีภูมิปัญญาขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี การแบ่งปันความรู้ให้โอกาสและกำลังใจ ความซื่อสัตย์ มีจิตอาสาทำเพื่อส่วนร่วม และเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน การขับเคลื่อนการสร้างสันติสุขด้วยทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการส่งเสริมและสอดแทรกในพิธีกรรม/กิจกรรมภายในชุมชน

2.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบและวิธีวิจัยดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาและวิเคราะห์หลัก คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย (Scope of Research) มีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 การกำหนดพื้นที่การวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดบริบทพื้นที่ของการวิจัยและศึกษาข้อมูลภาคสนามในชุมชน จำนวน 5 ชุมชน ในพื้นที่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอภักดีพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ (1) ชุมชนบ้านวัดจันทร์ (2) ชุมชนบ้านแจ่มน้อย (3) ชุมชนบ้านเด่น (4) ชุมชนบ้านแม่แต่น้อย และ (5) ชุมชนบ้านห้วยบง ทั้งนี้ พื้นที่ชุมชนจำนวน 5 ชุมชนดังกล่าว เป็นพื้นที่สำหรับศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยคณะผู้วิจัยมีเกณฑ์การคัดเลือกชุมชน คือ เป็นชุมชนสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ในการดำเนินชีวิต และเป็นชุมชนพุทธนวัตวิถีต้นแบบที่มีศักยภาพในการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ความร่วมมือในลงพื้นที่ภาคสนามของคณะผู้วิจัย รวมทั้งชุมชนมีความพร้อมทางด้านบุคลากรทางการวิจัยและภาคีเครือข่ายการวิจัยในพื้นที่เพื่อดำเนินการวิจัยร่วมกับทีมงานของคณะผู้วิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับผู้ให้ข้อมูลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

คณะผู้วิจัยศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอยู่ในพื้นที่และมีหน้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 15 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการมหาวิทยาลัย นักวิชาการชุมชนและท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ นักวิชาการภาครัฐและเอกชน นักวิชาการทางสังคมและวัฒนธรรม รวมจำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ รวมจำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้สูงอายุ ปรากฏ์ชาวบ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระสังฆาธิการ ผู้บริหารสถานศึกษา และสมาชิกภาคีเครือข่ายชุมชน รวมจำนวน 5 รูป/คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) คือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลเบื้องต้นเป็นข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่จริงและเป็นข้อมูลที่เกิดจากคำถามในการวิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยรวบรวมคำตอบจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ ข้อมูลที่คณะผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากเอกสารหลักฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากเว็บไซต์และเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) ใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ (2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา และ (3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ชุมชน โดยสัมภาษณ์ประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข และทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข

2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) และการเสวนาเชิงวิชาการ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เกี่ยวกับนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการถอดบทเรียนและร่วมกันขับเคลื่อนการสร้างสังคมสันติสุข โดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

3.5 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัย แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

1) เป็นการสร้างแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด โดยคณะผู้วิจัยอาศัยหลักการสร้างแบบสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลด้านเอกสารและข้อมูลจากการแบบสอบถามเพื่อที่จะนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน จำนวน 15 รูป/คน

2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (face validity) โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือจำนวน 3 คน ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษา ตัดทอนเพิ่มเติมสำนวนภาษาในแต่ละประเด็น ปรับปรุงตามความเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

2) การพิจารณาเพื่อรับรองจริยธรรมการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ส่งเครื่องมือการวิจัยเพื่อให้คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตรวจสอบพิจารณา และออกใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัยสำหรับนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไป

3.6 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ดังนี้

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยแบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนเตรียมการก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้จะเริ่มจากการติดต่อประสานไปยังผู้ให้ข้อมูล จนถึงก่อนเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

(1) ติดต่อประสานกับผู้ให้ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งบางส่วนเป็นการติดต่อประสานทางโทรศัพท์ และบางส่วนเป็นการติดต่อประสานด้วยตัวคณะผู้วิจัยเอง เมื่อได้รับการตอบรับแล้วจึงได้กำหนดตารางเวลาในการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน เพื่อให้คณะผู้วิจัยนำมาเตรียมความพร้อมในการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลล่วงหน้า

(2) ยืนยันกำหนดการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง ทั้งในเรื่องของวัน เวลา และสถานที่เพื่อไม่ให้เสียเวลาทั้งสองฝ่าย

2) ขั้นตอนระหว่างทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้เริ่มจากการเดินทางไปยังสถานที่ที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลจนถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจนแล้วเสร็จ นอกจากนี้ ในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในบางพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทางออนไลน์ในการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มโดยใช้โปรแกรม ZOOM ทั้งนี้ ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยจะเก็บโดยพิจารณาจากความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ และการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ กำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับรูปแบบการวิจัยซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนั้น วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเน้นทั้งการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดของขั้นตอน ดังนี้

(1) ศึกษาข้อมูลและเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและข้อมูลในบางแง่มุมที่มีความอ่อนไหวหรือละเอียดอ่อนต่อผู้คนในชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์หรือกลุ่มความขัดแย้งในชุมชน ตลอดจนความเชื่อและสิ่งศรัทธาที่ผู้ประสานงานการวิจัยและนักวิจัยจะต้องให้ความระมัดระวังและให้ความเคารพต่อความเป็นชุมชน

(2) ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารซึ่งถือว่ามีสำคัญพอ ๆ กับการสัมภาษณ์เจาะลึก กล่าวคือ การวิจัยเอกสารเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาและทำการค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการค้นคว้าทางเอกสารจะแบ่งออกเป็นเอกสารข้อมูลเดิม และเอกสารที่เป็นข้อมูลรองทุติยภูมิ กล่าวคือ เอกสารข้อมูลเดิมเป็นเอกสารหรืองานเขียนต้นฉบับ เป็นข้อมูลแรกที่ปรากฏ เช่น บันทึกหรือเป็นข้อมูลที่เก็บจากแหล่งกำเนิดข้อมูลโดยตรง ส่วนข้อมูลรองหรือข้อมูลทุติยภูมิเป็นข้อมูลที่คัดลอกมาจากคนอื่นอีกที ผู้เก็บรวบรวมข้อมูลไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์โดยตรง อย่างไรก็ตามก็ตีข้อมูลทั้ง 2 ประเภท ล้วนมีประโยชน์ในการเปรียบเทียบหรือเทียบเคียงได้เป็นอย่างดีเพื่อนำไปสู่แนวทางที่ดีที่สุด

(3) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ตามประเด็นที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(3.1) การสัมภาษณ์ (Interview) คณะผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่สัมภาษณ์ในพื้นที่ 5 ชุมชน จากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ชุมชน จำนวน 10 คน โดยมีทีมคณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์

5 คน คนจดบันทึก 1 คน และอีก 2 คน เป็นผู้ถ่ายรูปและสังเกตการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ลักษณะการสัมภาษณ์จะเป็นการนั่งสนทนาเป็นรายบุคคลและในชุมชนกลุ่มต่าง ๆ จะดำเนินการให้เหมาะสม ด้วยการเดินเข้าไปสร้างความรู้จักและขอสนทนาเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นจึงประสานงานเพื่อเชิญเข้าร่วมเวทีประชุมหรือปรึกษาหารือเป็นกลุ่มในภายหลัง ซึ่งจะทำให้สามารถเตรียมข้อมูล เตรียมจัดกระบวนการ และเตรียมออกแบบการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

(3.2) การสนทนากลุ่ม (Focus group) คณะผู้วิจัยจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในประเด็นเกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข ทูตทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข และนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนาและทูตทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้การจัดสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลุ่มโดยจัดกลุ่มนั่งสนทนาด้วยบรรยากาศอย่างไม่เป็นทางการ เช่น นั่งสนทนากันดำเนินการตามความสะดวกของผู้ทรงคุณวุฒิและชุมชนในพื้นที่ สามารถยืดหยุ่นไปตามเวลาการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและการทำมาหากินของชุมชน

(3.3) การถอดบทเรียนและขับเคลื่อนนวัตกรรมเชิงปฏิบัติการ เวทีถอดบทเรียนการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนาและทูตทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และวางแผนการนำเสนอข้อมูลในเวทีวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ การจัดเวทีถอดบทเรียนเป็นกลุ่ม นอกจากจัดกลุ่มนั่งสนทนาแล้ว บางกลุ่มและในบางประเด็นสามารถจัดเป็นเวทีถอดบทเรียน ระดมความคิดและเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการพูดคุยต่อเติมความคิดและอภิปรายเป็นกลุ่มของกลุ่มชาวบ้าน

(4) การบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูล การพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนทนากลุ่ม จะทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้และเกิดความเข้าใจอย่างรอบด้าน แต่ขณะเดียวกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและได้บันทึกรวบรวมให้เป็นระบบอย่างเหมาะสมกับวิธีดำเนินการวิจัยกับกลุ่มประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ทีมวิจัยทำบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการผสมผสานวิธีการหลาย ๆ แบบ ทั้งการถ่ายภาพ การบันทึกเทป การเขียน Mind Map การวาดรูปและเขียนแผนภาพที่เห็นรายละเอียดทุกอย่างไปด้วยกัน ที่สำคัญคือการเน้นกระบวนการปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผยให้ทุกคนสะท้อนข้อมูลและเก็บรวบรวมไว้ในประสบการณ์ตรงของตนเอง ซึ่งจะช่วยเสริมพลังการมีส่วนร่วมในลำดับต่อไปได้มากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้การทำบันทึกสนามและการตรวจสอบข้อมูล ทีมวิจัยจะมุ่งเน้นทำบันทึกและตรวจสอบข้อมูลเป็นรายวันเพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วน สามารถดำเนินการเพิ่มเติมให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอตามต้องการที่สุด

3) ขั้นตอนหลังทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้จะเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้วเสร็จ จนถึงการจัดระบบข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ อภิปรายผล และสรุปผลนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อไป ดังนี้

(1) เนื่องจากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่คณะผู้วิจัยเป็นผู้จดบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง จึงสะดวกต่อการนำมาสังเคราะห์ข้อมูล

(2) คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่สังเคราะห์แล้วทั้งหมดคัดกรองเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษาเพื่อนำไปสู่ข้อค้นพบ

(3) เมื่อจัดระบบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมาหาข้อสรุปก่อนนำมาอภิปรายผลต่อไป

(4) นำเอกสารที่ได้รับมาทำการแยกแยะและจัดระเบียบข้อมูลว่ามีส่วนใดเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลประเภทอื่น ๆ ที่ได้รับ

(5) กำหนดรูปแบบการแสดงผลข้อมูลซึ่งเป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูลในรายงานผลการวิจัย ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนาซึ่งเป็นผลจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกันตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

คณะผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สํารวจ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ข้อคำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หลังจากนั้นทำการสังเคราะห์ สรุปจากแบบสำรวจ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ทั้งนี้ เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ร่วมกัน จึงต้องมีการจัดระเบียบโครงสร้างและหาความหมายของข้อมูลที่รวบรวมมาเป็นการค้นหาข้อความทั่วไปที่จะบอกความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ แล้วนำผลมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ และใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลส่วนแรกเชิงบรรยาย (Descriptive) ส่วนที่สองคือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเช่นกัน

ดังนั้น เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการและเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้อาเรียงเรียงเพื่อบูรณาการและหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ โดยในส่วนของ การเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำการจัดระเบียบของข้อมูล เพื่อให้เกิดความสะดวกในการนำมาวิเคราะห์ จากนั้นนำข้อมูลมาประมวลผลนำเสนอเป็นข้อค้นพบ เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัยต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่” ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 3 ประการดังนี้ 1) เพื่อสังเคราะห์หลักพระพุทธรศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ การสนทนาทั้งแบบสัมภาษณ์โดยตรงและสัมภาษณ์แบบออนไลน์ จำนวน 15 ท่าน แล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่าง ๆ สำหรับตอบปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1.1 ผลการสังเคราะห์หลักพระพุทธรศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

หลักพระพุทธรศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข ได้แก่

1) มิติด้านกายภาพ ได้แก่ ศิล การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤตินอกใจ การไม่พูดเท็จ และการไม่เสพของมีนเมา การรักษาศีลจะช่วยให้คนเรามีพฤติกรรมที่ดี ป้องกันความขัดแย้งของคนในสังคม เป็นหลักธรรมที่คอยควบคุมการกระทำทางกายและวาจาให้ถูกต้องและเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นแนวทางการปฏิบัติขั้นพื้นฐานระหว่างคนในสังคม ผู้คนไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ เคารพในสิทธิของคนอื่น ไม่ทะเลาะวิวาท ศิลเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน การดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2) มิติด้านสังคม ได้แก่ สาราณียธรรม หลักการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม 6 ประการ คือ 1) เมตตาการุณยธรรม ช่วยเหลือคนอื่นอย่างเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน 2) เมตตาจารุณยธรรม คือ ช่วยแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ว่ากล่าว ตักเตือน ด้วยความหวังดี พุดจาสุภาพ 3) เมตตาอุทธรธรรม คือ ปรารถนาดี คิดและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกันและกัน ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคิตา คือ เมื่อได้สิ่งใดมา แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน 5) สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อน การประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม เคารพในสิทธิเสรีภาพ ไม่ก้าวร้าวหน้าทีกัน หรือถือตนว่าตัวเองยิ่งใหญ่ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความสงบสุขในสังคม และ 6) ทิฐุสามัญญตา มีความเห็นที่ตรงกันเสมอกัน คือ เห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการ ความคิดเห็นที่เป็นกลาง ช่วยนำไปสู่การจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สารานุกรมธรรม เป็นหลักธรรมที่เน้นให้สังคมหรือชุมชนมี ความหวังดีต่อกัน ไม่ริษยากัน ไม่ชิงดี ชิงเด่นต่อกันและกัน ด้วยการกระทำหรือจะด้วยการพูด หรือแม้กระทั่งการคิด วางเงื่อนไขหรือ กติกาในการอยู่ร่วมกัน กำหนดให้คนในสังคมรู้จักการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความประพฤติอัน ดีงามเสมอภาคกัน คือ มีความคิดเห็นถูกต้อง เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เป็นแนวปฏิบัติในการอยู่ ร่วมกันของคนในชุมชน สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคม อยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข ความ รักและความกรุณาต่อผู้อื่น เอื้ออาทรและช่วยเหลือผู้อื่น มีความยินดีในความสำเร็จและความสุขของ ผู้อื่น ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา มีความจริงใจ และเสียสละเพื่อประโยชน์ของ ผู้อื่น สารานุกรมธรรมจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความสงบสุขในสังคม

สังคหวัตถุ คุณสมบัติที่สำคัญในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม 4 ประการ คือ 1) ทาน คือ การให้ การแบ่งปันให้คนที่ลำบากและด้อยโอกาสกว่าเรา ให้ความช่วยเหลือให้กับผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน การให้เวลา การให้ความรัก และการสนับสนุน 2) ปิยะวาจา คือ การพูดจา ไพเราะอ่อนหวาน นุ่มนวล และมีอหยาศัยดี ถนอมน้ำใจเพื่อนบ้าน และสร้างกำลังใจสมาชิกในชุมชน ปิยะวาจาจะช่วยให้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนดีขึ้น และช่วย ลดความขัดแย้งในสถานการณ์ต่างๆ ทำให้สังคมหรือชุมชนเกิดความสงบสุข 3) อัตถจริยา คือการ ช่วยเหลือบำเพ็ญกิจเพื่อผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อคนในชุมชนโดยปราศจากอคติ มี จริยธรรมในการดำเนินชีวิต ใช้ชีวิตอย่างมีจุดหมาย เป็นประโยชน์ การทำงาน รักษาสัมพันธภาพ หรือ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น และ 4) สมานัตตัตตา คือ การปฏิบัติตัวเสมอต้นเสมอปลาย สม่ำเสมอ ต่อเพื่อนบ้าน ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกัน เช่น ความยุติธรรมในสังคม สิทธิมนุษยชน การ ปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นธรรม และเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล การมองบุคคลอื่นในฐานะที่มี ค่าเท่าเทียมกัน ด้านสถานะ การศึกษา หรือความสามารถ ซึ่งหลักธรรมสังคหวัตถุ ช่วยสร้างความสงบ สุขให้แก่สังคม ทำให้คนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคีกัน

พรหมวิหาร หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ช่วยในการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและ สังคม หลักพรหมวิหารประกอบด้วย 4 ประการ ช่วยให้เกิดความสงบและความรักในใจ 1) เมตตา คือ ความรักและความปรารถนาดีที่ไม่มีเงื่อนไขต่อผู้อื่น รวมถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขและ ปลอดภัย 2) กรุณา คือความเห็นใจและความปรารถนาที่จะช่วยบรรเทาความทุกข์ของผู้อื่น การมี กรุณาหมายถึงการรู้สึกถึงความเจ็บปวดของผู้อื่นและต้องการช่วยเหลือ 3) มุทิตา คือความดีใจและ ความยินดีในความสำเร็จและความสุขของผู้อื่น การมีมุทิตาหมายถึงการไม่อิจฉาและการมีความยินดี ร่วมกับผู้อื่น 4) อุเบกขา คือการมีความเป็นกลางและการปล่อยวางในความสงบสุขและความทุกข์ของ ตนเองและผู้อื่น การมีอุเบกขามีความหมายถึงการไม่ยึดติดกับความรู้สึกหรือการตอบสนองตามอารมณ์

3) มิตติด้านจิตใจ ได้แก่ สมาธิ การฝึกจิตใจให้มีสมาธิและความสงบ การมีสมาธิช่วยให้จิตใจเป็น ระเบียบและลดความวิตกกังวล ใจตั้งมั่นอย่างต่อเนื่อง ใจสงบรวมเป็นหนึ่งแนวแน่ มีความบริสุทธิ์ผ่อง ใส สามารถเห็นความบริสุทธิ์นั้นด้วยใจตนเอง อันจะก่อให้เกิดทั้งกำลังใจ กำลังขวัญ กำลังปัญญา และความสงบแก่ผู้ปฏิบัติในเวลาเดียวกัน สมาธิ มีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคล และสังคม สมาธิช่วยให้จิตใจสงบและลดความเครียด สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี และ ไม่ถูกรบกวนจากอารมณ์หรือความวิตกกังวลมากเกินไป ตระหนักรู้ในความรู้สึกและความคิดของ ตนเอง เข้าใจและจัดการกับความรู้สึกของตนเองได้ดี ส่งผลให้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีสติและมี

ความเห็นอกเห็นใจ เรียนรู้วิธีควบคุมและลดการตอบสนองตามอารมณ์ เช่น ความโกรธหรือความกลัว ซึ่งสามารถช่วยลดความขัดแย้งกับผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจและความรักต่อผู้อื่น เข้าใจและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสงบสุข ปลอ่ยวางความโกรธที่มีต่อผู้อื่น ให้อภัยและปลอ่ยวางลดความตึงเครียดและความขัดแย้ง สมาชิกสามารถฝึกสติในกิจกรรมประจำวัน ซึ่งมีเป้าหมายคือการช่วยให้จิตใจสงบและมีความสงบภายใน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม

4) มิติด้านปัญญา ได้แก่ ปัญญา คือ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการประเมินสถานการณ์อย่างมีเหตุผล มีความรู้ ความเข้าใจโลกและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น ปัญญาช่วยพัฒนาความรู้และการตระหนักรู้ในสิ่งที่เป็นจริง ให้สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เข้าใจเหตุและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าใจชีวิตในแง่มุมที่ลึกซึ้งขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและสันติสุขยิ่งขึ้น

ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข ได้แก่

1) ด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) กลุ่มชาติพันธุ์มีทุนมนุษย์หลากหลาย มีการถ่ายทอดผ่าน ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ประสบการณ์ที่สะสมเอาไว้ และขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา การเกษตรกรรม มีทักษะในการเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะพืชที่ทนต่อสภาพอากาศและดินในพื้นที่สูง มีทักษะการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อรักษาสภาพดิน งานศิลปกรรม มีทักษะในการทำงานหัตถกรรม เช่น การทอผ้า การย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ การทำเครื่องจักสาน และการแกะสลัก เป็นต้น การแพทย์พื้นบ้าน มีความรู้ความสามารถในการใช้สมุนไพรจากวัตถุดิบที่อยู่ในชุมชน ภาษา การเล่าเรื่อง บทเพลง การละเล่น และการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการสื่อสารอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการละเล่นและเครื่องดนตรี การจัดงานเฉลิมฉลอง ซึ่งแสดงถึงความร่วมมือ ความสามัคคีของผู้คนในชุมชน

2) ด้านทุนเครือข่ายสังคม (Social Capital) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกัน มีการประสานงานจัดกิจกรรมของเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารที่สะท้อนมุมมอง วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ มีการสนับสนุนการพัฒนาในกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ โดยมีการเชื่อมโยงกับการพัฒนาสังคม การศึกษา การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน และมีเครือข่ายสังคมช่วยส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน ส่งเสริมการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรชาติ และช่วยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

3) ด้านทุนกายภาพ (Physical Capital) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม และการบริหารจัดการที่ดี เช่น พิธีเลี้ยงผีฝาย เป็นประเพณีที่จัดขึ้นทุกปีชุมชน เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์การทำนาสามารถผลิตข้าวได้ตามที่หวังไว้ เป็นพิธีกรรมที่ระลึกถึงคุณของน้ำ คุณของธรรมชาติ ยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของเครือญาติและความสามัคคีของคนที่ใช้ น้ำร่วมกัน ซึ่งเหมือนฝายนั้น เป็นฝายน้ำล้นที่ชาวบ้านสร้างขึ้นจากวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่สืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม สามารถเก็บกักน้ำเอาไว้พอกินพอใช้ตลอดทั้งปี

4) ด้านทุนธรรมชาติ (Natural Capital) กลุ่มชาติพันธุ์มีความผูกพันกับธรรมชาติตั้งแต่เกิดจนตาย ป่าเปรียบเสมือนบ้าน และเป็นจุดเริ่มต้นของทุกอย่าง ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นแหล่งอาหาร รายได้ แหล่งยาสมุนไพร

แหล่งพึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ นอกจากนี้ ทรัพยากรธรรมชาติยังก่อให้เกิดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน สร้างความสามัคคีของชุมชนชาติพันธุ์ เช่น พิธีเลี้ยงผีผาย เป็นการสร้างความสามัคคีของชุมชน ร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อรักษาพื้นที่ป่าและแหล่งน้ำ ให้มีความอุดมสมบูรณ์สำหรับใช้สอยในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทำให้รู้จักใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติ รู้จักรักษา รู้คุณค่า และเคารพธรรมชาติ เกิดการพึ่งพาและช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

5) ด้านทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) กลุ่มชาติพันธุ์มีทุนทางภูมิปัญญาและทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น พิธีเลี้ยงผีผาย เป็นการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน เป็นการร่วมแรงร่วมใจกันในการรักษาพื้นที่ป่าและแหล่งน้ำ เพื่อให้มีความอุดมสมบูรณ์ พิธีกรรมลาขู เป็นการเรียกขวัญกลับมาอยู่กับตัว และสร้างบรรยากาศดี ๆ ร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในครอบครัว และสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็ง พิธีกรรมผูกข้อมือ การมัดมือปีใหม่ให้กับคนในครอบครัว และชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนที่อยู่ไปทำงานที่ต่าง ๆ ก็จะพร้อมใจกันกลับมาบ้านเพื่อมัดมือ รับพรจากผู้ใหญ่ เหมือนเป็นการเริ่มต้นสิ่งใหม่ให้กับชีวิต เป็นพิธีกรรมที่เสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคคล นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชนในชุมชน เสริมสร้างขวัญกำลังใจ การรวมมือกันของของคนในชุมชน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน สร้างเสริมความสามัคคี ซึ่งกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนำไปสู่การสร้างให้ชุมชนสันติสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

4.1.2 พัฒนาการวัดกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

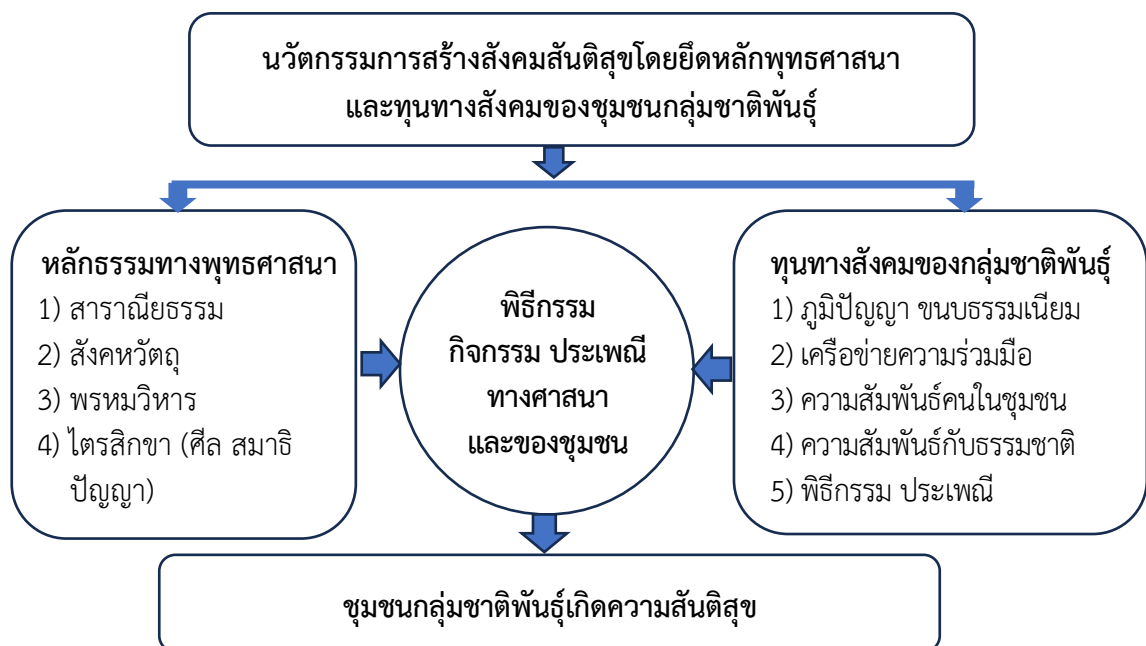
นักกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า ควรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย 1) ศีล 5 ข้อปฏิบัติคอยควบคุมการกระทำทางกายและวาจาให้ถูกต้องและเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้ชีวิตมีความสงบและมีความเจริญก้าวหน้า เป็นแนวทางการปฏิบัติขั้นพื้นฐานระหว่างคนในสังคม ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ เคารพในสิทธิเสรีภาพ ไม่ทะเลาะวิวาท เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน ดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข 2) สาราณียธรรม คือ การเสริมสร้างชุมชนให้มีความหวังดีต่อกัน ด้วยการทำ พูด และคิด รู้จักแบ่งปัน ซื่อสัตย์ และเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ คือ การปฏิบัติเพื่อสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม มีความรักใคร่สมัครสมานสามัคคี และเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน และ การปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร คือ การเสริมสร้างความปรารถนาดี ไม่อิจฉา ยินดีในความสำเร็จและความสุขของคนอื่น เป็นกลาง และรู้จักปล่อยวางในความสุขและความทุกข์ของตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคม 3) สมาธิ ช่วยให้จิตใจสงบ ลดความเครียด สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีสติ มีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจและสนับสนุนซึ่งกันและกัน และเสริมสร้างการให้อภัยเพื่อลดความตึงเครียดและความขัดแย้ง 4) ปัญญา เป็นการเสริมสร้างการตระหนักรู้ สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เข้าใจเหตุและผล เข้าใจชีวิตในแง่มุมที่ลึกซึ้งขึ้น สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

โดยหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล เสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในชุมชน สร้างความสามัคคี และสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม ผ่านกิจกรรมและพิธีกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขด้วยทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนสร้างความเข้าใจ ความสำคัญ ของทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วย 1) ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียม ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ สร้างความสามัคคีในชุมชนผ่านกิจกรรม การเกษตรกรรม งานศิลปกรรม การแพทย์พื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้าน 2) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารที่สะท้อนมุมมอง วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ 3) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในระดับเครือข่ายและความสามัคคีของคนในชุมชนแบบพึ่งพาอาศัย เสริมสร้างความเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยกันและกัน 4) เสริมสร้างความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ตระหนักถึงความสำคัญ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ 5) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มคน เช่น พิธีกรรม ประเพณี

ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ทุนทางสังคมของชุมชนแก่คนในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กิจกรรมวันปีใหม่ การเพาะปลูก การแต่งงาน เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ระหว่างคนในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ สร้างสังคมสันติสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

โดยมีการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านกิจกรรม พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ทุนทางสังคมของชุมชนผ่านกิจกรรมและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ระหว่างคนในชุมชน จะช่วยสร้างสังคมสันติสุขในชุมชนและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

ภาพที่ 4.1 นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนา และทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อสังเคราะห์หลักพระพุทธรศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

5.1 สรุปผลการวิจัย

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์หลักพระพุทธรศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข พบว่า

1) มิติด้านกายภาพ ได้แก่ ศิล เป็นหลักธรรมที่คอยควบคุมการกระทำทางกายและวาจาให้ถูกต้องและเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้ชีวิตมีความสงบและมีความเจริญก้าวหน้า แนวทางการปฏิบัติขั้นพื้นฐานระหว่างคนในสังคม ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ เคารพในสิทธิเสรีภาพ ไม่ทะเลาะวิวาท ศิลเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน ดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2) มิติด้านสังคม ได้แก่ สาราณียธรรม หลักธรรมที่เน้นให้สังคมหรือชุมชนมีความหวังดีต่อกัน ด้วยการกระทำ การพูด และการคิด รู้จักการแบ่งปัน เป็นกลาง ซื่อสัตย์ และเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น มีความคิดเห็นถูกต้อง สังคหวัตถุ แนวปฏิบัติสำหรับสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม ด้านกาย วาจา ใจ เกิดความรักใคร่สมัคสมานสามัคคี สงบสุข ยึดเหนี่ยวแน่นใจ และเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน พรหมวิหาร ช่วยให้เกิดความสงบและความรักในใจ ปรารถนาดี โดยไม่มีเงื่อนไข เห็นใจ ไม่อิจฉา ดีใจและยินดีในความสำเร็จและความสุขของคนอื่น และมีความเป็นกลางและการปล่อยวางในความสุขและความทุกข์ของตนเองและผู้อื่น เป็นแนวปฏิบัติการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคม ช่วยในการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม

3) มิติด้านจิตใจ ได้แก่ สมာธิ มีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม สมาธิช่วยให้จิตใจสงบและลดความเครียด สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีสติและมีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสงบสุข ให้อภัยลดความตึงเครียดและความขัดแย้ง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม

4) มิติด้านปัญญา ได้แก่ ปัญญา ช่วยพัฒนาความรู้และการตระหนักรู้ในสิ่งที่ป็นจริง ให้สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เข้าใจเหตุและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าใจชีวิตในแง่มุมที่ลึกซึ้งขึ้น และ

สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและสันติสุข การปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้สามารถช่วยสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างดีและช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในชุมชนเกิดสังคมสันติสุข

5.1.2 ผลการสังเคราะห์ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข พบว่า ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มีทุนทางสังคมสำหรับสร้างสังคมสันติสุข มีดังนี้

1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ทักษะ ประสบการณ์ และขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา ซึ่งแสดงถึงความร่วมมือ ความสามัคคีของผู้คนในชุมชน 2) ทุนเครือข่ายสังคม (Social Capital) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ มีเครือข่ายความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารที่สะท้อนมุมมอง วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ 3) ทุนกายภาพ (Physical Capital) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแนบชิดในระดับเครือญาติและความสามัคคีของคนในชุมชนแบบพึ่งพาอาศัย ในรูปแบบที่มีความเอื้ออาทรและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน 4) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นแหล่งพึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ ธรรมชาติก่อให้เกิดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน สร้างความสามัคคีของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และ 5) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) กลุ่มชาติพันธุ์มีทุนทางภูมิปัญญาและทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน สร้างเสริมความสามัคคี และมุ่งเน้นการสร้างสังคมสันติสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า ควรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย 1) ศีล 5 ข้อปฏิบัติค่อยควบคุมการกระทำทางกายและวาจาให้ถูกต้องและเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้ชีวิตมีความสงบและมีความสุข เจริญก้าวหน้า เป็นแนวทางการปฏิบัติขั้นพื้นฐานระหว่างคนในสังคม ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ เคารพในสิทธิเสรีภาพ ไม่ทะเลาะวิวาท เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน ดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข 2) สาราณียธรรม คือ การเสริมสร้างชุมชนให้มีความหวังดีต่อกัน ด้วยการทำ พูด และคิด รู้จักแบ่งปัน ซื่อสัตย์ และเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ คือ การปฏิบัติเพื่อสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม มีความรักใคร่สมัครสมานสามัคคี และเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน และการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร คือ การเสริมสร้างความปรารถนาดี ไม่อิจฉา ยินดีในความสำเร็จและความสุขของคนอื่น เป็นกลาง และรู้จักปล่อยวางในความสุขและความทุกข์ของตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคม 3) สมาธิ ช่วยให้อารมณ์สงบ ลดความเครียด สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีสติ มีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจและสนับสนุนซึ่งกันและกัน และเสริมสร้างการให้อภัยเพื่อลดความตึงเครียดและความขัดแย้ง 4) ปัญญา เป็นการ

เสริมสร้างการตระหนักรู้ สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เข้าใจเหตุและผล เข้าใจชีวิตในแง่มุมที่ลึกซึ้งขึ้น สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

โดยหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล เสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในชุมชน สร้างความสามัคคี และสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม ผ่านกิจกรรมและพิธีกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

รูปแบบนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขด้วยทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่าควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนสร้างความเข้าใจ ความสำคัญ ของทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วย 1) ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียม ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ สร้างความสามัคคีในชุมชน ผ่านกิจกรรม การเกษตรกรรม งานศิลปกรรม การแพทย์พื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้าน 2) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารที่สะท้อนมุมมอง วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ 3) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในระดับเครือญาติและความสามัคคีของคนในชุมชนแบบพึ่งพาอาศัย เสริมสร้างความเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยกันและกัน 4) เสริมสร้างความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ตระหนักถึงความสำคัญ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ 5) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มคน เช่น พิธีกรรม ประเพณี

โดยมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ทุนทางสังคมของชุมชนแก่คนในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ ผ่านกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กิจกรรมวันปีใหม่ การเพาะปลูก การแต่งงาน เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ระหว่างคนในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ สร้างสังคมสันติสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข พบว่า

1) มิติด้านกายภาพ ได้แก่ ศิล เป็นหลักธรรมที่คอยควบคุมการกระทำทางกายและวาจาให้ถูกต้องและเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้ชีวิตมีความสุขสงบและมีความสุขเจริญก้าวหน้า แนวทางการปฏิบัติขั้นพื้นฐานระหว่างคนในสังคม ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ เคารพในสิทธิเสรีภาพ ไม่ทะเลาะวิวาท ศิลเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน ดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาธรรมชา ธรรมหาโส (2558) ได้กล่าวว่า ศิล 5 มีไว้ป้องกันไม่ให้คนกลัว กล่าวคือ 1) ไม่โหดร้าย 2) ไม่มีโอว 3) ไม่ใจเร็ว 4) ไม่พูดปด 5) ไม่หมดสติ เป็นบทสรุปของศิลป 5 กับสันติวิธี และสอดคล้องกับ K Pong Ngam (2010) ได้กล่าวว่า มีศิลป มีคุณธรรม มีอารยธรรม มีสัมมาอาชีวะ มีกิจการที่มั่นคง ชยัน สร้างสรรค์ ขวนขวาย กระตือรือร้น กล่าวโดยรวมคืออยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรือง ไม่ผลาญพลา มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสัพพัตถ์แจกจ่ายละเอียดล่อ ประหยัด ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม มีความพร้อมเพรียง สามัคคี อบอุ่นและเป็นเอกภาพพร้อมเพรียงกันทำงาน เป็นชุมชนที่แข็งแรง มั่นคง

ยืนหยัด เป็นชุมชนอุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม กักตุน หรือกอบโกย เป็นชุมชนมีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละอย่างมีความสุข

2) มิติด้านสังคม ได้แก่ สาราณียธรรม หลักธรรมที่เน้นให้สังคมหรือชุมชนมีความหวังดีต่อกัน ด้วยการกระทำ การพูด และการคิด รู้จักการแบ่งปัน เป็นกลาง ซื่อสัตย์ และเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น มีความคิดเห็นถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไตรรัตน์ ณะประกอบภรณ์ (2562) ได้ศึกษาการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคม ได้แก่ หลักสาราณียธรรม หลักอภิธานียธรรม เป็นหลักเชื่อมความเมตตา ความสามัคคีของคนในสังคมเข้าด้วยกัน หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ และหลักอภัยทาน เป็นหลักที่ใช้ระงับความขัดแย้ง อันก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

สังคหวัตถุ แนวปฏิบัติสำหรับสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม ด้านกาย วาจาใจ เกิดความรักใคร่สมัคสมานสามัคคี สงบสุข ยึดเหนี่ยวน้ำใจ และเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรรุ่ง เขียวบุญจันทร์ พระครูโกศลอรธกิจ และอุทัย เอกสะพัง (2563) ได้ศึกษา ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนคลองขวาง ตำบลคลองขวาง อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนคลองขวางได้นำหลักสังคหวัตถุไปปรับใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน สังคม และวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในชุมชนจึงต้องช่วยเหลือกันตามหลักสังคหสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ 4 คือ 1) การสงเคราะห์กันด้วยทาน 2) การสงเคราะห์กันด้วยปิยวาจา 3) การสงเคราะห์กันด้วยอรรถจริยา และ 4) การสงเคราะห์กันด้วยสมานัตตตา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2563) ได้ศึกษา หลักพุทธธรรมแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย พบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยได้แก่ ศีล, สังคหวัตถุ, และ พรหมวิหาร การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยเพื่อให้บรรลุผล คือ การสร้างจิตสำนึกตระหนักรู้คุณค่า/ความสำคัญของการนำไปประยุกต์ใช้มีความพยายามศึกษาทำความเข้าใจการนำไปใช้ปฏิบัติอย่างถูกต้องและถ่ายทอดแบ่งปันชักชวนให้ปฏิบัติตามแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย แนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการดำเนินชีวิตที่ดำรงในทุกระดับตามแบบวิถีวัฒนธรรมของชาวพุทธในสังคมไทยเพื่อความผาสุกของสังคมทั้งต่อตนเองและผู้อื่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนกานต์ กุลด้วง, พระมหามิตร ฐิตปญโญ และพระโสภณพัฒนบัณฑิต (2564) ได้ศึกษา วิเคราะห์การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า มีความเข้มแข็งในการบริหารงาน ได้มีใช้หลักทานคือการให้ การเสียสละ แก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใช้หลักปิยวาจา แก้ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ ใช้หลักอรรถจริยา แก้ปัญหาการขาดความเสียสละ โดยการสงเคราะห์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ใช้หลักสมานัตตตา แก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยการวางตนเหมาะสม

นอกจากนั้น พรหมวิหาร ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสงบและความรักในใจ ปราศจากดีโดยไม่มีเงื่อนไข เห็นอกเห็นใจ ไม่อิจฉา และมีความเป็นกลางและการปล่อยวาง เป็นแนวปฏิบัติการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคม ช่วยในการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุทรวชิรานวัตร พระปิฎกโกศล และพระครู

ธรรมธโรโพลีย์ ญาณวิบุโล (2565) ได้ศึกษา การพัฒนาการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า กระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยยึดหลักนิติธรรม หลักยุติธรรม หลักเมตตาธรรม มีการตกลงในการอยู่ร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรง สร้างความเชื่อมั่นและความเชื่อใจกันเพื่อสร้างสังคมในชุมชนให้เกิดความรัก ความปรองดอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการปรองดอง เช่น หลักอปริหานิยธรรม สังคหวัตถุ พรหมวิหาร 4 เป็นต้น

3) มิติด้านจิตใจ ได้แก่ สมาธิ มีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม สมาธิช่วยให้จิตใจสงบและลดความเครียด สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีสติและมีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสงบสุข ให้อภัยลดความตึงเครียดและความขัดแย้ง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างการสร้างความสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พูนชัย ปันธิยะ (2563) ได้ศึกษา ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา : วิถีชีวิตและการประยุกต์ใช้ของชุมชนชายขอบในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านวิเคราะห์ผลการนำภูมิปัญญาพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติของชุมชนไทใหญ่ พบว่า ชุมชนไทใหญ่ได้อบรมตนเอง พัฒนาชีวิต ตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ส่งผลให้ชุมชนไทใหญ่ เป็นชุมชนที่อยู่กันอย่างสันติ เอื้อเพื่อแบ่งปัน ปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษอย่างตั้งใจ

4) มิติด้านปัญญา ได้แก่ ปัญญา ช่วยพัฒนาความรู้และการตระหนักรู้ในสิ่งที่เป็นจริง ให้สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เข้าใจเหตุและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าใจชีวิตในแง่มุมที่ลึกซึ้งขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและสันติสุข การปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้สามารถช่วยสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างดีและช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในชุมชนเกิดสังคมสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาภุชณะ ตรุโณ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง พระพุทธศาสนากับการสร้างสันติภาพโลก การพัฒนาบุคคลให้อยู่กับด้วยหลักเว้นจากการเบียดเบียนกันด้วยกายวาจา มีท่าทีปรารถนาดีต่อกัน ด้วยไมตรีจิต มิตรภาพ มีความมุ่งมั่นสู้ปัญหา และมีปัญญาใคร่ครวญไตร่ตรองให้รอบด้านในการที่จะทำการทั้งหลาย โดยตระหนักว่าไม่ทำลายตน สังคม และสภาพแวดล้อม ผลในทางปฏิบัติผู้ที่กำลังโยยหาสันติภาพต้องยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลและธรรมชาติฝ่ายร้ายของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไตรรัตน์ ธนะประกอบภรณ์ (2562) ได้ศึกษาการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคม มีหลักธรรม 6 ประการ ได้แก่ หลักไตรสิกขา เป็นหลักพัฒนากาย จิต ปัญญาของตนเอง หลักสาราณียธรรม หลักอปริหานิยธรรม เป็นหลักเชื่อมความเมตตา ความสามัคคีของคนในสังคมเข้าด้วยกัน หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ และหลักอภัยทาน เป็นหลักที่ใช้ระงับความขัดแย้ง

ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข พบว่า ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มีทุนทางสังคมสำหรับสร้างสังคมสันติสุข มีดังนี้

1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ทักษะ ประสบการณ์ และขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น แสดงถึงความเข้มแข็งในความร่วมมือสร้างความสามัคคีในชุมชน 2) ทุนเครือข่ายสังคม (Social Capital) เครือข่ายสร้างความร่วมมือกัน

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารที่สะท้อนมุมมอง วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ 3) ทุนกายภาพ (Physical Capital) ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแนบชิดในระดับเครือญาติและความสามัคคีของคนในชุมชนแบบพึ่งพาอาศัย ในรูปแบบที่มีความเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยกันและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนาภา ศรีวิสรณ์, พระมหาดวงเด่น รัฐญาโณ, และชันทอง วัฒนประดิษฐ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้าง พบว่า มิติการให้ด้วยการรวมกลุ่มกันสร้างกาแพดอยช้างให้มีคุณภาพ แบ่งปันความรู้ ให้โอกาสและกำลังใจ ให้ความสำคัญและเสมอภาคมิติการสื่อสารมีการพูดคุยกันแบบตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวง ใช้สัจจะเป็นที่ตั้ง, มิติการบำเพ็ญประโยชน์ ทุกคนมุ่งสร้างทำเพื่อส่วนร่วม ผลประโยชน์ทั้งหมดเป็นของพี่น้องบนดอยทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน และมิติเท่าเทียมการวางตนที่ทำให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือหรือผู้มาเยือนมีความประทับใจเชื่อมั่นด้วยความอบอุ่นเอื้อเฟื้อ

4) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) มีความผูกพันกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชุมชน และการพึ่งพิงใช้ประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ ธรรมชาติทำให้เกิดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน สร้างความสามัคคีของชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนาภา ศรีวิสรณ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย พบว่า กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการ เป็นกระบวนการที่อยู่ภายใต้หลักการ 6 คือ 1) การแบ่งปัน 2) การให้กำลังใจ 3) ความหวังดี 4) การให้ความช่วยเหลือ 5) การไม่เบียดเบียน 6) การยึดมั่นในข้อตกลง อันนำไปสู่ผลลัพธ์ 3 ประการ ที่เห็นเป็นรูปธรรมของการทำกิจกรรมร่วมกันคือ 1) เกิดกิจกรรมตามประเพณีที่มาช่วยเหลือกัน 2) เกิดชุมชนแห่งการแบ่งปันเป็นกิจวัตร และ 3) เกิดกิจกรรมการสานเสวนาและประชุมชี้แจงกฎ กติกา มารยาท

5) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชนในชุมชน และมุ่งเน้นการสร้างสังคมสันติสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาคำพันธ์ รัตนชัย และ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรธน ชยทนต์ (2563) ได้ศึกษา การพัฒนาวิถีทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันตก พบว่า มีลักษณะเป็นกิจกรรมเครือข่ายอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชุมชนชาติพันธุ์เศรษฐกิจพอเพียง ในรูปแบบของกิจกรรมจิตอาสาที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วยกิจกรรมเชิงวิชาการเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์เน้นความพอดี ภายใต้เงื่อนไขความรู้ และคุณธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นพื้นฐานของการสร้างศักยภาพชุมชนชาติพันธุ์ให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ

การพัฒนานวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบหลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข พบว่า ควรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย 1) ส่งเสริมการสร้างสันติสุขด้วยการปฏิบัติตามศีล 5 2) การสร้าง

สันติทางสังคมด้วยหลักสาราณียธรรม สังคหวัตถุ และพรหมวิหาร 3) การปฏิบัติตามหลักสมาธิ โดยใช้ปัญญาเป็นแกน และ 4) ปัญญา การเสริมสร้างการตระหนักรู้ สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เข้าใจเหตุและผล เข้าใจชีวิตในแง่มุมที่ลึกซึ้งขึ้น สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ผ่านกิจกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมของชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พูนศักดิ์ กมล และ พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (2566) ได้ศึกษาเรื่อง อุดมการณ์และกระบวนการการเสริมสร้างสังคมสู่วิถีชีวิตใหม่ตามหลักพุทธธรรมของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า มีกระบวนการในการนำหลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้าง สังคมสู่วิถีชีวิตใหม่ของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิใช้ ศิล 5 คือ การนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นสัญญาประชาคมในกลุ่มจิตอาสา และสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตในสังคมเพื่อให้สังคมในสถานการณ์ปัจจุบันเกิดความสงบสุข มีสาราณียธรรม 6 คือ การปฏิบัติตน ประพฤติสุจริตในสิ่งที่ดำรงอย่างสม่ำเสมอ มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และใช้อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางสำหรับการใช้ชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ด้วยกระบวนการเสริมสร้างสังคมสู่วิถีชีวิตใหม่ตามหลักพุทธธรรมของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิ ก่อให้เกิดเป็นชุมชนแนวใหม่ขึ้นมา เพื่อให้เป็นแบบอย่างด้านการพัฒนาคน พัฒนาชุมชนและพัฒนาสังคมให้อยู่อย่างสันติสุข ด้วยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติให้มีความสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ด้วยสติ สัมปชัญญะพร้อมมีจิตอาสาให้ความร่วมมือกับสังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอัมพวันพิทักษ์ (2565) ได้ศึกษา รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่าหลักพุทธธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข มี 3 หมวดคือ (1) หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเป็นโซ่ทองคล้องใจ (2) หลักพรหมวิหาร 4 สำหรับผู้ใหญ่ปกครองผู้น้อย (3) หลักศีล 5 เป็นหลักประกันชีวิตให้เกิดความสุขแบบยั่งยืน รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้นำธรรมญู 9 ดี มาผสมผสานกับหลักพุทธธรรม 3 หมวด ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์และสัมภาษณ์จนได้รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย ศิล 5 สังคหวัตถุ 4 และ พรหมวิหาร 4 ด้วยองค์ความรู้ หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา MSH โดย M (Man/rules of Morality) หมายถึงคนดี มีปัญญา สุขภาพแข็งแรง มีศีล 5, S (Social/ Social Solidarity) หมายถึงสังคมดี มีรายได้สมดุล สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ สังคมอบอุ่น มีสังคหวัตถุธรรม และ H (Happy/ Holy abiding) หมายถึงความสุขที่ยั่งยืน หลุดพ้นอาชญากรรม จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง และสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีพรหมวิหารธรรม

รูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนสร้างความเข้าใจ ความสำคัญ ของทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียม ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ สร้างความสามัคคีในชุมชน 2) ด้านทุนเครือข่ายสังคม (Social Capital) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารมุมมอง วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ 3) ด้านทุนกายภาพ (Physical Capital) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในระดับเครือข่ายและความสามัคคีของคนในชุมชนแบบพึ่งพาอาศัย เสริมสร้างความเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยกันและกัน 4) ด้านทุนธรรมชาติ (Natural Capital) เสริมสร้างความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ตระหนักถึงความสำคัญ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ 5) ด้านทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มคน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ ชุติมันต์ สะสอง นิพนธ์ คำพา และสัญญา สะสอง (2562) ได้ศึกษา การบูรณาการทุนทางสังคม เชื่อมโยงเส้นทางการค้าชายแดนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเด็นทุนทางสังคม ได้แบ่งทุนทางสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะยาบ้านดอย แสงออกเป็น 4 มิติ คือ 1) มิติทางศาสนา ชาวดอยแสงมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผี และมีประเพณีพิธีกรรมตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีอย่างต่อเนื่อง 2) มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านดอยแสงมีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ สวยงาม เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงอนุรักษ์ 3) มิติทางวัฒนธรรม ชาวดอยแสง มีการรักษาวิถีวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านประเพณีและพิธีกรรมสืบทอดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง แต่มีบางวัฒนธรรมที่เริ่มเลือนหายไป เช่น การทอผ้ากะเหรี่ยง ซึ่งภาครัฐควรเข้ามาช่วยฟื้นฟู เพื่อให้ชุมชนรักและหวงแหนในวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่า

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) หน่วยงานภาครัฐควรมีการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มชาติพันธุ์มีกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมที่ก่อเกิดความสามัคคีในชุมชนในแนวทางที่เหมาะสม
- 2) องค์กรสงฆ์ควรมีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนในการกำหนดรูปแบบกิจกรรม
- 3) หน่วยงานด้านการศึกษาในท้องที่ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเด็กและเยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์
- 4) ควรส่งเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างชุมชนสันติสุขอย่างยั่งยืน

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์
- 2) ควรศึกษาวิจัยการสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุขของกลุ่มชาติพันธุ์
- 3) ควรศึกษาวิจัยข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดการความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้ทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). *แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย พ.ศ.2558-2560*. https://hhdc.anamai.moph.go.th/th/master-plan-for-ethnic-development-in-thailand/download?id=115024&mid=25621&mkey=m_document&lang=th&did=4851
- โกวิท พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์. (2506). ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 : ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(พิเศษ). 12-24. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/113138/94773>
- จรรยา วงศ์สายัณห์. (2520). *การศึกษากับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี*. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.
- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2563). หลักพุทธธรรมแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย. *วารสารปัญญา*, 27(1). 27-36. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/article/view/237542/164971>
- จันทร์รุ่ง เขียวบุญจันทร์ พระครูโกศลอรธกิจ และอุทัย เอกสะพัง. (2563). ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนคลองขวาง ตำบลคลองขวาง อำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, 7(7). 399-409. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/245024/165795>
- ฉัฐวัฒน์ ชัชชนฐาภักดิ์. (2563). ทิศทางภาครัฐกับการบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(3). 144-158. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jsr/article/view/244870/166704>
- ชนกานต์ กุลด้วง, พระมหามิตร ฐิตปญโญ และพระโสภณพัฒนบัณฑิต. (2564). วิเคราะห์การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ตามหลักสังคหวัตถุ 4. *วารสารวิชาการธรรมทรรค์*, 21(4). 115-128. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/249253/171424>
- ชนาภา ศรีวิสรณ์, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, และชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์. (2560). แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้าง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(พิเศษ). 144-158. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/115076/94798>
- ชนาภา ศรีวิสรณ์. (2564). กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(2). 481-193. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/248416/168836>
- ชลัท ประเทืองรัตนา. (2560). *การสร้างความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

- ชวดี โกศล (2560). การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย. *Journal of Administrative and Management*, 6(2). 64-73. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/RCIM/article/view/150672/110555>
- ชุติมันต์ สะสอง นิพนธ์ คำพา และสัญญา สะสอง. (2562). การบูรณาการทุนทางสังคมเชื่อมโยงเส้นทางการค้าชายแดนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 1(2), 47-59. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/MJBA/article/view/255218/172162>
- เตชปฎิญา ภิภุ. (พฤษภาคม, 16, 2551). *สันติภาพตามแนวทางพุทธศาสนา*. อักษรพิมพ์บุตร. <http://www.whatami.net/lum/lum91.html>.
- ไตรรัตน์ ธนะประกอบภรณ์ และ พระศรีวินยาภรณ์. (2562). การสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 15(3), 16-26. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JGSR/article/view/202546/156669>
- นภดล เหลืองภิรมย์. (2557). *การจัดการนวัตกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ : ดวงกลมพ์บลิชซิ่ง.
- นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส. (2556). ไอพีพี ในบริบทของ พีพีพี พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจาก ‘คนใน’ ภายใต้อาณัติของกระบวนการสันติภาพปาตานี. ใน รอมฎอน ปันจอร์ (บ.ก.), *กระบวนการสันติภาพปาตานีในบริบทอาเซียน*. (น. 22-51). ปัตตานี : โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้,
- บัณฑิต อ่อนดา และวิริยา น้อยวงศ์. (2533). *ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท: ประสบการณ์ของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สาขาการพัฒนารัฐบาล คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ วะสี และคณะ. (2539). *พระพุทธศาสนากับจิตวิญญาณสังคมไทย: ประเด็นวิจัยศาสนาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2538). สันติวิธีบทธกสภาวะธรรม. ใน (บ.ก.), *สู่ศานติเสรี : 50 ปี สันติภาพไทย 16 สิงหาคม 2488-2538*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการงานวันสันติภาพไทย.
- ประเวศ วะสี. (2540). *บทสัมภาษณ์ในประชาสังคม: ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ประชาคมตำบล : ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงศีลธรรมและสุขภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ผู้จัดการออนไลน์. (ตุลาคม, 13, 2563). *เชียงใหม่คว้าอันดับ 2 เมืองน่าท่องเที่ยวที่สุดในโลก*. <https://mgronline.com/uptodate/detail/9630000105120>.
- พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์). (2562). แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, 6(6). 2803-2820. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/download/177014/146233/>

- พระครูสมุทรวชิราวุฒิวัด พระปิฎกโกศล และพระครูธรรมธรไพบูลย์ ญาณวิบุโล. (2565). การพัฒนาการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของชุมชน ตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ*, 9(1), 1-10. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMA/article/view/256665/175015>
- พระครูอัมพวันพิทักษ์. (2565). รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 7(1), 321-332. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMSD/article/view/256211/172504>
- พระทศพล เขมาภิรัต. (2552). *องค์ประกอบเสริมของสันติสุข*. บ้านจอมยุทธ. https://www.baanjommyut.com/library/2552/peace_and_peace/07.html.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์. พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- พระมหาเกษม ตรีโณ. (2551). *พระพุทธศาสนากับการสร้างสันติภาพโลก* [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาคำพันธ์ วัฒนชัย และ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต. (2563). การพัฒนาวิถีทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันตก. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3). 27-42. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDMCU/article/view/244901/166429>
- พระมหาคำพันธ์ วัฒนชัย พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต. (2563). การพัฒนาวิถีทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันตก. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3). 27-42. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDMCU/article/download/244901/166429>
- พระมหาธรรมชา ธรรมหาโส. (2558). *เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาพุทธสันติวิธี (Buddhist Peaceful Means)*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธรรมชา ธรรมหาโส. (2557). *พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย และคณะ. (2565). การเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสันติสุขในสังคมไทย. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(1). 303-314. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/255408>
- พระมหาอำนาจ อจณริยเมธี, พระมหาเกษม ตรีโณ, พระมหาสุนันท์ สุนนโท (2563). การพัฒนาการเสริมสร้างความปรองดองเพื่อสังคมสันติสุขโดยพระสังฆาธิการจังหวัดปทุมธานี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1). 98-109. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr/article/view/239922/163826>
- พูนชัย ปันธิยะ. (2563). ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา : วิถีชีวิตและการประยุกต์ใช้ของชุมชนชายขอบในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารปัญญา*, 27(2). 23-33. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/article/view/245416/167154>

- พูนศักดิ์ กมล และ พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี. (2566). อุดมการณ์และกระบวนการการเสริมสร้างสังคม สุวิถีชีวิตใหม่ตามหลักพุทธธรรมของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารพุทธมอค์*, 8(1), 87-95. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/bdm/article/view/261575/173826>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง. (2559). *ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่*. <https://hhdclampang.anamai.moph.go.th:8080/hhdcdashboard/ethnics/default/ampur?cw=50>
- รุ่งสุริยา หอมวัน ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์ พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์ และภัฏชวีร์ สุขเสน. (2564). ปัจจัยในการสร้างชุมชนสันติสุขท่ามกลางพหุวัฒนธรรมในอีสานใต้. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6(3). 351-364. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/249646/170373>
- วินัส ธรรมสาโรรัชต์, นันทินา หาสนทรี และ ทวี แจ่มจำรัส (2564). โมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุขของ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(4). 1695-1706.
- ศูนย์อนามัยกลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ. (2558). *แผนแม่บทการพัฒนากลมชาติพันธุ์ในประเทศไทย พ.ศ. 2558-2560*. <https://hhdc.anamai.moph.go.th/th/master-plan-for-ethnic-development-in-thailand>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.). (2564). *กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : งานวิจัยและความท้าทาย*. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)
- สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2561-2565*. <https://www.chiangmai.go.th/managing/public/D12/12D29Apr2022111048.pdf>
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2553). *การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ : สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *ภาวะสังคมไทย ไตรมาสสอง*. กรุงเทพฯ : กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (กุมภาพันธ์, 12, 2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=6420&filename=develop_issue.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ธันวาคม, 2, 2562). *แผนพัฒนาภาค พ.ศ. 2560-2565 (ฉบับทบทวน)*. https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9844
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2559). *จินตนาการอิสลามเชิงสังคมวิทยา : สันติภาพ ครอบครัว และสตรี*. ปัตตานี : ปาตานีฟอรัม.
- สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. (2512). *การพัฒนาชนบทไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรศาสตร์.

- อเนก นาคะบุตร. (2536). *คนกับดิน ป่า น้ำ จุดเปลี่ยนแปลงแห่งความคิด*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อำภา จันทราภาศ. (2543). *ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน*. [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต], บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยานงค์. (2540). *การศึกษาระบบการศึกษากับชุมชน ครอบคลุมความคิดเพื่อข้อเสนอแนะ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แพลน พรินท์ติ้ง จำกัด.
- Walpola Sri Rahula. *What The Buddha Taught*. Grove Press/Atlantic Monthly Press (US). แปลโดย ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร และคณะ. (2540). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Bain and Hicks. (1998). *Building social capital and reaching out to excluded groups: the challenge of partnerships*. Paper presented at CELAM meeting on The Struggle against Poverty towards the Turn of the Millennium, Washington DC.
- Bessant, J. R., & Tidd, J. (2007). *Innovation and entrepreneurship*. West Sussex: John Wiley & Sons.
- Coleman, J. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology* 9(4), S95-120. <https://www.jstor.org/stable/2780243>
- Dabusvin Kasempimonporn, (2010). *แนวทางในการสร้างสันติภาพให้แก่อโลก*. https://dabusvin-king.blogspot.com/2010/10/blog-post_2140.html
- Everette M. Rogers (1983). *Diffusion of innovations 3rd e rev.* A Division of Macmillan Publishing Co., Inc. 866 Third Avenue, New York.
- Hughes, T. (1987). *The Evolution of Large Technological System*. wzb.eu. <https://bibliothek.wzb.eu/pdf/1986/p86-9.pdf>
- Johan Galtung. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6(3), pp. 167-191. <https://www.jstor.org/stable/422690>
- Joseph Schumpeter. (1934). *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*. New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers.
- Phra Medhidhammaporn (Prayoon Mererk). (1994). *Buddhist Morality*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press. https://www.buddhistlibrary.org/th/albums/central/Thai_files/Buddhist_M.pdf
- Putnam, R. D, Leonardi, R. and Nanetti, R. Y. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Schilling, M. A. (2008). *Strategic management of technological innovation* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill Education
- Symonides, J, & Singh, K. (1996). *From a Culture of Violence to a culture of peace, Peace and Conflict Issues Series*. Paris: UNESCO Publishing.

- United Nation Organization. (1981). United Nation Department of Intonation Economic and Social Affair. Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development. *Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert*. New York: United Nation.
- World Bank. (1999). *Social Capital, Household Welfare and Poverty in Indonesia*. Working Paper, no.6, Washington, April.

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

1) พระมหาวิเศษ ปญฺญาวชิโร, รศ.ดร.

วุฒิการศึกษา	ปร.ด. (ผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ร.ม. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ศน.ม. (พุทธศาสนนศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศษ.บ. (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2) รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร

วุฒิการศึกษา	รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ร.ม. (การปกครอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พณ.บ. (บริหารอุตสาหกรรม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตำแหน่งปัจจุบัน	ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยพะเยา

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ

วุฒิการศึกษา	Ph.D. (Political Science) มหาวิทยาลัยพาราณสี ร.ม. (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ศน.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
และแบบสนทนากลุ่ม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชน
กลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

.....

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์หลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่
2. แบบสัมภาษณ์นี้มีทั้งหมด 4 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
 - ตอนที่ 2 สัมภาษณ์หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข
 - ตอนที่ 3 สัมภาษณ์ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์
 - ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอขอบคุณทุกท่านที่ร่วมมือตอบแบบสอบถาม
นายวิรัช ภูมาศรี และคณะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ชื่อ/นามสกุล และอายุปัจจุบัน

.....

.....

1.2 วุฒิทางการศึกษา

.....

.....

1.3 ที่อยู่

.....

.....

1.4 E-mail/Facebook/Line และเบอร์โทรศัพท์มือถือ

.....

.....

1.5 ตำแหน่ง และหน่วยงานที่สังกัด

.....

.....

1.6 สัมภาษณ์ ณ สถานที่

.....

.....

1.7 วัน/เดือน/ปี และเวลาที่สัมภาษณ์

.....

.....

1.8 สัมภาษณ์โดย

ตัวต่อตัว ทางโทรศัพท์ ทางโปรแกรมไลน์ อื่นๆ

หมายเหตุ ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและบันทึกภาพในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับการสังเคราะห์หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข

2.1 ท่านคิดว่า หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุขในมิติด้านกายภาพ มีอะไรบ้าง?
และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับสร้างสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง?

.....

.....

2.2 ท่านคิดว่า หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุขในมิติด้านสังคม มีอะไรบ้าง?
และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับสร้างสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง?

.....

.....

2.3 ท่านคิดว่า หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุขในมิติด้านจิตใจ มีอะไรบ้าง?
และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับสร้างสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง?

.....

.....

2.4 ท่านคิดว่า หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุขในมิติด้านปัญญา มีอะไรบ้าง?
และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับสร้างสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง?

.....

.....

2.5 ท่านคิดว่า หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุขในมิติด้านอื่นๆ มีอะไรบ้าง?
และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับสร้างสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง?

.....

.....

ตอนที่ 3 สัมภาษณ์เกี่ยวกับการสังเคราะห์ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข

3.1 ท่านคิดว่า ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) สำหรับนำไปสร้างสังคมสันติสุข มีอะไรบ้าง? และแนวทางสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อขับเคลื่อนสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

3.2 ท่านคิดว่า ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ด้านทุนเครือข่ายสังคม (Social Capital) สำหรับนำไปสร้างสังคมสันติสุข มีอะไรบ้าง? และแนวทางสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อขับเคลื่อนสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

3.3 ท่านคิดว่า ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ด้านทุนกายภาพ (Physical Capital) สำหรับนำไปสร้างสังคมสันติสุข มีอะไรบ้าง? และแนวทางสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อขับเคลื่อนสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

3.4 ท่านคิดว่า ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ด้านทุนธรรมชาติ (Natural Capital) สำหรับนำไปสร้างสังคมสันติสุข มีอะไรบ้าง? และแนวทางสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อขับเคลื่อนสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

3.5 ท่านคิดว่า ทูนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ด้านทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) สำหรับนำไปสร้างสังคมสันติสุข มีอะไรบ้าง? และแนวทางสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อขับเคลื่อนสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

3.6 ท่านคิดว่า ทูนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ด้านอื่น ๆ สำหรับนำไปสร้างสังคมสันติสุข มีอะไรบ้าง? และแนวทางสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อขับเคลื่อนสังคมสันติสุขควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

ตอนที่ 4 ความคิดและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

ขอขอบคุณที่กรุณาให้สัมภาษณ์
นายวิรัช ภูมาศรี

แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group)
เรื่อง นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคม
ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

.....
 1. การเปิดการสนทนาสร้างความคุ้นเคย เริ่มการสนทนา แนะนำตัว และบอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา

1.1 ขอให้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ไม่มีผลลบบกับผู้สนทนาแต่อย่างใด เพราะจะไม่มี การอ้างอิงเป็นรายบุคคล แต่จะนำเสนอเป็นความคิดเห็นส่วนร่วม

1.2 ขออนุญาตเริ่มการสนทนา ขออนุญาตบันทึกเทป เพราะอาจจดไม่ทัน แต่เทปนี้จะไม่นำไปเผยแพร่ที่ไหน นอกจากผู้ศึกษาจะนำมาเปิดฟังเพื่อสรุปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเท่านั้น

2. สนทนาเรื่องราวในประเด็นต่าง ๆ คือ

2.1 นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยทั่วไป ควรมีรูปแบบ กระบวนการ และลักษณะอย่างไร?

.....

2.2 นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านจิตใจ ด้านปัญญา ควรมีรูปแบบ กระบวนการ และลักษณะอย่างไร?

.....

2.3 นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านทุนมนุษย์ ด้านทุนเครือข่ายสังคม ด้านทุนกายภาพ ด้านทุนธรรมชาติ และด้านทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ควรมีรูปแบบ กระบวนการ และลักษณะอย่างไร?

.....

2.4 การพัฒนานวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยบูรณาการหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ควรมีรูปแบบ กระบวนการ และลักษณะอย่างไร?

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง
 นายวิรัช ภูมาศรี

ภาคผนวก ค
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๓๒๒/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่
(Innovation for Creating a Peaceful Society Based on Buddhist Principles and Social of Ethnic Communities in Chiang Mai)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ผู้วิจัยหลัก: นายวิรัช ภูมาศรี

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๓๒๒/๒๕๖๖

วันที่ให้การรับรอง: ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๖

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๗

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๓๒๒

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร นายวิรัช ภูมาศรี / นักวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่” มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มีการแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเจริญพรมาทเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
ภาพการดำเนินการวิจัย

ภาพการสัมภาษณ์

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	นายวิรัช ภูมาศรี
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2556 ศน.ม. (รัฐศาสตรบัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2542 ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2541 ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	:	1. วิรัช ภูมาศรี. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษา สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. <i>วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์</i> , 9(2). 158-172. 2. มงคลชัย สมศรี, วิเศษ เสาะพบดี, ตระกูล ชำนาญ และวิรัช ภูมาศรี. (2565). รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ</i> , 7(12). 13-26. 3. จริญญาศักดิ์ แพง, ณรงค์ศักดิ์ ลุนสาโรจ, วิรัช ภูมาศรี, สรวิต พรหมลี. (2562). การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. <i>วารสาร มจร วิชาการล้านนา</i> , 8(1), 101-108.
ผลงานการวิจัย	:	1. วิรัช ภูมาศรี, สรวิต พรหมลี. (2565). กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อลดภาวะเครียดและซึมเศร้าจากการเรียนสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. (รายงานการวิจัย). นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2. วิรัช ภูมาศรี, วินิจ ผาเจริญ, รัตนาภรณ์ ประพันธ์รัตน์. (2564). การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่. (รายงานการวิจัย). นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 3. วรเชษฐ์ โทอิน, วิรัช ภูมาศรี. (2563). การสร้างความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันการเล่นการพนันในประเพณีท้องถิ่น จังหวัดยโสธร. (รายงานการวิจัย). นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	นายสรวิศ พรหมลี
ตำแหน่ง	:	ผู้ช่วยนักวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2561 ร.ม. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2559 ศน.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	:	1. พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ณรงค์ศักดิ์ ลุนสาโรง, สรวิศ พรหมลี. (2565). การพัฒนาศักยภาพและการบริหารจัดการของวัดแบบครบวงจร เพื่อรองรับ การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพังในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน. <i>วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ</i> , 7(11). หน้า 1-17. 2. พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, พระครูวิฑิตศาสนาทรร, อุเทน ลาพิงค์, พร้อมพล สัมพันธ์โน, สรวิศ พรหมลี. (2565). การพัฒนาศักยภาพและยกระดับวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟอินทรีย์ บนพื้นที่สูง ชุมชนบ้านขุนแม่หยอด จังหวัดเชียงใหม่ ตามศาสตร์พระราชา จังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ</i> , 7(10). หน้า 59-71. 3. จริญญาศักดิ์ แพง, ณรงค์ศักดิ์ ลุนสาโรง, วิราษ ภูมาศรี, สรวิศ พรหมลี. (2562). การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. <i>วารสาร มจร วิชาการล้านนา</i> , 8(1), 101-108.
ผลงานการวิจัย	:	1. จริญญาศักดิ์ แพง, สรวิศ พรหมลี, วรยุทธ สถาปนาศุภกุลวิ. (2564). ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างเสริมเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่. (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	พระครูสังรักษ์ วีรวัฒน์ วีรวฑฒโน
ตำแหน่ง	:	ผู้ช่วยนักวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2559 ศน.ม. (รัฐศาสตรการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2547 ศน.บ. (รัฐศาสตรการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	:	1. พระครูสังรักษ์วีรวัฒน์ วีรวฑฒโน, พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, กมล บุตรชารี. (2565). การศึกษาองค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ</i> , 7(9), 438-449. 2. พระวีรวัฒน์ วีรวฑฒโน, พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, วรยุทธ สถาปนาศุภกุล และมงคลชัย สมศรี. (2562). การใช้หลักอภิปไตย 3 ในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตล้านนา, การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ, หน้า 787-795. 3. พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, พระวีรวัฒน์ วีรวฑฒโน, วรยุทธ สถาปนาศุภกุล, มงคลชัย สมศรี, วิราษ ภูมาศรี และอุเทน ลาพิงค์. (2560). โลกทัศน์ของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อการรองรับกับเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาชุมชนในเขตจังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสารวิชาการธรรมทรรศน์</i> , 17(3). 13-23.
ผลงานการวิจัย	:	1. พระครูสังรักษ์วีรวัฒน์ วีรวฑฒโน. (2565). การศึกษาองค์ความรู้ในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2. พระวีรวัฒน์ วีรวฑฒโน. (2562). การใช้หลักอภิปไตย 3 ในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา